

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNGİLİZ KÜLTÜR VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Burcu ARARGÜÇ

**SÖMÜRGEÇİLİK SORUNU IŞIĞINDA İRLANDA:
“AZİZLER VE ÂLİMLER”**

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI

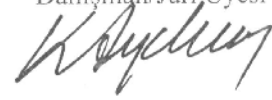
**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Kamil AYDIN**

ERZURUM – 2006

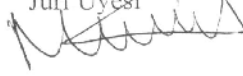
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının İngiliz Kültürü ve Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Kamil AYDIN
Danışman/Jüri Üyesi

Doç. Dr. Mehmet TAKKAC
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. M. Başak UYSAL
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 02.03.2007

Prof. Dr. Vahdettin BAŞCI
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR.....	VI
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. SÖMÜRGE VE SÖMÜRGEÇİLİK KAVRAMLARI.....	4
1. 1. Sömürge (koloni) çeşitleri.	6
1. 2. Sömürgeciliği Doğuran Nedenler.....	8
1. 3. Sömürgecilik Tarihi.....	11
1. 4. Sömürgeci Söylem.....	13
1. 5. İngiliz Emperyalizmi.....	17
İKİNCİ BÖLÜM.....	23
2. BİR SÖMÜRGE TARİHİ.....	23
2. 1. İrlanda Sorununun Tarihsel Gelişimi.....	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	47
3. EAGLETON'IN İRLANDALI KİMLİĞİ VE SÖMÜRGEÇİ SÖYLEMDE ROMANININ İRDELENMESİ.....	47
3. 1. Terence Francis Eagleton.....	47
3.2. <i>Azizler ve Alimler: Bir Sömürge Öyküsü</i>	59
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA.....	94
ÖZGEÇMİŞ	98

KISALTMALAR

A.g.y. : Adı geçen yapıt

A.g.m. : Adı geçen metin

ev. : Çeviren

Ed : Editör

IRA : Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)

IRB : Irish Republican Brotherhood (İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği)

IVF : Irish Volunteer Force (İrlanda Gönüllü Ordusu)

NVF : National Volunteer Force (Ulusal Gönüllü Gücü)

UVF : Ulster Volunteer Force (Ulster Gönüllü Ordusu)

vs. : Ve saire

vb. : Ve benzerleri

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÖMÜRGEÇİLİK SORUNU IŞIĞINDA İRLANDA:

“AZİZLER VE ÂLİMLER”

Burcu ARARGÜÇ

Danışman: Prof. Dr. Kamil AYDIN

2007 – SAYFA: 98

Jüri : Prof. Dr. Kamil AYDIN

Doç. Dr. Mehmet TAKKAÇ

Yrd. Doç. Dr. Başak UYSAL

İngiliz imparatorluğunun genişlemesinin en önemli yollarından biri olan sömürgeciliğin etkisi günümüzde bile bir zamanlar bu ülke ile böyle bir bağı olan ülkelerin politikalarında hissedilmektedir. Çalışmamızın odağındaki İrlanda Sorunu çalışmada bu bağlamda irdelenmektedir Böylelikle İngiltere ile İrlanda arasında yaşanan sorunların bu iki ülke arasındaki ilk sömürge ilişkileriyle birlikte başladığı iddia edilir. Neo-Marksist bir yazar olan Terry Eagleton çalışmalarında kendisini İrlanda Sorunu’na adamıştır. Böylece tek romanı olan *Azizler ve Alimler*’de güdümlü bir yazar olarak bu sorunla ilgili kişisel görüşlerini, yapıtındaki başkişileri aracılığıyla dile getirmektedir ki bu görüş Marksizm’in sömürgeciliğe bakış açısını anımsatır.

Bu tez çalışmasının birinci bölümü emperyal hegemonya kurmanın yolu olarak sömürgeciliğin tanımını ve çeşitli türlerini irdelemektedir. İkinci bölüm İrlanda Sorunu’na kısaca değinerek bunun İngiltere ve İrlanda arasındaki sömürgecilik ilişkisinin doğal bir sonucu olduğunu imlemeye çalışır. Son bölüm ise Eagleton’un İrlanda Sorunu ve genelde sömürgecilik hakkındaki görüşüne yer verdikten sonra *Azizler ve Alimler*’in yazarın siyasi görüşünü yansıtan ve bu anlamda sömürgecilik bağlamında ele alınması gereken politik bir yapıt olarak değerlendirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.

ABSTRACT**MASTER THESIS****IRELAND IN TERMS OF COLONIAL DISCOURSE:****“SAINTS AND SCHOLARS”****Burcu ARARGÜÇ****Supervisor: Prof. Dr. Kamil AYDIN****2007 – PAGES: 98****Jury : Prof. Dr. Kamil AYDIN****Assoc. Prof. Mehmet TAKKAÇ****Asst. Prof. M. Başak UYSAL**

The impact of colonialism as the most influential way for British imperial expansion can still be felt in the politics of many countries which were once associated with the English in such a relationship. In this study the Irish Question, the focus of our research, is approached under such a view and thus it is argued that the beginning of the various problems experienced between Ireland and England is rooted deeply in the first colonial encounter between both countries. The neo-Marxist Terry Eagleton, with a voluminous literary and critical output, has addressed himself to the Irish Question. As a politically engaged writer, he seems to reflect his personal views on the issue, which echoes the Marxist notion on colonialism, through his protagonists in his only novel *Saints and Scholars*.

The first chapter of this thesis discusses the various types of colonialism as a means for defying and establishing imperial hegemony. The second chapter begins with a brief description of the Irish Question and seeks to explain it as the natural outcome of the colonial relationship between England and Ireland. The last chapter aims at providing a short insight into Eagleton’s view on the Irish Question and colonialism in general. Further, in this chapter *Saints and Scholars* is evaluated as a colonial work reflecting the writer’s view on the Irish Question.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada dokuz yüzyıl boyunca İrlanda ve İngiltere arasında çeşitli sebeplerle başlayan, günümüzde de devam eden İrlanda sorununu sömürgecilik bağlamında irdelemeye çalıştık. Etnik, coğrafi, kültürel, sosyo-ekonomik ve dinsel sebeplerle başlayan ancak İngiliz basını tarafından dünya kamuoyuna yalnız bir terör sorunu olarak lanse edilen İrlanda sorununu farklı bir bakış açısıyla ele almaya çalıştık.

Kuzey İrlanda 14 bin kilometre kare yüzölçümü ve 2 milyona yaklaşan nüfusuyla orantılı olmayacak kadar, dünyanın en sorunlu bölgelerinden biri olmuştur. Ancak Kuzey İrlanda sorunu yalnızca bir terör sorunu değildir; tarihi derinliği ve sosyo-ekonomik çeşitli boyutları bulunmaktadır ve Terry Eagleton'a göre asıl olarak bir sömürge sorunudur. Bu çalışmada söz konusu sorun yazarın *Azizler ve Âlimler* adlı yapıtındaki yansımalarıyla birlikte sömürgeci söylem bağlamında irdelenerek ele alınacaktır.

Öncelikle böylesine güzel bir konuyu bana layık gören, tez çalışması boyunca hiçbir desteğini benden esirgemeyen, her adımda bana yol gösteren ve yardımcı olan danışman hocam Prof. Dr. Kamil AYDIN'a; manevi desteğini daima yanımda hissettiğim, umutsuzluğa düştüğüm anlarda hep olumlu tavırlarıyla bana destek olan eşim Yrd. Doç. Dr. M. Fikret ARARGÜÇ'e; tezimle ilgili olsun olmasın benim azmimi her zaman sınavan yaşam kaynağım canım oğlum Alp ARARGÜÇ'e; beni yetiştiren, bugünlere getiren sevgili annem Gülten TEKELİOĞLU'na ve tabii ki hiçbir zaman tek bir şikâyet etmeden hayatımı kolaylaştıran, üzerimden yük alan canım babam Muzaffer TEKELİOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Avrupa kıtasında ilk sömürge olan ve günümüzde de belirli bağlamlarda hala yeni sömürgeciliğin izlerinin görüldüğü İrlanda, 1172’de adada bulunan klan liderleri arasında yaşanan iç savaştan yararlanan İngilizler tarafından ele geçirilmiştir. Bunun neticesinde 1171 yılında II. Henry’nin Papa IV. Adrian’nın onayıyla adaya gelerek kendisini İrlanda kralı ilan etmesiyle “geleceğin emperyalist İngiltere’si ilk kolonisini”¹ kazanır. Bu tarihten sonra İrlanda adası, İngilizlerin oluşan yeni tarihsel şartlar doğrultusunda değişen sömürgeci anlayışlarının paralelinde farklı sömürgecilik deneyimleri yaşamıştır. Tarih boyunca İrlanda, İngilizlerin askeri yetilerini geliştirip deneyebildikleri bir uygulama alanı olmuştur.² İlk başta askeri bir işgalle adayı ele geçiren İngilizler yerli halktan herhangi bir direnişle karşılaşmamışlardır çünkü yönetim değişikliği halka çok fazla yansımamış ve bu dönemde ada halkına yönelik herhangi bir kültürel asimilasyon siyaseti uygulanmamıştır. Bu durum 15. yüzyılda İngiltere’de tahta geçen Tudor hanedanlarının İrlanda kültürünü yok etmeye başlamalarıyla değişmiştir. Özellikle, bir takım maddi çıkarılardan ötürü ve Roma kilisesi otoritesinin kralın üzerinde olmasından rahatsızlık duyan İngiltere kralı VIII. Henry’nin Anglikan kilisesini kurması ve Roma Katolik Kilisesiyle ilişkisini kesmesi üzerine Roma’ya bağlı kalan İrlanda ile arası açılmıştır ve adadaki Katolikliklere ve dolayısıyla İrlandalılara yönelik kültür asimilasyon süreci başlamıştır. Bunun yanı sıra adayı İngilizleştirmek ve Protestan İngilizlerin buraya yerleşimini sağlamak için Katoliklerin ellerinden zorla alınan topraklar iki ülke insanı arasında onarılamaz nefretin başlamasına neden olmuştur.

Özellikle on sekizinci yüzyılda, kendi ülkelerinde Katolikleri her türlü haktan yoksun bırakan Ceza Kanunları ülkede sömürülenlerin sömürücülerine karşı ulusal bilinci sağlamak için örgütlenmelerine yol açmıştır. Bu örgütler sayesinde bilinçlenen İrlanda halkı İngilizlere karşı başkaldırıya başlamış ancak çok sert karşı darbeler almıştır. Aldıkları bu darbeler halkı bezdireceği yerde bunun tersi gerçekleşmiş ve İrlandalılar da isyanlarını ve şiddetlerini aynı ölçüde arttırmışlardır. Yirminci yüzyılın

---

¹ Özçağatay, Levent; **Kuzey İrlanda ve IRA: Silahlı Mücadeleden Siyasal Çözüme**, Papirüs Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 24

² Hadfield Andrew, Willy Maley, “Introduction: Irish Representations and English Alternatives”, **Representing Ireland**, ed. by Brendan Bradshaw, Cambridge University Press, Cambridge, 1993, s. 9

başlarında işçi grev ve hareketleriyle başlayan isyanlar gerçekleşmiş ve bu isyanlardan en önemlisi ve özgürlük yolunda en etkili olan isyan 1916 Paskalya Ayaklanması olmuştur. Ayaklanmanın askeri lideri konumundaki ve yine ayaklanmanın çekirdeğini oluşturan İrlanda Yurttaşlar Ordusunun kurucusu olan James Connolly o dönemde İngiliz Emperyalizmine karşı başlattıkları bu ayaklanmanın İrlanda'yı özgürlüğe götüreceğini ifade etmiş ve bu öngörü kısmen de olsa tarih sahnesinde haklı çıkmıştır.

Kendisi de İrlandalı olan yazar Terry Eagleton her ne kadar İngiltere'nin Salford şehrinde büyümüş olsa da yaşadığı bu şehir güç yaşam koşulları ve İrlandalı göçmenleri barındıran bir yer olması yönünden Dublin gecekondularından farksız bir yerdir. Böyle bir yerden yetişmiş İrlandalı bir Katoliğe göre çok büyük bir başarı göstererek üniversite eğitimini tamamlayan yazar lisansüstü eğitimi için Cambridge'i kazanmış ve bir süre burada öğretim görevlisi olarak çalıştıktan sonra, buradan çokta farklı olmayan diğer bir İngiliz kuruluşu olan Oxford'da çalışmaya başlamıştır. Bulunduğu bu yerlerde kendini sürekli diğerlerinden farklı bir yabancı olarak gören ve yaşayabilmek için kurumlarla arasına belli mesafe koyan Eagleton bunun sebebinin kendisinin İrlandalı olmasından kaynaklandığının çok geç farkına varmıştır. Kariyerinin ilk yıllarında İrlanda hakkında bir takım çalışmaları olan yazar, kimliğinin ayrımına vardıktan sonra İrlanda'ya taşınmış ve yapıtlarını genellikle İrlanda konusunda vermeye başlamıştır. Bu bağlamda yazar *Heathcliff ve Büyük Kıtlık (Heathcliff and the Great Hunger)* ile başlayan İrlanda Kültürü ve Sorunu üzerine yazmayı amaçladığı trilojisini *Çılgın John ve Piskopos (Crazy John and the Bishop)* ve *19. yüzyıl İrlanda'sında Âlimler ve Asiler (Scholars and Rebels in Nineteenth-Century Ireland)* adlı yapıtlarıyla tamamlamıştır.

Azizler ve Âlimler isimli romanında Eagleton İrlanda'nın sömürge tarihinde onun özgürlüğe giden mücadelesinde bir dönüm noktası oluşturan 1916 Paskalya Ayaklanmasını ve bu ayaklanmanın lideri James Connolly'yi konu alır. Bu yıllarda İrlanda'nın içerisinde bulunduğu tarihsel, ideolojik ve ekonomik durumu tarihsel anlatımlarla doğru olarak betimleyen yazar, aynı zamanda Connolly'e ve onun idealizmine hayran bir İrlandalı olarak da bu soruna bakış açısını karakterleri aracılığıyla ortaya koymuştur. Yapıtta, diğer tüm yapıtlarında olduğu gibi ironik bir üslup kullanan yazar zaman zaman geçmişe dönerek İrlanda tarihinde yaşanan sancılı

dönemleri de adeta bu isyanı haklı çıkarmak istercesine okuyucunun gözleri önüne sermiştir.

Bu tez çalışmasında ilk olarak, İrlanda ve İngiltere arasında sömürgecilik bağlamında tarih boyunca yaşanmış ve günümüzde de uzantılarının görülmesinden ötürü yaşanmaya devam ettiği söylenebilecek İrlanda Sorunu çok boyutlu bir incelemeye tabi tutulacaktır. Öncelikle İrlanda örneğinden yola çıkılarak sömürge, sömürgeci ve sömürgecilik kavramları ve bu kavramların tarihsel süreçte geçirdikleri değişimlere kısaca değinilecek, ardından adanın sömürgeci süreçte oluşan tarihsel gelişimi, etnik oluşumu, kültürel ve dinsel gelişmeler sonucunda biçimlenen toplumsal yapısı geçmişten adanın özgürlüğüne ilk adım olan 1916 Paskalya Ayaklanmasına kadar irdelenecektir. Her ne kadar ilk bakışta İrlanda Sorunu mezhep ayrımından dolayı tamamen dinsel bir sorunmuş gibi görünse de özünde sömürgecilikten kaynaklanan daha farklı nedenler içerir.³ Böylelikle, İrlanda Sorununun, İrlanda ve İngiltere'nin karşılıklı kültürel, toplumsal, ekonomik ve dinsel ilişkilerinin sonucunda ortaya çıkmış bir olgu olarak algılanması gerekir. Yukarıda da belirtildiği gibi bu çalışmanın birinci bölümünde sömürge ve sömürgecilik kavramları örneklerle tarihsel bağlamda irdelenecektir. İkinci bölümde ise İrlanda'nın sömürgecilik altında oluşan tarihsel süreci siyasal, dinsel, ekonomik, toplumsal ve kültürel nedenleriyle değerlendirilecektir. Üçüncü ve son bölümde ise aslen İrlandalı bir yazar olan Terry Eagleton'ın İrlandalı kimliği ve bu kimlik sayesinde verdiği yapıtlardan biri ve günümüze kadar yazarın yazdığı tek roman olan *Azizler ve Âlimler* adlı romanı sömürgeci söylem ışığında irdelenecektir.

---

³ McCaffrey, J. Lawrence; **The Irish Question**, The University Press of Kentucky, Kentucky, 1995, s.3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SÖMÜRGE VE SÖMÜRGEÇİLİK KAVRAMLARI

İnsanlık tarihine bakıldığında, sömürgeciliğin çok eski dönemlerde başladığını görürüz. Tarihin ilerlemesiyle birlikte sömürgecilik de değişik aşamalardan geçmiş, nitelik ve nicelik yönünden değişimlere uğramıştır. Sömürgecilik yaşandığı dönem ve yer bağlamında olduğu kadar, uygulayan ve uygulandığı topluma göre de farklı biçimlerde ve yöntemlerle yürütülmüştür. Başka bir deyişle, sömürgeleşme süreçleri özü bakımından birçok bölgede ortak özellikler taşımalarına karşın aslında sömürgecilerin kişisel güçleri, niyetleri ve çıkarları açısından belirgin ayrımlar göstermiştir⁴. Uygulanma ve çeşitlilik açısından çok karmaşık görünen bu olgunun tanımı da oldukça güçtür. Bu çalışmada zaman zaman sömürge, sömürgeleştirme ve sömürgeci kelimeleri kullanılırken zaman zaman da kelimelerin yabancı karşılıkları kullanılacaktır. Bunun nedeni ise tüm bu kelimelerin Türkçe’de ‘sömürme’ sözcüğünden türemiş olmalarıdır; çünkü koloni ve Kolonyalizm sözcükleri her ne kadar günümüzde sömürge ve sömürgeleşme sözcükleriyle eş anlamlı olarak kullanılsalar da niyet ve içerik bakımından İngilizce’deki anlam ve kullanım açısından önemli farklılıklar içerirler.

Kolonyalizm, etimolojik olarak kökeni Latince’ye dayanan ‘colonia’ kelimesinden türemiştir ve çiftlik, yerleşke, gayrimenkul anlamındadır; ‘colonia’ ise ‘colonus’ ve ‘colere’ terimleri ile yakından ilintilidir bunların ilki rençper veya toprağı süren kişi anlamındayken ikincisi toprağı sürmek, işletmek ya da onun üzerinde ikamet etmek anlamındadır.⁵ Böylece koloni sözcüğünün kolonyalizmden çok daha eski dönemlere dayandığı ve daha ‘masum’ bir anlam taşıdığı açıktır. Tabi ki koloniler de kendi aralarında oluşum ve kullanım açısından da farklılıklar gösterirler. Başka bir deyişle koloni sözcüğü ilk başlarda her ne kadar bir egemenlik sistemi dışında masum bir kavram gibi görünse de günümüzde algılanış biçimi belirli bir tarih sürecinde yavaşça oluşmuştur.

⁴ Osterhammel, Jürgen; **Colonialism: A Theoretical Overview**, Markus Wiener Publishers, Princeton, NJ, 1997, s. 4

⁵ Gosden, Chris; **Archeology and Colonialism: Cultural Contact from 5000 BC to the Present**, Cambridge University Pres, Cambridge, 2004, s. 1

İlk çağlarda kurulan imparatorluklar daha çok itibar ve güç elde etme amacı güderken, kapitalizm öncesi ortaçağ imparatorluklarda ticari ve dini amaçlar daha ön plana çıkmıştır. On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde ise ucuz hammadde, işgücü ve yeni pazarlar bulma gibi kapitalist amaçlar sömürgeci girişimlerin temel motifleri olmuştur. Her ne kadar sömürgeci süreçlerin ortak noktası olarak ana ülkenin çıkarlarını gözetmek olsa da aralarında yadsınamayacak kadar önemli farklar vardır ki bunlar tanımlara da yansımıştır. Örneğin Oxford English Dictionary (OED) Kolonyalizmi şöyle tanımlar:

Yeni bir ülkedeki bir yerleşke... Yeni bir yöreye yerleşen, anayurtlarına tabi halde ya da onunla bağlantısını koruyarak bir topluluk oluşturan bir grup insan; yerleşimi ilk olarak gerçekleştirenlerin soyu ve ardılları tarafından bu şekilde oluşturulan topluluk anayurtla bağlantıyı koruduğu sürece bu yerleşime 'colonia' denir.⁶

Bu tanımın içeriği İngiltere'nin sömürgeci söylemini destekler nitelikte ancak bir o kadar da eksiktir. Ania Loomba OED'nin verdiği bu tanıma yetersiz görür; hatta bu sözlüğün nerede yazıldığına dikkat çekerek amaçlı bir tanım verildiğini ima eder. Loomba'ya göre:

Bu tanımın kolonileştirmecilerden başka hiçbir halktan, koloniler kurulmadan önce o yerlerde zaten yaşıyor olabilecek insanlardan en küçük şekilde söz etmemesi oldukça dikkat çekicidir. Böylelikle, yapılan tanım farklı halklar arasındaki bir karşılaşma ya da fetih ve tahakkümü çağrıştıracak herhangi bir imayı "Kolonyalizm" sözcüğünden boşaltmış olur. "Yeni yöre"nin hiç de o kadar yeni olmayabileceği ve "bir topluluk oluşturma" sürecinin bir şekilde gayri adilane olabileceği konusunda en küçük ima yoktur bu tanımda.⁷

Sömürge veya koloni başka bir ülke tarafından mesken edilmiş ya da işgal yoluyla kazanılmış, dolayısıyla tabi kılınmış ve daha öncesinde oraya yerleşenler için yabancı olan bölgeye denir. Antonio Negri'ye göre ise koloni: "Zorunlu çift ve bastırılması imkânsız, uzlaşmaz karşıt olarak, Avrupa modernliğinin diyalektik zıttıdır"⁸. Bundan dolayı sömürgeleşme ya da kolonizasyon, basit bir tanımla yabancı egemenliğine girme eylemidir. Sömürgeci ilişki bir ulusun başka bir ulusu kendi egemenliği altına alması o ulus üzerinde siyasal kontrol kurması ile başlar ve sömürülen insanların ya tamamen bağımsızlıklarını elde edip kendi ülkelerini yönetmeye başlaması ya da sömüren ülkenin siyasal egemenliği altında eriyip yok olmasıyla sona erer. Başka

⁶ Pearsall, Judy. **Oxford English Dictionary**, Oxford University Press, New York, 1999 s. 282.

⁷ Loomba, Ania; **Kolonyalizm Postkolonyalizm**, çev: Mehmet Küçük, Ayrıntı yayınevi, İstanbul, 1999, s. 19

⁸ Hardt, Michael and Antonio Negri; **İmparatorluk**, çev.: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı, İstanbul, 2001, s. 13

bir deyişle, OED'in sunduğu tanımdaki gibi sömürgecilikte sorunsuz bir ilişki söz konusu değildir, tam tersine sömürgecilik ilişkileri her zaman sorunsal olmuştur. Loomba'nın deyişimiyle: *“Kolonyalizm dünyanın farklı yerlerinde aynı özellikleri sergileyen özdeş bir süreç değildi; tersine, gerçekleştiği her yerde o yörenin asıl sakinleri ile yeni gelenleri insanlık tarihindeki en karmaşık ve travmatik ilişkilerin içine fırlattı.”*⁹

Sömürgecilik ya da Kolonyalizm aşağı yukarı on sekizinci yüzyılın sonlarından başlamak üzere en basit tanımıyla bir egemenlik sistemi, bir ülkenin başka bir ülke tarafından hâkimiyet altına alınmasıdır. En genel tanımıyla ise bir ülkenin kendi sınırları ötesinde yabancı toprakları gerekirse zor kullanarak işgal edip öz kaynak ve maddi kaynaklarına el koyup buradan kendisine siyasal ve ekonomik çıkar sağlaması ve bu toprakların siyasal ve kültürel yapısına müdahale etmesi anlamına gelmektedir. Sonuç olarak sömürgeleşme ilişkisi ile sömürgeci ülke, az giderle çok kazanç elde etmek için sömürge olan ülkeden siyasal ve ekonomik bağlamda sermaye, iş gücü, toprak, pazar, sanayi ve de vergi yoluyla çıkar sağlar.¹⁰

1. 1. Sömürge Çeşitleri

Tarihte sömürgecilik ilişkileri farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır; kimi sömürgeler sömürgeci ülkenin insanları tarafından yoğun bir biçimde yerleşim gösterirken, kimi söylemlerde yerleşim hemen hemen hiç yaşanmamıştır. Aynı biçimde kimi sömürgeler sömürgeci ülke tarafından sıkı kurallarla denetim altında tutulurken, kimi sömürgelerde ise bu denetim çok zayıf ve dolaylı olmuştur. Yine bazı sömürgeler deniz aşırı bölgelerde oluşturulurken, bazı sömürgeler de sömürgeci ülke tarafından coğrafi açıdan kendisine en yakın bölgelerde kurulmuştur. Bir ayrımı yapabilmek için söz konusu topraklarda daha önce yabancı kültürlerden başka insanların yaşayıp yaşamadığına bakmak önemlidir. Sömürgeciliğin ya da kolonyalizmin en önemli özelliklerinden biri yerleşmedir: İnsanların anavatanlarından göç ederek yeni bölgelere yerleşmesidir, yani koloniler kurmasıdır. Daha sonra kurulan bu koloninin anavatan ile ilişkisine göre sömürge biçimi belirlenebilir. Sömürgeciliğin en genel ya da en yaygın tanımıyla bir gruplandırma yapılacak olursa, sömürgecilik çeşitleri üç ana başlık altında

⁹ Loomba, Ania; a.g.y, s. 21

¹⁰ Memmi, Albert; **Sömürgeci ve Sömürgeleştirilen İnsan**, çev: Salih Ak, Öteki, Ankara, 1996, s. 26

toplanabilir: 1- Yerleşim kolonileri 2- Sömürge kolonileri ve 3- Melez (hybrid) koloniler.

Yerleşim kolonilerini sömürge kolonilerinden ayıran en önemli özellik yerleşim kolonilerindeki yerleşimcilerin gittikleri yerlerde sürekli kalma amacıyla olmalarıdır. Bu yerleşim kolonilerinin en tipik örnekleri Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Afrika ve Güney Rodos'dur. Bu kolonilere yerleşenler kendilerini buralarda kendilerinden önce bulunanlardan soyutlayarak zamanla anavatan kimliklerini terk edip geldikleri yeni toprakları yeni anavatanları olarak benimsemişlerdir. Bunun hemen arkasından geldikleri anavatanlarına yani kendi insanlarına karşı yine kendilerinden önce orada bulunan yerli halktan yardım almaksızın bağımsızlık mücadelelerini başlatmışlardır.¹¹ Bağımsızlıklarını elde eder etmez de sahip oldukları bu topraklarda üstünlüklerini yaratmak için daha önceki yerli halkı, Amerika örneğinden de anlaşılacağı üzere ya eritmeye ya da yok etmeye çalışmışlardır.¹²

Sömürge tarihinde en hızlı gelişme kaydeden ve özellikle sömürgeciliğin modern dönemi diye adlandırabileceğimiz on dokuzuncu yüzyılda en çok görülen sömürge tipi sömürge kolonileridir¹³ ve bunların en tipik örneği de Hindistan'dır. Bu tip sömürgeler de çoğunlukla yerleşim içerir, ama bu yerleşim doğası ve işleyişi yönünden yerleşim kolonilerinden farklıdır, çünkü bunlar sürekli yerleşimler değildir, tam tersine buradaki yerleşimciler ekonomik, siyasi ya da stratejik emellerini gerçekleştirdikten sonra kendi anavatanlarına dönme niyetindedirler.¹⁴ Genellikle bu gibi kolonilere yerleşen kişiler anavatanları ve kolonileştirdikleri ülke arasında sürekli gidip gelen tüccarlardır. Dahası, bu tür kolonilerde sömürgecilik faaliyetleri özel şirketler tarafından da yürütülmüştür ve bu tür girişimlere İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, Doğu Afrika Şirketi ya da Hollandalı Doğu Hindistan Şirketi örnek gösterilebilir

Bazı sömürge kolonileri askeri fetihler ve takip eden anlaşmalarla oluşturulmuştur. Bu durumda genellikle bir imparatorluk söz konusudur ve bu imparatorluk askeri yolla zamanında ele geçirdiği ve stratejik önemi olduğu ya da vergi

¹¹ J. Atticus, Ryan and Christopher A. Mullen: **Unrepresented Nations and Peoples**: Yearbook 1997, Kluwer Law International, The Hague, 1997, s. 221

¹² J. Atticus Ryan and Christopher A. Mullen, a.g.y, s. 222

¹³ J. Atticus Ryan and Christopher A. Mullen, a.g.y, s. 223

¹⁴ J. Atticus Ryan and Christopher A. Mullen, a.g.y, s. 223

aldığı için* elinde tuttuğu bölgelere daha sonra ticari amaçlar güden yerleşimcilerin gelmesi ve sömürge koloninin oluşması söz konusudur. Örneğin Fas ve Tunus'ta kolonileşme süreci askeri fetihle başlamış ve bu ülkeler daha sonra sömürge kolonilerine dönüşmüşlerdir.¹⁵ Yerleşim kolonilerinin tersine sömürge kolonilerinin çoğu günümüzde sömürgecilikten çıkmıştır.¹⁶

Son olarak Melez (hybrid) dediğimiz kolonilerde hem yerleşim hem de sömürge kolonilerinde görülen özellikler bir arada görülür. Başka bir deyişle, bir sömürge her iki kolonileşme sürecinden geçmiş olabilir, yani başlangıç olarak sömürge kolonisiyken daha sonradan bir yerleşim kolonisine dönüşebilir. Cezayir ve Güney Rodos ilk önce sömürge kolonisiyken buralara anavatanından birçok yerleşimcinin gelmesi ve buraları anavatan olarak benimsemeleri sonucunda bu iki bölge sömürge kolonisi olmaktan çıkıp yerleşim kolonisine dönüşmüşlerdir.¹⁷

1. 2. Sömürgeciliği Doğuran Nedenler

Genel olarak güçlü devletler tarih boyunca zayıf devletler üzerinde egemenlik iddia etmişlerdir ve ekonomik, dinsel, kültürel, ya da başka sebeplerle yola çıkarak kendi ülkelerine çıkar sağlamışlardır. Tarihte kolonizasyon hareketlerini başlattığı kabul edilen ve en çok kabul gören üç ana sebep olarak her ne kadar para, din ve itibar gösterilse de özünde kolonyalizmi doğuran ve tetikleyen en belirgin sebep genellikle ekonomik olmuştur.

Çok eski zamanlardan beri Doğunun zenginlikleri Batıya çekici gelmiş ve bundan dolayı batılılar bu topraklardan yararlanmayı düşünmüşlerdir. Avrupa ile Asya arasındaki Baharat ve İpek yolu gibi kara ticaret yollarının Müslümanların; deniz yollarının çoğununda Venedikli ve Cenevizlilerin elinde olması Asya pazarlarına ulaşmaya çalışan Avrupa devletlerini alternatif yol arayışına itmiştir. Avrupa devletlerinin savaşları sırasında yaptıkları keşifler birbirlerine üstünlük kurmalarına olanak sağlamış ve bu süreçle birlikte Doğunun birçok ülkesi batılı devletlerin sömürgesi olmaktan kurtulamamıştır. Böylelikle keşifler tarih boyunca Avrupa'nın yayılcı siyasetinin en önemli ögesinden biri olurken, itibar, servet arzusu ve

---

* Bu imparatorlukların başında gerçekleştirdiği fetihler sonucu askeri koloniler kuran Roma İmparatorluğu gelir.

¹⁵ J. Atticus Ryan and Christopher A. Mullen, a.g.y, s. 223

¹⁶ J. Atticus Ryan and Christopher A. Mullen, a.g.y, s. 224

¹⁷ J. Atticus Ryan and Christopher A. Mullen, a.g.y, s. 224

Hıristiyanlığı yayma çabası da bu keşifleri ve dolayısıyla sömürgeciliği tetikleyen etkenler olmuştur. Portekiz'in diğer batılı ülkelerden çok daha önce keşiflere başlayıp, altın ve köle ticareti amacıyla Afrika sahillerinde birçok üs kurmasına, İspanyolların Amerika'yı keşfetmeleri eklenince Avrupa merkezli sömürgecilik faaliyetleri hız kazanmıştır.

Sömürgeci ülke ihracat ürünleri için kendine Pazar bölgeleri (market) yaratır, bu bölgeleri denetimi altında tutar ve yine bu bölgelerden rakip olarak gördüğü diğer ülkeleri uzak tutar. Koloniler sömürgeci devletler için çok önemli ölçüde hammadde kaynağıdır. Bir ülke çoğu zaman başka bir ülkenin doğal kaynaklarına el koyarak ve bu kaynakları işleyip kendine bir pazar oluşturarak kendi gayri milli hâsılasını yükseltip refah sağlayabilir. Örneğin onaltıncı yüzyılda zenginleşen ülkeler içerisinde en önde gelen İspanya, bu zenginliğe Amerika'daki mevcut medeniyetleri yağmalayarak ve mineral yönden çok zengin toprakları maden yoluyla işleyerek sahip olmuştur. Bu yağmalama siyaseti merkantilistler tarafından teşvik edilmiş ve birçok Avrupalı devlet tarafından uygulanmıştır. Merkantilistler ülke içinde ticaret yapmak ve ülkeden ürün ithal etmek kadar yabancı ülkelere ihracat ürünleri satmanın da kârlı bir sömürü yolu olduğu görüşündedirler çünkü ülkeye yapılan ihracat daha çok kazanç sağlıyordu. Bunlar aynı zamanda bir ülkenin zenginliğinin o ülkenin sahip olduğu altın veya gümüşe bağlı olduğu görüşündeydiler. Yine merkantilistlere göre, zenginlik ve ticaret birbiriyle ilişkili iki kavramdır; buna göre bir ülkenin zenginlik kazanması diğer ülkenin kaybıyla doğru orantılıdır. Yani bir sömürge ilişkisinde sömürge statüsündeki ülke onu kontrolü altına alan ülkeye zenginlik sağlamak zorundadır ancak sömürgeci ülkenin böyle bir sorumluluğu yoktur.

Sömürge yaratmada etkin bir biçimde sığınılan diğer bir neden de dinsel motiftir. Avrupalı devletler bir yandan kendi dinlerini yayma isteği gösterirken diğer yandan başka dinlerin güç kaybına uğrayıp yok olmasını isterler. Katolik ülkeler arasında özellikle İspanya'nın yayılcı politikası, gittikleri bölgelerde doğal kaynaklardan yararlanmak kadar o bölgelerdeki yerli halkı Hıristiyanlaştırma amacıyla başlamıştır. Katolikler kadar Protestan devletler de yayılcı politikalarında yerine göre dini amaç güderek yerine göre de bu dini amaç söylem olarak kullanmışlardır.

Portekizliler ve İspanyollarla başlayan Avrupa yayılcılığı sürecinde bu iki devletin, dönemin iki süper gücü olmaları ve bununla birlikte Katolik dünyasının saygın

ve güçlü birer üyesi olmaları olaya farklı bir dinsel boyut katmıştır. Asıl amaçları hâkimiyetleri altına aldıkları topluluklara kendi inanç, kültür ve ideolojilerini benimsetmek, bu topraklardaki varlıklarını yasallaştırmak ve böylelikle onları daha kolay sömürebilmektir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için Avrupa'nın kendisine üstün bir kimlik oluşturması kaçınılmazdı ve bu bağlamda kendisinden farklı olan 'öteki'ne gereksinimi vardı. Yeni topraklardaki halklar hem batılılara göre batıl olan farklı inanışlara sahiplerdi, hem de onlardan farklı olarak koyu tenliyidiler. Grek-Romen kültürde beyazın iyiliği ve siyahın kötülüğü simgelendiğinden batılılar, bu önyargıdan hareketle kendilerini her bakımdan diğerlerinden üstün gösterdiler. Böylece işgal edilen topraklardaki yerlileri barbar ve şeytani özelliklere sahip yaratıklar olarak gösterip, bunları ıslah etmeyi de kendilerine Tanrı tarafından verilmiş sözde kutsal bir görev saydılar. Sonuç olarak sömürgeciliğin her zaman dinsel bir boyutu olmakla birlikte Avrupa güçleri yeryüzünde Hıristiyanlığı tek geçerli din olarak gördükleri için asla salt Hıristiyanlaştırma misyonu gibi romantik bir amaç gütmemişlerdir. Ancak şu da bir gerçektir ki her sömürgeleştirilen ülke insanları farklı bir deri rengine sahip olmak zorunda değildi, İrlanda örneğinde görüldüğü gibi sömürgecisine birçok açıdan benzeyen sömürgeler de oldu.

On dokuzuncu yüzyılda İngiltere'nin izlediği misyoner politikası sömürgecilik faaliyetinin başta gelen nedenleri arasında gösterilmiştir. Bu tür dini eylemler her sömürgeci farklı etkiler göstermiştir. Örneğin Hıristiyanlaştırma çabaları batı ve kuzey Afrika'da nüfusun çok büyük bir kısmının Hıristiyanlığa geçmesiyle sona ererken. Birçok yerde ise orta Amerika'daki Mayaların yaptığı gibi yerli halk yeni gelen dinle kendi dinini birleştirmiştir.

1.3. Sömürgecilik Tarihi

“Kolonyalizm tarihi diye bir şey yoktur, sadece bireysel kolonyalizmlerin tarihleri vardır”.¹⁸ Bir devletin başka bir devlet üzerinde egemenlik ve kontrol kurması veya vatandaşlarının başka bir ülkede yerleşim birimleri teşkil etmeleri anlamında sömürgecilik hareketinin başlangıç tarihini belirleme olanağı yoktur. İnsan topluluklarının devlet şeklinde de örgütlendikleri eski çağdan bu yana çeşitli sömürgecilik uygulamalarına rastlanmaktadır. Fenikeliler, Persler, Roma imparatorluğu

---

¹⁸ Osterhammel, a.g.y, s. 25

gibi devletler, yaşadıkları dönemlerde özellikle Akdeniz havzasında ve Avrupa'da kolonizasyon faaliyetlerine girişmişler ve koloniler kurmuşlardır. Ancak bu koloniler genellikle ana yurt için büyük öneme sahip bölgelerin ve ticaret yollarının gözetimini üstlenmişler ve bir saldırı ile karşı karşıya kalındığında bu bölgelere gerekli müdahaleyi anında sağlayabilen stratejik üstler olmuşlardır. Dolayısıyla, bu kolonilerde halka yönelik herhangi bir baskı ya da asimilasyon içeren bir kolonileşme süreci uygulamamıştır. Kolonileştirilen bölgelerde yaşayan insanlar her zamanki gündelik yaşamlarına devam etmişlerdir.

Beşinci yüzyılda Roma imparatorluğunun çöküşünden sonra Ortaçağ dönemi çok önemli sömürgecilik olaylarına imza atmamış, dolayısıyla bu bağlamda durgun bir dönem olmuştur. On birinci yüzyıl ile on üçüncü yüzyıl arasında Hıristiyan Avrupalılar özellikle bugünkü adıyla Filistin'deki Müslümanları ve kendilerinin olduğunu iddia ettikleri kutsal toprakları ele geçirmek için bu bölgelere haclı seferleri adını verdikleri savaşlar yapmışlardır. Haclı seferleri aynı zamanda Hıristiyanların Avrupa'dan bu denli uzaklaştıkları, Doğu ve Doğu'nun zenginliklerini keşfettikleri ilk seferlerdir.¹⁹

On üçüncü ve on dördüncü yüzyıllarda Orta Asya'nın geniş kırsalında kurulan Moğol imparatorluğu kısa zamanda Ural dağlarından Pasifik okyanusuna kadar uzanan bölgeyi ele geçirmeyi başarmıştır. Yine on üçüncü yüzyılın sonunda Anadolu'da kurulan Osmanlı imparatorluğu Kuzey Afrika'dan Orta Asya'ya ve Balkanlara kadar genişlemiş ve yirminci yüzyıla kadar varlığını sürdürmüş ve dünyanın en güçlü imparatorluklarından biri olmuştur.

Modern Kolonyalizmin yani sömürgeciliğin başlangıcı genellikle keşifler dönemi ve Avrupa yayılmacılığıyla bağdaştırılır.²⁰ Bu dönemde Avrupa merkezli imparatorluklar kendi aralarında sürdürdükleri üstünlük yarışını içerisinde yeni atılımlara gerek duymuşlardır böylelikle Portekiz ve İspanya başta olmak üzere İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi denizcilikteki üstün ülkeler deniz aşırı bölgeleri sömürmeye başlamışlardır. Ele geçirilen bölgelerdeki yerlilerin farklı kültür ve dine mensup olmalarından bunların Hıristiyanlaştırılması ve bu bağlamda uygarlaştırılması gerektiğini ileri sürerek Avrupalı devletler Vatikan'dan bu görevi kendilerinin yapmaları için gerekli izni alarak Hıristiyanlığı sömürgecilik faaliyetlerine bir kalkan

---

¹⁹ Loomba, a.g.y, s. 20

²⁰ Loomba, a.g.y, s. 21

olarak kullanmışlardır.²¹ Özellikle Orta ve Güney Amerika’da kolonileşme gösteren en önemli ve kalıcı imparatorluklar arasında İspanya İmparatorluğu yer alıyordu. Portekizliler ise genelde Brezilya’ya yerleştiler. İspanyol ve Portekizli sömürgeciler yerleştikleri bu bölgelerde yerli halkla kaynaşıp yerleşke kolonileri kurarlarken, daha çok kuzey Amerika’ya yerleşen İngiliz ve Fransız yerleşimciler arı koloniler kurmak istediklerinden Portekiz ve İspanyolların tersine yerli halkla hiçbir ilişki içerisine girmemişler²² ve bu nedenle yerli halkı yok etmişler veya başka yerlere sürmüşlerdir.²³ On altıncı ve on yedinci yüzyılın en önemli ve en güçlü kolonyal güçleri İspanya ve Portekiz iken, on dokuzuncu ve yirminci yüzyılda bunların yerini İngiltere ve Fransa almış, ayrıca Hollanda, Belçika, İtalya, Almanya ve daha birçok Avrupa ülkesinin de kolonileri olmuştur.

En parlak dönemini on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru yaşayan Avrupa yayılcılığı bu dönemde dünyanın %85 ini kontrolü altında tutmuştur.²⁴ I. Dünya Savaşı ile birlikte kolonyalizm yerini emperyalizme bırakır. Bu bağlamda emperyalizm kolonyalizmin daha profesyonel bir biçimi olarak değerlendirilebilir.

1800’lü yılların başında Avrupa imparatorluklarının çoğu çökerken, Napolyon savaşları döneminde ve sonrasında Amerika’da ki birçok İspanyol, Portekiz ve Fransız sömürgeleri bağımsızlıklarını ele geçirmişlerdir. Hollandalılar da yeni dünyadaki kolonilerini kaybettiler ve kaçak ticaret yapmaya başladılar. Kısaca İngilizlerin Kuzey Amerika’daki kolonilerini 1776’da kaybetmelerine karşın, en önemli sömürge imparatorluğu olmaya devam ederlerken diğer imparatorluklar hızlı bir çöküş dönemine girdiler:

Marksist düşünce, eski kolonyalizm ile yeni kolonyalizm arasında hayati bir ayrım yapar: Daha önceki kolonyalizmlerin kapitalizm öncesi olmalarına karşılık, modern kolonyalizm Batı Avrupa’da kapitalizmin kuruluşuna eşlik etmiştir. Modern kolonyalizm fethettiği ülkelerden haraç, mal ve zenginlik toplamaktan daha fazlasını yaptı- fethettiği ülkelerin ekonomilerini yeniden yapılandırdı, kendi ekonomileriyle karmaşık ilişkiler içerisine soktu, böylelikle kolonileştirilmiş ülkeler ile kolonileştirenler arasında insan ve doğa kaynakları akışı başladı. Bu akış iki yönlü olarak cereyan etti –köleler ve sözleşmeli emeğin yanı sıra hammaddelerde metropol de yapılan ya da metropoldeki talebi karşılamak için başka bölgelerde yapılan mal imalatına aktarıldı ve aynı zamanda, koloniler de Avrupa mallarının

²¹ Arargüç, M. Fikret; **Sömürgeci ve Emperyalist Söylem Işığında Rudyard Kipling ve Kim**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s. 10

²² Loomba, a.g.y, s. 135

²³ Gosden, Chris, a.g.y, s. 103

²⁴ Said, Edward; **Şarkiyatçılık**, çev.: Berna Ünler, Metis, İstanbul, 1999, s. 133

*alıcısı olan birer pazar sunmuş oldu... İnsanlar ve malzemeler hangi yönde akarsa aksın, karlar daima 'anayurda' akıyordu.*²⁵

1.4. Sömürgeci Söylem

Tarihte her sömürgeleştirilen ülke farklı bir deri rengine sahip olmak zorunda değildi, İrlanda örneğinde görüldüğü gibi sömürgecisine birçok açıdan benzeyen sömürgeler de oldu. Öte yandan, İrlanda örneği hariç, bu sömürgeler diğer farklı özelliklere sahip sömürgelere göre, en azından din ve ten olarak kendilerinden farklı olmamalarından dolayı daha çok imtiyaz sahibiydiler.²⁶ Kolonilerin bağımsızlıklarını kazanmaları aşamasında, Kanada örneğinde görüldüğü gibi, bağımsızlıklarını ilk kazananların bu tür koloniler olması hem bunların ayrıcalıklı olduğunu hem de Avrupalı sömürgecilerin ırkçı bir tavır takındıklarını bir kez daha kanıtladı:

*Bazı vakalarda deri rengi kültür ve ırk farklılığının en önemli, göstereni olurken (signifier) , başka bazı vakalarda renk daha az öne çıkıyordu. (İrlandalıların örneğinde olduğu gibi.) aslında, İrlandalıların örneğinde renk farklılığını bulunmayışı İrlandalıların karşısında kolonyalistlerin kapıldıkları endişeyi yeğinceştiren bir etkendi. Nitekim Charles Kingsley İrlanda' ya yaptığı ilk seyahatten sonra şu gözlemlerini bildiriyordu. " yüzlerce mil uzayıp giden dehşet verici bir ülkede gördüğüm insan kılıklı şempanzeler gözümün önünden gitmiyor. Ama beyaz şempanzeler görmek çok korkunç bir şey. Derilerinin rengi siyah olsa o kadar sorun olmazdı. Ama güneşin altında çok durmanın tesiriyle oluşan bronzlaşmaların dışında bu yaratıkların derileri en az bizimki kadar beyaz."*²⁷

On dokuzuncu yüzyıl başlarında ortaya çıkan Charles Darwin'in Evrim Kuramı ve diğer bilimsel gelişmeler, batılı güçlerin sömürge imparatorluklarından oluşmuş bir dünya düzeni yaratma amaçlarını destekledi. Sömürge imparatorlukları, sömürgelerini yasallaştırmak amacıyla Darwin'in 'Evrin Kuramı'nı bir araç olarak kullandılar ve bu dönemden başlayarak sömürgeci faaliyetlerini üstün ırk söylemiyle doruk noktasına ulaştırdılar. Kendilerinin üstün ırk olduğunu savunan Batılılar, evrimlerini tamamlamamış 'Öteki' ırkları uygarlaştırmak zorunda olduklarını ileri sürerek sömürge alanlarını genişlettiler. Böylece 'amaca hizmet eden her yol mubahtır' savından yola çıkan sömürgeci devletler, daha da güçlü olabilmek için hâkimiyetleri altına aldıkları toprakları, gerçek sahiplerini hiçe sayarak, kendi çıkar ve amaçları doğrultusunda sözde uygarlaştırma söylemi kullanarak sömürmeye devam ettiler.

²⁵ Loomba, Ania a.g.y., s. 21

²⁶ Fanon, Frantz; **The Wretched of the Earth**, Grove, New York, 1968, s. 38

²⁷ Loomba, a.g.y., s. 134

‘Ötekilik’ söylemi bir iktidar aracı olarak tüm Avrupa uluslarının yayılmacı politikalarına yardımcı oldu ve yine Oryantalizm ile bilimsel bir görünüm kazandı. Oryantalizm, Avrupa egemenliğini haklı çıkarma ve sürdürme amacıyla ortaya atılmış sömürgeciliğin sayısız araçlarından biridir²⁸ ve özünde ırksal üstünlük düşüncesinin varlığı yatmaktadır. Sömürgeleştirilen insanlar hiçbir zaman tek başlarına bir birey olarak değerlendirilemezler, aksine yalnızca belirli olumsuz özellikleriyle bilinen (çoğu zamanda) isimsiz bir topluluk olarak adlandırılırlar. Bunun sonucunda sömürgeleştirilen kişisizleştirilir veya Aime Cesaire’nin tanımıyla ‘şeyleştirilir’ ler (thingification)²⁹. Böylece yerlinin ulusal kimliği veya kişiliği sömürgeci için hiçbir anlam taşımadığı gibi gözünde de vahşi bir varlık olmaktan öteye gidemez.

Sonuç olarak, sömürgeci ile sömürgeleştirilen arasında epistemolojik ve ontolojik ikilik yaratılarak, sömürgeci devletlerin tahakkümüne ihtiyaç duyan bir ‘yerli’ tipolojisi oluşturulur. Kendisini yüceltmek için sömürgeleştirilen insanı alçaltan sömürgeci yalnızca gücüne güç katmakla kalmaz, aynı zamanda bu ayrıcalığı kendi sömürgeciliğini savunmak ve yasallaştırmak için kullanır. Sömürgeci, sömürgeleştirilenin kendisiyle kıyaslanamayacak ölçüde düşük bir zekâ düzeyine sahip olup, aklının yönetsel yetiye sahip olmadığına inandığından bu söz konusu yetersizliğin korunmaya gereksinim duyan olduğunu ileri sürer. Dahası, kendini zekâ düzeyi düşük bir insanın bütün saçma ve tehlikeli eylemlerinden ve aynı zamanda da onu kendi kendinden korumanın bir ‘insanlık görevi’ olduğuna inandırmaya çalışır.

Sömürgecilik, sömürgeleştirilenlerin kültürel ve toplumsal sorumluluklarını kontrol altına alarak kendi yazgılarını biçimlendirmelerini engelledi. Birçok sömürge yönetsel olarak doğrudan anavatana bağlıyken, yerlilerin yönetimde söz sahibi kılındığı sömürgeler de vardı. Ancak bu tür sömürgelerin yönetimlerinde yerliler yalnızca belirli yardımcı kadrolara kadar yükselebiliyorlardı ve doğal olarak etkin bir rolleri yoktu. Çoğu zaman sömürgecinin başında anavatan tarafından atanmış bir vali bulunmaktaydı ve bu vali o ülkedeki otoriteyi temsil ederdi. Yerel olaylarda tam yetkiye sahip bu kişi, sömürgecinin dış siyaseti söz konusu olunca tamamen anavatanın çıkarları için, ondan aldığı emirler doğrultusunda hareket ederdi. Portekiz, Fransa ve Belçika sömürgelerini bir vilayet gibi merkezden yönetirken, İngiltere dolaylı bir yönetim siyaseti uygulamış ve yerlilerin ileri gelenlerinden oluşan idari bir kadro kurmuştur.

²⁸ Aydın, Kamil; *Images of Turkey in Western Literature*, The Eothen Press, London, 1999, s. 12

²⁹ Loomba, a.g.y. s. 138.

Kimi sömürgelerdeki stratejilerinin tersine, yerel kültür ve dinlerin, özellikle Hindistan'da, çok köklü ve değişmez olgular olduğunu anlayan İngilizler, egemenliklerinin tehlikeye düşeceği korkusuyla bu konularda fazla girişimde bulunmamışlardır. Bunun tersine Fransızlar, uyguladıkları asimilasyon ilkelerinden ötürü sömürgelerinde ulusal değerleri kaldırıp kendi kültürlerini ve değer yargılarını dayattılar.³⁰ Örneğin Cezayir'in 1848'de Fransız topraklarına dâhil edilmesi ve buradaki birçok insanın Fransız vatandaşlığına girmesi, bu insanlara siyasal veya medeni haklar kazandırmadığı gibi onları Fransa'da doğmuş bir Fransız'la eşit konuma da getirmedi.

Üstünlük kurmada bilginin ne kadar önemli olduğunun farkında olan sömürgeci devletler yerliler hakkında bilgi sahibi olabilmek için antropoloji, demografi ve etnoloji gibi modern sosyal bilimlere ağırlık verdiler. Bu bilimler aracılığıyla sömürge yöneticileri yerli halkın gelenek ve görenekleri konusunda bilgilendi ve böylece onların sömürgeleştirilmelerini kolaylaştıran ipuçları elde ettiler.

Sömürgelerde eğitim çok kısıtlı biçimde verilmiş ve matematik, fizik, kimya gibi fen bilimleri, yerlilerin düzeyini aştığı gerekçesiyle, çoğu zaman eğitim programlarına alınmamıştır. Yerlilere daha çok batı dili ve edebiyatı eğitimi verilerek bir çeşit kültür emperyalizmi yapılmış ve bu yolla batı kültürü aşılanmıştır. Sömürgeleştirilenler kendi tarihlerini ve edebiyatlarını değil tam tersine sömürenin tarih ve edebiyatını öğrenmiş ve bu arada teknoloji gibi güç ve iktidar getirebilecek konulardan bilinçli olarak uzak tutulmuşlardır. Bunun yanı sıra, bir yerli okumuş olsa da en cahil sömürgeciden bile daha alt seviyede bir insan olarak görülürdü. Sömürgedeki resmi dil sömürgecinin dili olurken kimi sömürgelerde sömürgeleştirilenlerin dili dolaylı olarak yasaklanırken çoğu sömürgelerde de ikinci bir dil olmaktan öteye gidememiştir. Öte yandan birçok sömürgelerde yerliler sömürgecinin dilini kullanmakta tereddüt etmemişlerdir, çünkü sömürgecinin dili gücün bir göstergesi olarak algılandığından birçok yerli ayrıcalıklı olabilme kaygısıyla bu yeni dili istekli olarak öğrenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı ile beraber sömürgelerde başlayan çözümler bu ülkelerin bağımsızlıklarını beraberinde getirdi. Bağımsızlık hareketleri sömürgelerde kimi zaman kolay kimi zaman da çok sancılı ve kanlı oldu. Ancak sömürülen birçok ulus, yüzyıllardan beri süregelen sömürülmelerinin sonucu olarak, bağımsızlıklarını elde

³⁰ Faber, Richard; **The Vision and the Need: Late Victorian Imperialist Aims**, Faber and Faber, London, 1966, s. 31

etmelerinin karşılığında siyasal ve ekonomik açıdan sıkıntı çektiler. Bu sıkıntıların giderilmesi için, bir zamanların sömürgeci ülkeleri olan sanayileşmiş devletlerden yüksek faizlerle borç alarak onlara ekonomik olarak yine bağımlı kaldılar. Böylelikle eski sömürgeler ‘üçüncü dünya ülkeleri’ adı altında yoksul, çaresiz ve bağımlı bir hale getirilip sömürgeciliğin doğrudan olmasa da dolaylı biçimde devam etmesi sağlandı. Günümüzde bile sömürgecilik, “yeni sömürgecilik” adı altında sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelerin gücüne güç katarak ve dünyanın değişik coğrafyalarında yaşayan insanlar arasındaki farkı daha da belirginleştirerek varlığını sürdürmektedir.

1.5. İngiliz Sömürgeciliği

Denizaşırı kolonileriyle farklı kurumsal ilişkiler içinde olan İngiliz imparatorluğunun kurulması bundan yaklaşık üç yüz yıl önce olmuştur. İmparatorlukların oluşumunda kuşkusuz en etkin nedenler her zaman ekonomik ve siyasal kazanımlar elde etme arzusu olmuştur ki bu durum İngiliz imparatorluğunun kuruluşu içinde geçerlidir. Ancak bu nedenlerin yanı sıra İngiliz imparatorluğunun oluşumunda çeşitli nedenlerle yaşanan göçler de bu süreçte yadsınamayacak derecede önemli rol oynamıştır. İngiliz imparatorluğunun yıllar süren çabaları boşa çıkmamış tam tersine bu mücadele İngiliz imparatorluğunun denizde ve karada uluslar arası en büyük güç olmasıyla sonuçlanmıştır. İmparatorluğun en parlak dönemi olan on dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında İngiliz imparatorluğu dünya nüfusunun ve yüzölçümünün dörtte birini hâkimiyeti altına almıştı. Bir zamanlar hâkimiyeti altına giren insanlara İngilizlerin bırakmış oldukları en büyük etki, öncelikle Avrupa zihniyeti, İngiliz siyasal kurumları ve hiç kuşkusuz tüm dünyanın ortak dili olan İngiliz dili olmuştur.

On beşinci yüzyılın sonlarına doğru Avrupa keşifler çağında Portekiz ve İspanyolların deniz aşırı kolonilerine saldırarak sömürgeci güçler arasında yerini alan İngiliz imparatorluğu dünya tarihinin yazdığı dünyanın en güçlü ve en büyük imparatorluğuydu. 1921 yılında İngiliz imparatorluğunun nüfusu yaklaşık olarak altı yüz milyona yaklaşmıştı ki bu da dünya nüfusunun çeyreği demektir. Nüfusun yanı sıra dünyanın çeyrek yüzölçümü de İngiliz imparatorluğunun egemenliği altındaydı.³¹ Sömürgelerinin hepsi uluslar topluluğuna girmiş olsalar da birçoğu hala ekonomik,

³¹ Hardt, Michael and Antonio Negri; a.g.y., s. 19

hukuk, yönetim şekli, spor ve tabii ki dilsel bağlamda İngiltere'ye bağımlıdırlar. Başka bir deyişle, 1920'lerde kendisine güneşin batmadığı imparatorluk denmesinin nedeni sahip olduğu topraklar o kadar genişti ki güneş bir kolonisinde batsa da bir diğer kolonisinde doğuyordu.

İngiliz imparatorluğu genelde iki döneme ayrılır. Bunun en önemli nedeni imparatorluğun Amerika'da ki on üç kolonisini kaybetmesiyle tamamen farklı bir sömürge stratejisi uyguladığı Asya, Afrika ve Avrupa'ya gözünü dikmesidir. İlk imparatorluk dönemi, on altıncı yüzyılda İngiliz kraliyetinin özel kişilerin kurduğu şirketleri cesaretlendiren ve onlara imtiyaz tanıyan girişimleri ile başlar. Bu dönemde imtiyaz sahibi şirketler buldukları kolonilerde ekonomik açıdan tek ve söz sahibi olmalarının yanı sıra kraliyet tarafından kendilerine tanınmış haklar sayesinde belirli bir siyasal güce de sahiptiler. Bu şirketler genelde sömürgeleştirecekleri bölgelere ticaret sömürgeleri kurmuşlar, ancak söz konusu bölgedeki yerli hükümet zayıf ise bölgede ticaret kolonisine ek bölgenin siyasal gücünü de eline alarak hâkimiyet kurmuşlardır. Bu yolla bölgede bulunan Portekiz ve Hollanda egemenliğine son veren İngiliz imparatorluğu, baharat, kahve ve çay ticareti için Hindistan'da ticari koloniler kurmuştur. Yine Fransız rakiplerini bozguna uğratan İngilizler balıkçılık için Newfoundland ve kürk ticareti içinde Hudson Bay'ı ele geçirmişlerdir.

On yedinci yüzyılda Avrupa da artan şeker ve tütün isteği bunların elde edildiği Karayip'lerde ve Kuzey Amerika'da ki kolonilerin sayısının artmasına neden olmuştur. Bu koloniler ve bunlarla birlikte Roma Katolikleri ve Protestan muhalifleri tarafından oluşturulan diğer koloniler birçok ülkeden kayda değer sayıda Avrupalı yerleşimciye ev sahipliği yapmıştır. İmtiyazlı şirketler tarafından organize edilen bu kolonilerde kısa sürede İngiliz sistemini model alınarak uygun temsili kurumlar geliştirilmiştir.

Kolonilerde kullanılmak üzere ucuz işgücüne duyulan gereksinimin artması Afrika köle ticaretini başlatan en önemli nedenlerden biri olmuştur. Yeni imtiyazlı şirketler bir yandan koruma altına aldıkları Afrika kıyılarını pazar olarak kullanırlarken öte yandan içerilere girerek köle elde etme faaliyetlerine girişmişlerdir. Hindistan pekmezi ve şekerine, İngiliz elbiselerine ve Amerikan balığına karşı Afrikalı köle takasının yapıldığı birleşik imparatorluk ticareti başladı. İngiltere, Merkantilizmin prensiplerinin gerektirdiği biçimde Emperyal başarıya ulaşmak hatta İngiltere'yi daha da zenginleştirmek ve deniz gücünü kuvvetlendirmek için yalnızca İngiliz gemileriyle

ticareti sınırlayan ve bu sayede ticaret yaptığı bölgelerde tek güç olmasını sağlayan Denizcilik Yasasını (Navigation Act) yürürlüğe koydu.

On yedinci ve on sekizinci yüzyıllardaki gelişmeler İspanya ve Hollanda imparatorluklarının güç kaybetmeleri dolayısıyla kontrollerindeki toprakları İngiliz imparatorluğuna kaptırmaları ve gücü gün geçtikçe büyüyen ve toprakları genişleyen İngiltere'nin Fransa ile olan rekabetinin Hindistan, Kanada ve Afrika'da zirveye ulaşmasıyla biçimlenir. Bu dönemde İngiliz hükümeti günden güne genişleyen imparatorluk topraklarına ait kolonilerde doğrudan yönetim uyguluyordu. 1680 yılında hükümetin uyguladığı bu doğrudan yönetim politikası özellikle Kuzey Amerika'da ve Doğu Hindistan'da, yönetenler ve seçilenler arasındaki gerilimi iyice attırdı ve bu bölgelerde isyanlar başladı.

On sekizinci yüzyıl başlarında bünyesinde çeşitli sıkıntılar yaşayan imtiyazlı şirketler bir takım iyileştirme faaliyetleri doğrultusunda yeniden yapılandırıldı. Hindistan'da 1740'tan 1763 yılına kadar İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ve onun bölgedeki Fransız rakibi İngilizlerin zaferiyle sonuçlanan bir askeri ve ticari rekabete giriştiler. Aynı dönemde Babür imparatorluğunun dağılmasını fırsat bilen İngilizler bu imparatorluğa ait topraklara da bir bir el koydular. Yine 1763 yılında imzalanan Paris Antlaşması ile Hindistan ve Kanada büyük oranda İngiliz hâkimiyeti altına girdi. Ancak bir anda bu kadar büyüyen imparatorluk mali kaynak bakımından ciddi sıkıntılar çekiyordu. Bu sıkıntılarını hafifletmek için de kolonilerde yapılan ticaretten ağır vergiler alıyordu. Bu ağır vergilerin altında ezilen Amerikan kolonileri İngiltere'ye karşı başlattıkları bağımsızlık savaşını kazandılar ve böylece İngiliz imparatorluğunun birinci dönemi sona ermiş oldu.

Kaptan James Cook'un 1170 yılında Avustralya ve Yeni Zelanda'ya yaptığı seyahatler ve 1763 yılında Hindistan'a yapılan yeni işgallerle bölgesel yayılmada İngiliz imparatorluğu yeni bir döneme girdi. Napolyon savaşlarının zaferi imparatorluğa aralarında Cape kolonisi, Moritanya, Sri Lanka, Trinidad, Tobago, St. Lucia ve Malta'nın da bulunduğu birçok yeni koloni kazandırdı. İmparatorluk, ikinci dönemde Büyük Britanya'daki ekonomik ve siyasal gelişmeler karşısında merkantilist düşünce ve yönetimi zamanla terk etmiştir. Britanya'nın yeni sanayi üstünlüğü, koloniler ve anavatan arasındaki siyasal ilişkiyi ekonomik değer karşısında sorgulayan serbest ticaret dönemini başlatmıştır.

Giderek büyüyen ve toprakları gün geçtikçe genişleyen İmparatorluk içerisindeki beyaz olmayan nüfusun çokluğu hümanistlerin ilgilendiği bir sorun olmaya başlamıştır. Bu durumun büyümesinden rahatsız olan imparatorluk 1807 yılında köle ticaretini, 1833 yılında ise köleliği kaldırmıştır. Kolonilerdeki iletişimin artırılması ve sivil hizmetlerin yapılandırılması, kolonilerde daha etkin bir yönetimin kurulmasına olanak sağladı. Ancak, özellikle İngilizce konuşan sömürgelerdeki ulusal kimlik ve kendi kendini yönetebilme konusunda ulusal bilincin gelişmesi ve de Britanya’da sömürgelerin özerkliğine sıcak bakan bir eğilimin ortaya çıkması, kendi yönetim kurumlarının liberalleştirilmesiyle meşgul olan İngilizlerin beyaz sömürgelere kendi kendilerini yönetmeleri bağlamında bazı imtiyazlar tanımalarına neden olmuştur. Lord Durham Kanada’daki kargaşalar üzerine, 1839 da İngiliz Kuzey Amerika Sorunları Üzerine Rapor’unu yayımlar. Durham Britanya’nın sömürgelerini elde tutabilmek için onlara belirli ölçüde iç yönetim hakkı tanınması gerektiğini söyler.

1867 yılında yürürlüğe giren İngiliz Kuzey Amerika Yasası (British North America Act) Avrupalılar tarafından iskân edilmiş çoğu sömürgelere uygulanacak bir yetki transferi başlatır. Buna göre Parlamento doğrudan yönetme hakkından kademeli olarak vazgeçer. Böylece Kanada’dan sonra Avustralya ve Yeni Zelanda da kendini yöneten dominyonlar olurlar. Öte yandan, Afrika’da ve 1858 yılında yaşanan Hindistan ayaklanmasından sonra İngiltere’nin Doğu Hindistan şirketinin elinden alarak İngiliz hükümetine bıraktığı Hindistan’da İngiliz hükümeti yönetimde daha büyük bir sorumluluk üstlenmiştir. İmparatorluk yerli nüfusun çok baskın olduğu kolonilerde ise krallık koloni sistemini geliştirmiştir. Bu sistemde, en kalıcı örneklerinden biri olan Hong Kong’da olduğu gibi, koloniler bölgeye atanan bir İngiliz vali ve vali vekillerinden oluşan bir danışma kurulu ile birlikte yetkileri kısıtlı olan ve yerellerden oluşturulan bir yerel kurul ile yönetilirlerdi.

On dokuzuncu yüzyılın ilerleyen yıllarında Avrupa’da imparatorluk için girişilen rekabet yeniden hız kazanmıştır. Bu rekabette galip gelen İngiliz imparatorluğu Afrika’da Nijerya, Gana, Rodos, Zimbabwe, Güney Afrika ve Mısır başta olmak üzere ve daha sonradan Asya’da Burma, Malaya gibi bölgeleri de hâkimiyeti altına almıştır. İmparatorluğun alanı ve gücü genişledikçe imparatorluk içerisindeki Avrupa kolonyal rekabetinden kaynaklanan endişeler de artmış bunun sonucunda İngiltere, yönetimde özerklik verdiği kolonileriyle arasındaki bağı güçlendirmek ve kolonyal tekliğini bir kez

daha Avrupa’da gözler önüne sermek için 1887 yılında başlattığı bir dizi İmparatorluk Konferansları düzenlemiştir.

Avrupalıların rekabeti 1914 yılında zirveye ulaştı ve Avrupa merkezli dünyayı paylaşmak için Emperyal bir savaş olan Birinci Dünya Savaşı patlak verdi. Birinci Dünya Savaşıyla İngiliz imparatorluğu emperyal tarihinin zirvesine ulaştı ancak takip eden yıllarda imparatorluk gerileme dönemine girdi. Bu savaşta Almanlara karşı zafer kazanan İngiliz imparatorluğu Almanların ellerinde bulunan Filistin, Irak ile beraber Almanların Afrika ve Asya’daki diğer kolonilerini ele geçirdi. Tüm bu sömürgeler imparatorluğun topraklarını genişletip gücüne güç katarken gelişmemiş ülkeler olduklarından imparatorluğu mali yönden güç duruma soktular.

Ekonomik sömürünün yanı sıra özellikle Hindistan ve Afrika’daki İngiliz yerleşimciler tarafından uygulanan ırkçı aşağılama kolonilerde Milliyetçi oluşumları harekete geçirdi. Bu ırkçı önyargıları kırmak için İngiltere’nin çabaları sonuçsuz kaldı ve artan milliyetçi hareketlerin engellenememesiyle İngiliz imparatorluğu bu dönemde ekonomik ve siyasal yönden büyük kayıplar verdi. İmparatorlukta kopuşlar başladı; Irak 1932’de bağımsızlığını kazandı. Bu durum üzerine daha fazla toprak kaybetmek istemeyen İngiliz imparatorluğu Mısır’a 1936 anlaşmasıyla yönetimde büyük haklar tanıdı, Hindistan’a yönetimde kendi kendini yönetme hakkı verdi ve takip eden yıllarda Afrika’daki birçok kolonisine de aynı hakları tanıdı.

1931 yılında Westminster resmi olarak İngiliz Birleşik Milletler Topluluğu dâhilindeki eski dominyonların kraliyet içerisinde bağımsız ve eşit statülerini kabul ederek aynı statüye sahip ortaklar arasında serbest işbirliğinin başlamasına da neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra kolonilerin kendi kendini yönetme isteği imparatorluğun her yanına artarak yayılmıştır. 1947 yılında Hindistan’ın bölünmesiyle oluşan iki yeni devlet olan Hindistan ve Pakistan bağımsızlıklarını kazandılar. 1948 yılında Filistin’deki manda yönetimi kaldırıldı ve Burma bir cumhuriyet olarak bağımsızlığına kavuştu. İmparatorluğun diğer bölgeleri de, özellikle Afrika, bağımsızlıklarını kazandılar ve sonradan da Milletler Topluluğuna katıldılar.

Büyük Britanya halen dünya genelinde birçok sömürgeye sahiptir. Bunların arasında Akdeniz’de Cebelitarık, Falkland Adaları, Güney Georgia, Güney Sandwich Adaları ve St. Helena, Güney Atlantik’te ise Anguilla, Bermuda, British Virgin Adaları, Cayman Adaları, Montserrat, Doğu Hindistan’daki Caicos Adaları ve Pasifik’teki

Pitcairn adaları bulunur. Bu sömürgelerin her birindeki kendi kendini yönetim biçimi farklılıklar gösterir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİR SÖMÜRGE TARİHİ

2.1. İRLANDA SORUNUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Avrupa'nın siyasal tarihine bakıldığında birçok Avrupa devletinin geçmişte başka kıtalarda sömürgelere sahip oldukları görülür. Bunun yanı sıra Avrupa içerisinde de sömürgelere rastlamak olasıdır ve Avrupa'da ilk sömürge ülke İrlanda'dır. İlk çağlardan itibaren aralarındaki toprak bağından ötürü ırksal, dinsel, toplumsal ve benzeri değişimleri birlikte yaşayan İrlanda ve İngiltere çoğu yönden de örtüşen bir tarihe sahiptirler. Bu tarihsel ortaklık, her iki ülkenin siyasal bağlamda karşı karşıya gelmelerini engellememiş ve hatta İrlanda'yı İngiltere'nin ilk sömürgesi yapmıştır. Bir bakıma İrlanda ve İngiltere arasındaki günümüze dek uzanan sorunun İrlanda'nın sömürgeleşme sürecinden oluştuğu söylenebilir. İrlanda sorunu her ne kadar İngilizler tarafından din ayrımcılığından kaynaklanan bir sorunmuş gibi yansıtılmaya çalışılsa da gerçekte bu sorunun kökeninde daha farklı etmenler vardır. Öyle ki:

...İrlanda Sorununun temel nedeni, birçok haktan yoksun bırakılmış baskı altındaki bir azınlığın, organize ve disipline edilerek güçlenmesi ve bu durumun farkına varan öfkeli Katolik çoğunluk üzerinde dış güçlerden de yardım alarak dinsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal baskı kurma girişimidir.¹

İrlanda on ikinci yüzyıldan sonra İngiliz yönetimi altına girerken iki ülke arasındaki ilk siyasal ilişkiler 1167 tarihine uzanır. Bu tarihte İrlanda'nın önde gelen liderlerinden Dairmait McMurchada adadaki üstünlüğünü ilan edebilmek için II. Henry'nin buyruğu üzerine Strongbow takma adlı Earl of Pembroke'un yardımını alarak adada hâkimiyet kurar. Ancak daha sonraları II. Henry İrlanda'ya gelerek 1172'de kendisini İrlanda kralı ilan eder. Böylece İngiltere ilk kolonisi olan İrlanda'yı topraklarına katar. II. Henry toprak sorunu ve adadaki iç çatışmalar dışında ada halkına doğrudan herhangi bir yaptırım uygulamaz.

Sömürgeciler özellikle Pale bölgesi diye adlandırılan Dublin civarındaki bölgede güçlüdürler. On beşinci yüzyılın sonlarına kadar sadece bu bölgede tam bir denetim gücü olan İngiliz yönetimi bu tarihe kadar bu bölge dışında herhangi bir etkiye sahip değildir. Bu nedenle Pale dışında kalan bölgelerde İrlandalı krallar istediklerini

¹ McCaffrey, J. Lawrence; a.g.y., s. 3

yaparlar.* Yine bu bölgelerde İngiliz-Norman'ların giderek İrlandalılarla karışmalarından rahatsız olan İngiliz kralı III. Edward'ın oğlu Lionel 1366'da İngiliz Parlamentosunu toplayarak İngiliz-Norman ailelerin İrlandalılarla her türlü ilişkiyi kısıtlayan ve bir dizi yasaktan oluşan Kilkney Yasalarını ilan eder. Bu yasalarla birlikte Kelt-İrlanda kültürüne saldırı başlar².

Güçlü merkezi bir devlet yapısını benimseyen Tudor hanedanları önceki yönetici ailelerden İrlanda'daki otoriteyi sağlama konusunda daha kararlı ve daha başarılıdır. VIII. Henry 1541 yılında İrlanda Parlamentosunun kendisini İrlanda kralı ilan etmesini ve sonraki İngiliz krallarının tümünün de aynı hakkı elde etmelerini anlaşmalarla sağlama olarak bundan sonraki dönemlerde kralı onaylama hakkını Papa'nın elinden alır.³ Yine Henry'nin uygulamaya soktuğu bir diğer sistem de İngiliz modelli toprak sistemidir. Bu sisteme göre toprak dağılımı krala karşı sergilenen sadakate göre belirlenir. Henry, Papa'nın kendisinin boşanma talebini geri çevirmesini ileri sürerek mezhebini değiştirir ve kendisini İngiltere kilisesinin başı ilan eder. Ancak bunun asıl nedeni kilise adı altında tüm gelirin Vatikan'a kalmasıdır.⁴ Bu mezhep değişikliği 1536'da İrlanda'ya da benimsetilmek istenir. Buna karşın yerli halk kilisenin başı olarak Henry değil Papa'yı görmeye devam eder. Bu tutum İrlanda Sorununun en önemli etmeni olan mezhep çatışmalarının başlangıcıdır.

Tudor kralları, adada halen güçlü konumdaki İrlandalı lordların İngiliz yönetimini çok fazla benimsememelerinden ötürü I. Elizabeth'in tahta çıkışına kadar birçok girişimde bulunmalarına karşın adada tam bir egemenlik sağlayamazlar. Elizabeth'den önce hüküm süren Kraliçe Mary bir Katolik'tir. Kendileri gibi Katolik bir kraliçenin tahta gelmesine çok sevinen İrlandalılar Kraliçe Mary'nin kendilerine önceki hiçbir Protestan kralı aratmayacak sertlikte bir tutum takınmasından ötürü düş kırıklığına uğrarlar. Mary daha da ileri giderek 1556'da adaya ordusunu göndererek bugünkü adları Laois ve Offaly olan batı Dublin civarındaki bölgelerde oturan yerli halkı zorla yerlerinden eder ve yerlerine çoğunluğu Protestanlardan oluşan insanlar

* 'Beyond the Pale' deyimini buradan gelmektedir ve kontrol edilemeyen bölge anlamına gelmektedir.

² Özçağatay, a.g.y., s. 24

³ Adelman, Paul; **Great Britain and the Irish Question 1800–1922**, Redwood Books, Wiltshire, 1996, s. 2

⁴ Guy, John; "The Tudor Age (1485-1603)", **The Oxford History of Britain**, ed Kenneth O.Morgan, Oxford University Press, Great Britain, 1999, s.284

yerleştirir. Bu olaydan sonra elli sene boyunca acımasızca yerlerinden sürülen yerli halk yeni gelen yerleşimcilere birçok saldırıda bulunur.

Mary ve daha sonra Kraliçe Elizabeth büyük bir isyana neden olacağı ve İrlanda'nın iç işlerine karışmak için fırsat kollayan Katolik İspanya'yı cesaretlendireceği düşüncesi ile ada halkına mezhep değiştirmeleri için baskı uygulamaz. Yine de bazen İspanya bazen de Galli lordlar tarafından desteklenen İngiliz-Norman lordları her fırsatta ayaklanırlar. İsyanları bastırmak için Elizabeth İngiliz yerleşimcilere zenginlik ve refah vaat eder ve Munster'a göçü teşvik ederek Mary'nin yöntemine benzer bir çözüm yoluna gider. Gelen yerleşimciler kısa bir süre içinde toprakları işleyip çiftlikler kurmalarıyla sömürgece refah düzeyi yüksek bir dönem başlar. Buna karşın İrlandalıların ayaklanma ve saldırıları sürer. Bu ayaklanmaların en büyüğü ve en tehlikelisi Hugh O'Neill (Earl of Tyrone) liderliğinde 1595'de Ulster'da başlar. İlk başta İngilizlere karşı bazı zaferler elde eden İrlandalılar Kinsale Savaşı sonucunda yenilirler. Bundan böyle İngiliz baskısına daha fazla dayanamayan İrlandalı lordlar 1607'de tarihte *İrlanda Kontların Kaçışı (The Flight of the Earls)* olarak adlandırılan Avrupa'ya kaçışlarını gerçekleştirirler. Artık liderleri olmayan ve dolayısıyla sahipsiz kalan İrlanda halkı kapılarını sonuna kadar İngiliz yönetimine açmak zorunda kalır.⁵

Daha önceden adaya gönderdiği lordların İrlandalılaşıp kendisine karşı kin beslediğini bilen ve bu durumdan ders alan İngiltere⁶, yeni yerleşimcilerle benzer bir olumsuzluğu yaşamamak için Protestanların topraklarında Katolik işçilerin çalışmasını yasaklamak gibi bir takım önlemler alır.⁷ Bu önlemler, yalnızca Protestanlarla Katoliklerin kaynaşmasını engellemeyecek, aynı zamanda adaya Protestan işçi gücünün gelmesini de destekleyerek adadaki Protestan nüfusunun artışı sağlar nitelikte ince düşünülmüş önlemlerdir.

Adada Kelt kültürünün en yoğun yaşandığı son bölge olan Ulster o dönemde sürekli isyanların yaşandığı bölge konumundadır. Ulster'ın bu tehdit edici konumunu fark eden Elizabeth'in halefi I. James daha önceki kraliçelerin çözümüne benzer bir politika takip eder. O, bu bölgelerde el konulan dört milyon dönüm toprağa kraliyete

⁵ Clarke, Aidan; "The Colonisation of Ulster and the Rebellion" **The Course of Irish History**, ed T.W.Moody&F.X.Martin, The Mercier Press, Cork,1967, s.190 of 1641 (1603-60)",

⁶ Cairns David; Shaun Richard, **Writing Ireland: Colonialism, Nationalism and Culture**, Manchester University Press, New York, 1988, s. 5

⁷ Clarke, a.g.m., s.191

sadık Protestanlar yerleştirir. Böylece adada 1600'lü yılların ilk çeyreğinde İngilizler adına adayı yönetebilecek yaklaşık yüz bin kişilik bir Protestan sınıf oluşturulur.⁸ Bunun yanı sıra toprakların eski sahipleri buraların ya yeni kiracıları ya da işçileri olurlar. Bunu İngiliz-İrlanda tarihinde önemli dönüm noktası kabul edilen Ulster sömürgesinin (Ulster Plantation) kurulması izler. Daha sonra birçok yeni şehirlerin eklenmesi adada sanayinin gelişmesini tetikler.

On yedinci yüzyılın başlarında İrlanda'daki İngiliz yönetimi İngiltere'deki gelişmelerden ötürü bir durgunluk dönemi yaşar. İngiltere'de durum oldukça karışıktır, çünkü sürekli güçlenen parlamento artık kralın emirlerini önemsememeye başlar. Kral Charles'ın vergilerin arttırılmasına yönelik talebin Parlamento tarafından reddedilmesi bardağı taşıran son damla olur. Charles 1629'da Parlamenti feshederek 1640'a kadar on bir yıl boyunca ülkeyi tek başına yönetir. Ancak halktan yeterli destek göremeyen Charles maddi destek alabilmek için 1640'ta Parlamenti yeniden yürürlüğe koyar. Yine çok geçmeden 1642'de Charles, kendi politikalarına sürekli muhalif olan beş parlamento üyesini tutuklatmak için harekete geçmesiyle tekrar ortaya çıkar. Bu durum İngiltere'de kral yandaşları olan Kavalier'lar ve Parlamento yandaşları Roundhead'ler arasında iç savaşa dönüşen çatışmanın başlamasına neden olur. Savaşı kazanan Roundhead'lerin şartlarını kabul etmeyen Charles⁹ 1649'da idam edilir. Kendisinden sonra tahta geçecek bir veliht olmadığından İngiltere kendi kendini yöneten bir çeşit cumhuriyete dönüşür. Daha sonra 1653–1658 yılları arasında ateşli bir Protestan generali olan Oliver Cromwell parlamento tarafından yetkilendirilerek İngiltere'nin koruyucu Lordu sıfatıyla ülkeyi yönetir.

Bu arada İngiltere'deki iç savaştan bir yıl önce adadaki Protestan nüfusunun artışından rahatsız olan ve toprakları ellerinden alınan Katoliklerin adanın yönetimini ele geçirmek için fırsat kollayan Katolik yandaşları Fransa ve İspanya'dan da yardım alarak 1641'de ayaklanırlar ve on iki bin civarında Protestan yerleşimciyi öldürürler:

...Ada'nın günümüze kadar uzanacak çalkantılı tarihinin en kanlı dönemlerinden biri olan bu olayı Protestan toplum hiç unutmayacaktır. Katliamlar kuşaktan kuşağa aktarılacak, Protestan toplum adına "kuşatılmışlık kompleksi" denen 1641'in tekrarlanma endişesini taşıyan kuşaklar yetiştireceklerdir.¹⁰

⁸ Özçağatay, a.g.y., s. 26

⁹ Clarke, a.g.m., s.202

¹⁰ Özçağatay, a.g.y., s. 26

O sıralarda iç savaşla uğraşan İngiltere bu isyana çok fazla müdahale edemez. Ancak 1649'da iç savaşın sona ermesiyle Cromwell komutasında adaya gelen on iki bin kişilik ordu, otuz bin Katoliği kadın, erkek, çocuk demeden öldürür, yüzlerce köyü yakar ve böylece 1641 isyanında öldürülen Protestanların intikamını alır. Cromwell Parlamento kararı ile adada hala Katoliklerin ellerinde bulunan toprakların yüzde seksenine el koyar ve iç savaşta Parlamento için savaşan ancak devletin maddi sıkıntılarından ötürü kendilerine ödeme yapılamayan Protestan Roundheadlere bu toprakları alacaklarına karşılık verir.¹¹ Tüm bunların sonucunda nüfus bakımından azınlıkta olan Protestanlar adadaki toprakların yüzde seksenine sahip olurlarken adanın yerli halkı olan ve çoğunlukta ki Katolikler genellikle adanın güneyinde ve batısında kalan yüzde yirmilik verimsiz topraklarla idare etmek zorunda kalırlar: *“İrlanda'nın Cromwell tarafından işgal edilmesiyle adada İngiliz feodalizmi dönemi başlar... On altıncı ve on yedinci yüzyıllarda adada kurulan plantasyonlar İrlanda'daki toprakları mülkleştirmiştir.”*¹²

Cromwell döneminin önemli gelişmelerinden biri de Cromwell'in İrlanda Parlamentosunu feshedip üç krallığı; İngiltere, İrlanda ve İskoçya'yı Westminster yönetiminin altında toplaması olur. Bunun yanı sıra Cromwell yüz binlerce Katoliği başka kıtalara köle olarak satar.¹³ Cromwell bu yolla adadaki Katolik nüfusunu azaltır, fakat iki farklı mezhebe mensup insanlar arasındaki düşmanlığı da artırır.

Bu dönem Katolikler ve Protestanlar arasında giderek kan davasına dönüşecek olan çekişmelerin başlangıcı olarak acılı İrlanda tarihine geçecektir. Cromwell'in acımasızlığı ise hiç unutulmayacak ve bugün bile Katolik İrlandalılar kızdıklarına Cromwell laneti yağdıracaklardır. Cromwell döneminin ilginç olaylarından birisi de ordu içinde Leveller ismi altında Cromwell'e karşı baş gösteren örgütlenmedir. Bu grup on sekiz sorudan oluşan bir bildiri yayınlarak İrlanda'nın işgalini eleştirir. Jul Sezar, İskender ve William gibi fatihleri kanun dışı hırsızlar olarak tanımlar. Sorulardan biri

¹¹ Bottigheimer, Karl S.; **Ireland and the Irish: A Short History**, Columbia University Press, USA, 1982, s. 129

¹² Was Ireland a Colony? **Economics, Politics and Culture in Nineteenth Century Ireland**, Ed; Terence McDonough, Colonialism, Feudalism and the Mode of Production in Nineteenth Century Ireland, Eamonn Slater, Terence McDonough, Irish Academic Press, Dublin, 2005, s. 27

¹³ Ranelagh, John O' Beirne; **A Short History of Ireland**, Cambridge University Press, Great Britain, 1999, s.65

şudur; “İnsanları Tanrının ve doğanın kendilerine verdiği topraktan yoksun bırakmaya ve onaylamadıkları yasalara baş eğmeye zorlamaya hakkınız var mı?”¹⁴

Cromwell’in ölümünden sonra tahta geçen II. Charles Cromwell’in cesedini mezarından çıkararak başını kestirir ve bir kazığa geçirerek elli yıl sergiletir. Yeni Katolik kral, Katoliklere dinsel bağlamda bir takım özgürlükler tanır ancak taht kaygısından ötürü Katoliklerin topraklarını ellerinden alan toprak kanununu değiştirmez, dahası yeniden yürürlüğe koyduğu İrlanda Parlamentosunda Katoliklerin üyeliğini yasaklar.

Bu arada 1688’de uluslar arası bir savaş patlak verir. Bu savaşta bir tarafta Fransa diğer tarafta da İspanya, Hollanda, Almanya, Macaristan, Napoli, Prusya ve İsveç’ten oluşan Büyük İttifak yerini alır. Büyük İttifak’ın komutanı Hollanda’nın Orange bölgesinden gelen ve bir Protestan olan William of Orange’dır. Avrupa’da bu savaş çıkarken İngiltere’de hâkimiyet sürmekte olan Katolik kral II. James Katoliklere tanıdığı ayrıcalıklar yüzünden Protestan Parlamento üyelerinin tepkisini çeker.¹⁵ James’in İngiltere’yi tekrar Katolik yapması kaygılarından ötürü Parlamento üyeleri kralın kızı Mary ile evlenen William of Orange’i kralın varisi ilan ederler. Ancak James’in 1688’de bir oğlunun olmasıyla durum daha da kötüleşir. Kendi varisi olarak tahta Katolik oğlunu gösteren James’le Protestan lider William’ın kral olmasını isteyen Parlamento üyeleri karşı karşıya gelirler. Katolik yandaşlarından destek görmek düşüncesiyle James İrlanda’ya gelir. Oradaki Protestanların saldırılarıyla karşılaşan James Katolik İrlandalılardan aldığı destekle Protestanları geri püskürtür. Bu sırada boş durmayan Parlamento üyeleri de ülkenin yeni kralı ve kraliçesi olarak William ve Mary’i İngiltere’ye davet ederler. William bu davet üstüne Kasım 1688’de ordusuyla gelir ve Londra’da yürüyüş yapar. James Fransa’ya kaçar ve 1689’da William ve Mary Muhteşem Devrim (Glorious Revolution) adı verilen taç giyme töreniyle İngiltere’nin kralı ve kraliçesi olarak ilan edilirler. İrlanda’daki Protestanlar da bu devrime katılırlar ve William’ı desteklediklerini ilan ederler.

Katoliklerin desteğiyle savaşını devam ettirmek için James tekrar İrlanda’ya döner ve İrlanda Parlamentosu tarafından kral ilan edilir ve bunun üzerine savaş patlak verir. Büyük İttifak ordusuyla William’ın yanında yer alırken Fransa hem kendisi gibi

¹⁴ Özçağatay, a.g.y., s.27-28

¹⁵ Simms, J.G.; “The Restoration and the Jacobite War (1660-91)”, **The Course of Irish History**, ed T.W. Moody & F.X.Martin, The Mercier Press, Cork, 1967, s.209

Katolik olan hem de o yıllarda devam etmekte olan uluslararası savaşta düşmanı olan William'ın güç kaybetmesini sağlamak amacıyla James'e askeri destek gönderir. Bunun sonucunda Boyne nehri civarında James ve William 1690'da simgesel olarak Katoliklerle Protestanları karşı karşıya getirdiği için hiç şüphesiz İrlanda tarihinin en önemli savaşlarından biri olan Boyne savaşını yaparlar ve savaşı William kazanır. Bu savaşın en tuhaf yanlarından biri de Katoliklerin lideri olan Papa'nın çıkarı için mezhep ayrımı yapmadan Fransa ile arasındaki çekişmeden ötürü ezeli düşmanı Protestan William'ı desteklemesidir.¹⁶

Yenilgiyi hazmedemeyen James'in valisi elinde kalan orduyu Limerick'te toplar ve William Limerick'i kuşatmasına karşın şehri teslim alamaz. Şehri ele geçirme sorumluluğunu kendi generali Ginkel'a bırakarak William İngiltere'ye döner. General adadaki Jacobites'lere (James yandaşları) barış teklif etse de Jacobites'ler bu teklifi kabul etmezler. Bunun sonucunda iki ordu Athlone civarında karşılaşır. Savaşta yenilen Jacobitesler teslim olurlar ve 1691'de Katolik inancına uygun dinsel ibadetlerini yapma hakkı sağlayan ancak topraklarını ellerinden alan Limerick anlaşmasını imzalamak zorunda kalırlar.¹⁷

Adada on sekizinci yüzyılda Katolik sınıfın İrlanda'daki yenilgisiyle başlayıp on dokuzuncu yüzyıla dek Protestan, başka bir deyişle, Anglican Üstünlüğü Dönemi (Anglican Ascendancy) yaşanır. Limerick antlaşmasından sonra İrlanda'daki Katolik çoğunluğu zorla Protestan yapmak ve bu sayede İrlanda'dan Katolikliği atmak isteyen Protestanlar, ellerinde bulunan İrlanda Parlamentosunu kullanarak Katoliklerin dini ibadetlerini yapmalarını, silah sahibi olmalarını, herhangi bir işte uzmanlaşmalarını, siyasal yaşama katılmalarını, toprak sahibi olmalarını, Protestan eğitimi dışında eğitim almalarını ve değeri beş sterlinden yüksek bir ata sahip olmalarını yasaklayan bir dizi aşağılayıcı ceza kanununu (Penal Law) yürürlüğe koyarlar.¹⁸ Bu ağır uygulamalar yüzünden çok sayıda Katolik Protestanlığa geçer bunun yanı sıra dönmeyenlerin Protestanlara karşı nefreti iyice artar. Bu cezalarla yetinmeyen Protestanlar 1728'de yeni bir ceza yasası daha çıkararak Katoliklerin oy kullanma haklarını da ellerinden alır. Takip eden yıllarda aileler arasında kırılmalar sağlamak amacıyla Katolik bir kimsenin oğlu eğer Protestanlığa geçerse babası yaşıyor olsa bile babasının mal varlığını almasını

¹⁶ Simms, a.g.m., s.213

¹⁷ Bottigheimer, a.g.y., s.138

¹⁸ Ranelagh, a.g.y., s.71

öngören bir kanun yürürlüğe koyulur. Bunun sonucunda on sekizinci yüzyıla gelindiğinde Katoliklerin sahip oldukları toprak oranı yüzde beşlere kadar düşer ve bunun ötesinde İrlanda halkı daha da parçalanır: “Ceza kanunları İrlanda’yı neredeyse hiç malı olmayan güçsüz yüzde yetmiş beşlik bir Katolik çoğunluğa ve yüzde yirmi beşlik bir Protestan Ascendancy (Protestan Üstünlüğü) ve Dissenters’lerden (Muhelif) oluşan azınlığa böldü.” Bu durum iki halkı arasında yalnızca sosyal ilişkiler bağlamında değil bunun yanı sıra ekonomik bağlamda da ciddi sıkıntılar yaratmıştır:

On sekizinci yüzyılda donanmasını yeniden yapılandıran İngiltere dünya çapında başardığı işgaller sonucunda Hindistan, Güney Afrika, Avustralya ve Kuzey Amerika’da sömürgeler kurarak ‘Güneş’in batmadığı İmparatorluk’ olma yolunda ilk adımını atar. İrlanda halkı için aşağılayıcı kanunlar dışında sakin geçen bu dönemin sonlarına doğru İngiltere dünyada sanayi devrimini gerçekleştiren ilk ülke olur. İngiltere’deki bu sanayi devrimi çok kısa bir zaman sonra İrlanda’yı da etkiler. Dublin, Cork ve Belfast gibi şehirlerde fabrikalar kurulur, nüfus artar, şehirlerde yeni yerleşimler oluşturulur ve görkemli kiliseler gibi büyük binalar inşa edilir.¹⁹

Amerikanın kuzey kıyısında bulunan New England sömürgesinin 1776’da bağımsızlığını ilan etmesiyle savaşa giren İngiltere 1777’de savaşı kaybeder. On iki yıl sonra Fransa kralının devrimciler tarafından tahttan indirilip idam edilmesi ve böylelikle Fransa’daki kraliyet sisteminin sona erdirilerek Cumhuriyet’in ilan edilmesi İrlanda tarihinde de önemli rol oynar. Öyle ki, bu döneme dek her ne kadar kendi parlamentosuna sahip olsa da İngiltere tarafından yönetilen ve daha fazla özerklik isteyen İrlandalı reformistleri İngiltere’nin Amerika’yla savaşta olmasından yararlanarak 1782 anayasasını İngiltere’ye kabul ettirirler ve yasama bağımsızlığı elde ederler.²⁰

Bu özerkliğe sahip olmak adadaki reformistleri daha fazlasını istemek için cesaretlendirir ve adada ki aşırı siyasal uygulamaların doğmasını sağlar. Bunun sonucunda 1791’de Wolf Tone başkanlığında Protestan ve Katoliklerden oluşan bu iki grubun birbiriyle eşit koşullarda adada barış içinde yaşamasını ve İrlanda’nın İngiltere’den bağımsız Fransız modeli bir cumhuriyet olmasını isteyen Birleşik İrlandalılar Cemiyeti kurulur ve bu tarihten sonra Katolik sorununun İrlanda sorununa dönüşür.

¹⁹ McCaffrey, J. Lawrence; a.g.y, s. 14

²⁰ McDowell, R.B.; “The Protestant Nation (1775-1800)”, **The Course of Irish History**, ed T.W.Moody&F.X.Martin, The Mercier Press, Cork,1967, ss.233-4

İrlanda'da çoğunluktan destek gören bu topluluk Birleşik İrlandalılar hareketine karşı adada kraliyeti korumak için 1795'te kurulmuş olan Orange Order tarafından desteklenmediği gibi muhalefet görür. Yine bu dönemde Cemiyetin kurucusu Tone, Fransa devrimi izlenerek Fransa destekli bir isyanla İrlanda'nın İngiltere'den bağımsızlığını kazanabileceğini ileri sürer. Ancak o dönemlerde Fransa'daki devrimin adada yankı bulacağından endişelenen İngiliz hükümeti, toprak sahibi Katoliklere oy hakkı tanıyarak bu olumsuzluktan oldukça az zarar görmeye çalışır. Kralın mutlak bir otoritesinin olmadığı anayasal bir rejime sahip olmalarından dolayı kendilerini demokratik gören İngilizler bu cemiyeti ulusal birliklerini tehdit eden ve bu yüzden kapatılması gereken bir örgüt ilan ederler.

Böylelikle 1798'de İngilizler bu cemiyete üye kişileri tespit ederek bunları öldürmeye başlarlar. Durumun giderek kötüleştiğini fark eden Tone çok geç olmadan yani İngiltere onları yok etmeden bir an önce tasarladığı isyana başlanması gerektiğini anlar ve Fransız donanmasından gelecek yardıma da güvenerek harekete geçer. Down, Antrim ve Wexford'da büyük isyanlar başlar ancak Fransız donanmasının adaya çıkamayarak Fransa'ya dönmesi sonucunda lidersiz ve örgütsüz kalan isyancı İrlandalılar İngiliz ordusu, yeni kurulan milis gücü ve Orange Order üyeleri tarafından katledilirler. Daha sonra adaya gelen Fransız askerlerin de başarı elde etmeden teslim olmaları ayaklanmanın tamamen bitmesine neden olur.²¹

İsyandan sonra Fransız askerler esir alınırken yerli İrlandalılar vatan hainliği suçundan asılırlar. Yakalanan Wolf Tone idam edileceğini öğrenince hücrelerinde intihar eder. Her ne kadar büyük başarılar imza atamamış olsa da Birleşik İrlandalılar Örgütü kendisinden sonra kurulacak olan tüm siyasi örgütlere örnek olmasıyla İrlanda Direniş tarihinde çok önemli bir konuma sahiptir. Bu olaylarla birlikte İsyanın bastırılmış olmasına karşın, İrlanda'daki Cumhuriyetçilerin küçümsenecek boyutta olmadıkları ve bu tarz isyanların bir daha yaşanmaması için İrlanda yönetim sisteminde değişikliğe gidilmesi gerektiği ortaya çıkar. Dönemin Başbakanı William Pitt'e göre 1798 İsyanı İngiltere'nin İngiltere'den farklı bir politika uyguladığı İrlanda konusundaki hata ve eksiklerini gösterdiğini ve sorunların şiddetle bastırılması yerine onlara çözüm üretilmesi gerektiğini belirtir.²²

²¹ McDowall, a.g.m., s.245

²² Bottigheimer, a.g.y., s. 170

İsyandan iki yıl sonra William Pitt'in kararlı tutumu İrlanda ve İngiltere Parlamentolarında alınan ortak kararla İrlanda'nın bölünmüş statüsüne son vererek İrlanda, İngiltere ve İskoçya'nın İngiltere tarafından yönetilecek tek bir bayrak, parlamento ve ülke altında toplanmasını sağlayacak Birlik Kanunu'nun (The Act of Union) kurulmasını sağlar. Bu kanuna göre Lordlar Kamarasına dördü asıl yirmi sekizi geçici İrlandalı lord üye olacak ve Avam Kamarasına da yüz Parlamento üyesi seçilecek. Ancak daha sonraki dönemlerde İngiliz Parlamento üyelerinin İrlanda'nın sorunlarına kayıtsız kalmalarıyla bu birliğin de iki ülke arasındaki ilişkileri düzeltmeyeceği İrlandalı reformistler tarafından bir kez daha görülmüş olur. Böylece yeni ismi Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı adı altında Galler ve İskoçya'yı da kapsayan yeni bir ülke kurulur ve İngiliz bayrağı (The Union Jack) adını verdikleri yeni bir bayrak oluşturulur. Buna ek olarak tüm yerel yönetimler feshedilerek tüm yönetim Londra'ya verilir.²³ Bu yeni oluşumun etkisi halka fazla yansımadığından toplumsal bir soruna dönüşmez ancak yeni yönetim şekli İrlanda yönetiminin artık kendi yasama organına sahip olmadığı anlamına geldiği için siyasal bir soruna dönüşür. Bu oluşum sonucunda İrlanda'daki Protestan üstünlüğü değişmediği gibi ekonomik olarak da adanın bu birlik kanunundan olumsuz etkileneceğini düşünen İrlandalı Katolikler birlik karşıtı tavır sergileyerek bazı hakları elde edebilmek için yeni yöntemler aramaya başlarlar.

Birlik Kanununun sürekliliğini sağlamak için adada kraliyet destekli işbirlikçi Protestanlar çok etkili ve silahlı bir örgüt kurarlar. Orange Order isimli bu örgüt adını yıllar önce Katolikleri bozguna uğratan William of Orange'den alır. İlk başta tarımsal amaçları olan Orange Order kısa bir sürede tüm sınıftan Protestanların ilgisini çekerek büyümeye başlar.²⁴ Öyle ki günümüzde kral yandaşı Protestan topluluk ve örgütler arasında Orange Order en etkili olanıdır. Bu örgütün en önemli kuralı Katolik üye kabul etmemesidir. Yine bu arada 1813'de İngiliz Parlamentosu baş sekreteri olan Sir Robert Peel tarafından Bobbies ya da Peelers diye adlandırılan suç önleyici bir güç oluşturulur. Bu kanun koruyucu güç daha sonraları police adını alır ve dünyanın ilk polis gücü olur.

On dokuzuncu yüzyılın başları Cumhuriyetçilerin silahsız mücadeleye yönelerek çözümünü siyasal görüşmelerle aramaya başladıkları dönemdir. Katolikler için uygulanan Ceza Kanununun kalkacağı sözünü vererek İngiliz hükümeti birlik kanununu

²³ Bottigheimer, a.g.y., s. 168

²⁴ Bottigheimer, a.g.y., s. 174

çıkartır ancak kanun çıktıktan sonra sözünde durmaz. Bunun üzerine eğitimini Fransa ve İngiltere’de tamamlamak zorunda kalmış Katolik bir toprak sahibinin oğlu olan Daniel O’Connell İrlanda’nın ilk Katolik avukatlarından biri olarak 1823’de Katolik Derneğini (Catholic Association) kurar. Bu dernek kısa bir süre içinde İrlanda’nın resmi olmayan Katolik Parlamentosuna dönüşür. Derneğe her kesimden Katoliğin desteğini ve katılımını isteyen O’Connell aidatı çok düşük tutarak bunu sağlar. Silahlı mücadelenin bir çözüm getirmeyeceğini savunan O’Connell halka da İngiltere ile aralarındaki sorunun ancak demokratik platformlarda çözülebileceğine inandırmayı başarır. Katolik Dernek aracılığıyla politikadan habersiz köylü ve işçileri siyasallaştırmayı başaran O’Connell sadece bununla sınırlı kalmayarak o güne dek siyasal olaylara dâhil olmayan Katolik Kilisesiyle ilişkilerini güçlendirir. Kiliseyi de yanına alarak zaten Katolikliğe sıkıca bağlı olan halkın da desteğini almayı planlayan O’Connell bu konuda da amaçladığı başarıya ulaşır.

O’Connell 1826’da gündeme getirilen Katolik Özgürleştirme Hareketi için o dönemde uygun koşulların sağlanmadığını düşündüğü için bu hareketi erteler. Katoliklerin milletvekili olarak seçilmeleri kanunen yasak olsa da 1829 seçimlerinde adaylığını ilan eder.²⁵ Bunun sonucunda da aday olduğu bölgede oy patlaması yaratarak seçilir. Siyasal yaşamındaki ilk başarısını kazanan ve kuralına uygun olarak Parlamente’ye giren O’Connell şimdi de başından beri karşı olduğu Birlik Kanununun iptali için yandaşlarıyla beraber İptal Derneğini kurar. Artık uygun zamanın geldiğini düşünen O’Connell Katoliklere eşit haklar sağlayacak Katolik Özgürleştirme Kanununu tekrar gündeme getirir. O’Connell İngiliz hükümetini bu kanunu geçirmesi gerektiği aksi takdirde büyük bir isyanın çıkabileceği ve kendisinin bile bu isyanı engelleyemeyeceği konusunda uyarır. Bunun üzerine İngiltere’de olduğu kadar İrlanda’da da birliği, barışı ve istikrarı korumak isteyen ve yığınların daha önceden olduğu gibi silaha sarılabileceklerinden çekinen Wellington ve Peel İngiltere’deki ve kendi partilerindeki sağ kesimin Katolik karşıtlıklarını görmezden gelerek Katolik Özgürlüğü Kanunu’nu (Catholic Relief Bill) 1829’da Parlamente’den geçirirler.

Bu Kanunla beraber Katoliklerin bundan böyle Parlamente üyesi olmalarını, kamu görevinde çalışmalarını, İngiliz siyasi yaşamına her biçimde katılmalarını ve

---

²⁵ Whyte, J.H.; “The Age of Daniel O’Connell (1800-47)”, **The Course of Irish History**, ed T.W.Moody&F.X.Martin, The Mercier Press, Cork,1967, s.252

kanun önünde herkesle eşit olmalarını sağlayan birçok sivil ve siyasal hakları kazanırlar.²⁶ Aynı biçimde dinsel bağlamda da bir takım özgürlükler elde ederler.

Parlamento üyesi olma hakkı kazanan Katolikler 1830 genel seçiminde İrlanda'da tekrar Katolik kilisesinin üstünlüğünü sağlayacağını sözünü vererek adada ki din adamlarının ve dindar Katoliklerin de desteğini arkasına alarak O'Connell başkanlığında oluşturulan küçük bir İrlanda partisiyle Avam Kamarasına girerler. Bu nedenle 1830'ların başı, İngiliz siyasal yaşamında günümüze kadar devam eden önemli ve sürekli bir özelliği İrlanda sorununun asıl başlangıç tarihi olarak kabul edilir.²⁷ Tüm bu gelişmeler karşısında Protestanlar adada ki üstünlüklerini kaybedecekleri korkusunu yaşarlar. Bu korku sonucunda Orange Order gibi örgütlerle daha da yakınlaşan Protestanların Katolıklere saldırmalarıyla Katolik-Protestan gerginliği yeniden hız kazanır.

O'Connell Parlamentodaki ilk yılları sırasında Protestan ve Katolik aydınlarından oluşan 'Ulus' adlı ulusal bir gazete yayımlayarak kendilerini İrlanda milliyetçiliğine adan ve adadaki Cumhuriyetçi ve aydın kesimi arkasına alan 'Genç İrlandalılar' (Young Irelanders) hareketiyle birliktelik oluşturur. Charles Gavan Duffy, John Mitchel, John Dillon ve Thomas Davis gibi İrlanda'nın İngiltere'den siyasal ve ekonomik bağımsızlığını isteyen Genç İrlandalıların liderleri aynı zamanda kültürel milliyetçiliği ve İrlandalılık gururu gibi ulusal değerleri yücelterek İrlanda halkını ikinci sınıf vatandaş olarak gören İngilizlere karşı İrlanda milliyetçiliğini tetiklerler.²⁸ Bu arada İngilizce konuşmanın ayrıcalığını fark eden ve İngilizce'yi anadili gibi konuşabilen O'Connell'ın İngiliz dilinde yapılacak yeni bir eğitim sistemini savunması onun Genç İrlandalılar ve İrlandalı diğer milliyetçi gruplar arasında ağırlığını yitirmesine neden olur. Ancak daha sonradan kilisenin de İngiliz dilini tercih etmesiyle ortam yumuşar ve bu dönemden sonra İrlanda dili halk arasında da gittikçe etkinliğini kaybeder.

Katolıklere verilen haklardan fazlasıyla rahatsız olan Protestanlar tepki olarak muhafazakâr partiye oy vererek onların iktidara gelmelerini sağlarlar. Birlik Kanunu sayesinde İrlanda'da sanayi devriminin yaşandığını ve ülkede ekonomik refah seviyesinin arttığını düşünen muhafazakâr parti kendilerinden önce iktidarda olan

²⁶ Whyte, a.g.m., s.255

²⁷ Adelman, Paul, a.g.y., 112

²⁸ McCaffrey, a.g.y., s.38

Liberal partinin Katoliklere uyguladığı uzlaşmacı politikayı eleştirirler. Bunun karşısında İrlandalı milliyetçilerde Birlik Kanununun İrlanda kültürünün yozlaşması ve tamamen ortadan kaybolması için İngiliz Emperyalizminin bir dayatması olduğunu savunurlar. Bu nedenle İrlandalı milliyetçiler bu yeni getirilen değerlere karşı tarih, kültür, dil ve ırklarına kısaca İrlandalılığa daha fazla sarılarak diğer toplumla aralarındaki farkın daha belirgin bir hale gelmesine neden olurlar.

O'Connell 1843'de Birlik Kanununun iptalini isteyen, yüz binlerce Katoliğin katıldığı olağanüstü mitingler düzenlemeye başlar. O'Connell'ın milyonlarca insanı etkisi altına alan bu toplantılarının silahlı bir ayaklanmaya dönüşebileceğinden endişe duyan İngiltere bir süre sonra endişelerinde haklı çıkar. 1843 yılında Tara'da düzenlenen ve sekiz milyonluk nüfusun bir milyonunun katıldığı miting tam engellenemez bir isyana dönüşmek üzereyken, İngiliz hükümetin O'Connell'a bu isyanı engellemediği taktirde isyanın İngiliz güçleri tarafından kanlı bir şekilde bastırılacağını söylemesiyle isyan durdurulur. Başarısızlıkla sonuçlanan bu mitinglerin silahsız mücadelenin başarısızlığını da tartışmaya açarak O'Connell ve hareketinin bir anda önem kaybetmesine ve düşüşe geçmesine neden olur. O'Connell Mayıs 1847'de öldüğünde Milliyetçi hareketin geleceğini belirlemek Genç İrlandalılara kalır ancak Genç İrlandalılar da kendi aralarında bölünmeler yaşadıklarından Milliyetçi hareket gelmesi gereken yerlere gelemez.²⁹

Aynı biçimde ilk yıllarında O'Connell'ın en büyük destekçisi daha sonraki dönemlerde ilk eleştirenleri ve en sonunda da muhalifleri olan Genç İrlandalılar da davalarında başarısız olurlar. O'Connell ve Genç İrlandalıların bir anda destek kaybetmelerinin en önemli nedeni 1845-1849 yılları arasında yaşanan Büyük Kıtık (The Great Famine) dır. Ada insanının temel besin maddesi olan patates ürününe musallat olan bir tür mantar hastalığı yüzünden besin kıtlığı ve bunun sonucunda da açlık, hastalık, çok sayıda ölümler ve göç yaşanır. Bu Kıtık dönemi ada tarihinde yaşanan en acılı ve en zor dönemdir.

Bu kıtlıkta en büyük zararı İrlanda milliyetçiliğinin en büyük savunucuları olan İrlandalı fakir çiftçiler görür. Çiftçiler, o dönemlerde toprak vergi sisteminden ötürü topraklarından çıkarılmamak için çok az bir toprakta yetiştirebilen, çok ucuz maliyetli ve aynı zamanda besin değeri yüksek patates yetiştirirler ve elde ettikleri mahsulün

---

²⁹ Bottigheimer, a.g.y., s. 183

bütününe yakınına kiralarını ödemek için satmak zorundadırlar. Yaşamlarını patates üstüne kurmuş insanlar kıtlık döneminde ya başka ürünlerden yiyip evsiz kalacaklar ya da yemeyip öleceklerdi. Yoksulların birçoğu öylece ölürken, Amerika ya da başka kıtalarda tanıdıkları veya akrabaları olanlar ‘tabut’ adı verilen gemilerle İrlanda’daki açlık, kıtlık ve ölümden kaçarlardı.

Amerika’nın doğusunda ve Kanada’da başlayıp Ağustos 1845’de İrlanda’ya gelen patates salgını bundan sonraki birkaç yıl boyunca da devam ederek 1847’de durumun daha da kötüleşmesine neden olur. Ada ölmek için çim yerken ve ortalık açlıktan ölen insanların cesetleriyle dolarken İngiliz Protestan azınlık bu kıtlığı hafif bir biçimde atlatır. Böylelikle İrlanda nüfusu her geçen gün daha da azalır: *“1845, 1846, 1848 deki Patates salgınları ülkenin nüfus artışını sağlayacak nesli yok eder. 1845 ile 1850 arasında kötü beslenmeye bağlı olarak bir milyon insan ölürken 1845 ile 1855 arasında da iki milyon insan göç eder.”*³⁰

O dönemde başbakan olan Robert Peel İrlanda’yı çok iyi bildiği için durumun ne kadar kötüleşebileceğini kestirerek derhal hükümet yardım komiteleri oluşturur. Gıda fiyatlarını kontrol edebilmek için mısır ithali yapılır ve düşük fiyatla satışa sunulur. Adada bir dizi altyapı yatırımları yaparak alternatif iş olanakları yaratır. Peel koltuğunu bile tehlikeye sokarak İrlanda’dan tarım ürünleri ihracatını yasaklamayı tasarlayınca serbest piyasacıların hedefi olur, çünkü İrlandalı toprak sahipleri ve tüccarlar yükselen fiyatlardan memnundurlar. Bunların sonucunda Peel koltuğunu, İrlanda ise merkezi hükümetten gelecek kaynakları kaybeder. Yeni hükümetin üyeleri verilen yardımlarla İrlandalıların ekmek yerine silah aldıklarını iddia edebilecek kadar kötü durumdan habersizdirler.³¹ Ayrıca İngilizlerin kıtlık zamanında uyguladıkları siyasetin adadaki Katolik nüfusunun azalmasına yönelik olduğu da çok kişi tarafından ortaya atılan bir iddiadır.³² Adada ki kıtlığa duyarsız kalan İngiliz hükümeti yüz binlerce insan ölürken adadan tahıl, sebze, et ve un ihraç etmeye devam eder. Döneminin en parlak çağını yaşayan İngiltere’nin milyonların ölümüne seyirci kalan politikası, İrlandalılarda bir daha asla onarılamayacak bir kine neden olur. İrlandalıların İngilizlerden bekledikleri

³⁰ Harvie, Christopher; “Revolution and the Rule of Law (1789-1851)”, **The Oxford History of Britain**, ed Kenneth O.Morgan, Oxford University Press, Great Britain, 1999, s. 506

³¹ Özçağatay, a.g.y., s. 41

³² McCaffrey, a.g.y., s.56

özür ise bundan ancak yüz elli iki yıl sonra, yani 1997'de işçi partisi lideri Tony Blair'den gelir.

Yukarıda belirtildiği gibi kıtlık İrlanda siyasetinde çok derin etkiler bırakarak İngilizlerden nefret eden bir nüfusun oluşmasına neden olur. Böylelikle bu kin üzerine kurulu, İrlanda ve İrlandalıların kaderini İngiltere'nin elinden almakta kararlı Genç İrlandalılar hareketi yeniden oluşturulur. 1858'de Yeniden toplanan Genç İrlandalılar hareketi Amerika'da James Stephens ve John O'Mahony liderliğinde Fenian Kardeşliğini (Fenian Brotherhood) kurarlar. Bu örgüt amaçlarının bağımsız demokratik bir İrlanda Cumhuriyeti kurmak olduğunu açıkça beyan eden ilk örgüttür. Çok geçmeden Amerika'daki örgütle sıkı bağları olan ve onların bir kanadı sayılan İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği (Irish Republican Brotherhood) İrlanda'da kurulur. Bu iki kardeş örgüt savaştıkları gönüllüler toplayarak İngiltere'ye karşı başlatılacak bir isyana hazırlanırlar.

Fenianların adaya silah ve gönüllü göndermeye başlamasıyla durumdan haberdar olan İngiliz hükümeti adada olup bitenleri denetleyebilmek için İrlanda'da bir İngiliz gizli servisi kurar. Adadaki Fenianların tüm gizlilik çabalarına karşın İngiliz gizli servisi onların eylemlerini günü gününe takip eder. Ancak Amerika'da İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun da (IRA) kurulmasıyla İrlanda bağımsızlığını savunan silahlı örgütler öyle bir güce ulaşırlar ki Kanada'daki İngiliz topraklarına dahi saldırırlar. Adada da durum farklı değildir dolayısıyla İngiltere İrlanda'da güvenlik önlemlerini artırarak adada veya adaya gelen gemilerde şüphelendiği herkesi tutuklamaya başlar. Karşılaştıkları sıkı güvenlik önlemleri karşısında herhangi bir eylemde bulunamayan Fenianlar bunun üzerine saldırı alanlarını İngiltere'ye taşırlar. Burada da 1867'de silahlı bir isyan başlatan Fenianlar, düzensiz organizasyon ve plan eksikliğinden en iyi adamlarını kaybederler. Liderleri tutuklanan ve eylemlerini gizlilik içinde yürütmek için yeraltına inmek zorunda kalan örgüt yine de pes etmez, ancak eylemsiz ve sessiz bir döneme girerek daha sonraki dönemlerde yeniden ortaya çıkmak üzere örgütlenmeye devam eder.

Kıtlıktan sonra yiyecek fiyatlarının birden yükselmesiyle İrlandalı çiftçiler ekonomik olarak daha iyi gelir elde etmeye başlarlar. Buna karşılık da İrlandalı toprak sahipleri vergileri yükseltirler. 1876'da ürünlerinin yanmasıyla çiftçiler yeniden sıkıntılı bir döneme girer ancak buna karşın vergilerin düşürülmemesi birçok çiftçinin kiralalarını

ödeyememelerine ve sonuçta topraklarından çıkarılmalarına neden olur. Toprakları boşalan İrlandalı toprak ağalarının ise daha çok kar getiren hayvancılığa yönelmeleri köylülerin ada dışına göç etmelerini artırır.

1879'da bir çiftçi olan Michael Davitt liderliğinde toprak sahiplerinin gücünü kısıtlamayı ve çiftçilerin kendi topraklarına sahip olmasını amaç edinen İrlanda Toprak Ligi (Irish Land League) kurulur. Hareketin istekleri '3 F' sloganı altında belirlenir: Bunlar a) Adil kiralama (fair rent), b) Serbest satış (free sale), ve c) Kiraların sabitliği (fixity of tenure) dir. Ligin sadece toprak konusuna odaklanmasına karşın İrlanda milliyetçileri onların bu girişimlerini bağımsızlığa giden yolda önemli bir adım olarak algıladılar.³³ Adada pasif bir direniş başlatan Toprak ligi üyeleri çiftçilerin ellerinden alınmış toprakları işleyen yeni çiftçilerle konuşmayarak, onlardan alışveriş yapmayarak ve toplumdaki dışlayarak onları boykot ederler. Bu yolla yeni çiftçilerin toprakları işlemelerini yavaşlatarak toprak ağalarının kira geliri elde etmelerini engellemeye çalışırlar. Bu boykotlar 1879 ve 1882 yılları arasında şiddetlenerek toprak savaşlarına dönüşür. Dönemin başbakanı Gladstone'un liderliğinde İngiliz hükümeti adadaki bu toprak sorununu çözmek için 1881'de Toprak Kanununu Parlamentodan çıkarır. Bu kanunla adada ki kira fiyatları yüzde yirmi oranında düşürülür.

Yine bu dönemlerde Protestan bir avukat olan Isaac Butt Home Rule Partisini kurar. Bu parti İngiltere'nin bir parçası olarak krallığa bağlı ancak işlerinde bağımsız kendi parlamentosuna sahip özerk bir İrlanda devleti amaçlar. 1874 seçimlerinde Parlamentoda elli dokuz sandalye kazanan Home Rule partisinin başına 1879'da Charles Stewart Parnell seçilir. Parnell'in en büyük sorunu halkın bağımsız bir İrlanda Parlamentosuna ilgisiz ve kayıtsız kalmasıdır. Yine de 1879'da Davitt'in daveti üzerine ligde yaptığı bir konuşma sonucu Toprak liginin başkanı olarak seçilen Parnell bu iki gücü tek bir amaç altında toplamaya çalışsa da tasarılarını Parlamentodan geçiremez.

İrlanda'da yaşanan kıtlık nedeniyle sakin bir dönem geçiren İngiliz Parlamentosu liberal lider W.E. Gladstone'un İrlanda reformu için yeni bir program hazırlayıp sunmasıyla yeniden hareketlenir. Gladstone kendisinden önceki muhafazakâr ve liberallerle aynı amacı taşır ve İrlanda'nın sıkıntılarını çözüm bulup İrlanda'daki Birlik karşıtı hareketleri engellemeyi dener. Reform çalışmalarına 1868 ve 1881 yılları arasında devam eden Gladstone özellikle İrlanda'da azınlığın kilisesi olan Anglikan

³³ Laçiner Sedat; **İngiltere, Terör Kuzey İrlanda Sorunu Ve İnsan Hakları**, Asam, Ankara, 2001, s. 11

Kilisesinin İrlanda'nın resmi kilisesi olmasına karşıdır ve İrlanda'nın kendi kilisesinin (Church of Ireland) olmasını ister.³⁴ Ona göre diğer önemli bir konu İrlanda toprak sorunudur. Liberaller Gladstone'u fikirlerinin çoğunda desteklerken muhafazakârlar bu reformların daha fazla taleplere neden olacağı düşüncesinden ötürü ona karşı çıkarlar. Böylelikle 1868'den sonra İrlanda sorunu Liberalleri ve Muhafazakârları birbirine düşüren başlıca konu olur.

İrlanda'daki Anglikan kilisesinin kurumsallığını sona erdiren 1869'daki İrlanda Kilise Kanunu (The Irish Church Act) İrlanda'daki din sorunlarına bazı çözümler sunması bağlamında İrlanda açısından başarılı bir adım sayılır. Ancak Gladstone'un 1870 ve 1881'de ki toprak reformları aynı başarıyı elde etmez ve yine o dönemde İrlanda Toprak Liginin ve Charles Stewart Parnell liderliğinde İrlanda Home Rule (Vatan yönetim Partisi) Partisinin ortaya çıkışıyla Gladstone Birlik için umduğu desteği bulamaz. 1885'te İrlanda halkının Birlik konusunda uzlaşamayacağını anlayan Gladstone, yaptığı reformların başarısızlığına ikna olur. Bundan sonra Parnell'in başkanlığında yürütülen Home Rule hareketinin ada için tek çözüm yolu olduğuna inanmaya başlayan Gladstone 1886'da İrlanda Parlamentosuna iç işlerinde geniş yetkiler tanıyan ilk Home Rule Kanun tasarısını Parlamente'ye sunar. Buna karşın avam kamarası tasarımı otuz oyla düşürür. Pes etmeyen ve İrlanda sorununu fazlasıyla önemseyen Gladstone 1893 yılında tüm İrlandalı milletvekillerinin de desteğini alarak tasarımı bir kez daha hükümete sunar. Avam kamarasından geçen tasarı radikal İrlandalı Protestanların tehditleri ve toplumun muhafazakâr kesiminin baskısı sonucunda bu kez de Lordlar kamarası tarafından reddedilir. İyi niyetli olmasına karşın başarısızlıklarla sonuçlanan bir siyasal yaşamdan sonra Gladstone 1894'de emekliye ayrılır. Kendisinin ayrılmasıyla güç kaybeden Liberal Partinin 1906'da yeniden iktidara geleceği döneme kadar İngiliz hükümeti İrlanda sorunu konusunda yeni bir girişimde bulunmaz.

Yirminci yüzyılın başlarında İrlanda'daki örgüt, grup ve partilerin sayıları artar. Bunlardan en önemli dört tanesinden ilki Birlik Kanununun iptalini ve Birleşik Krallığa bağlı ancak özerk bir parlamento'ya sahip bir İrlanda isteyen Home Rule yandaşlarıdır. İkinci grup olan İrlandalı Birlikçiler Protestanlar tarafından desteklenir. Home Rule karşıtı bu grup Birliğin İrlanda açısından yararlı olduğunu ve korunması gerektiğini düşünür. İşbirlikçilere karşı İrlanda'nın özerkliğini isteyen grup ise

---

³⁴ Adelman, a.g.y., 75

Katoliklerin oluşturduğu İrlandalı Milliyetçiler grubudur. Adanın bir milleti oluşturan ortak dil ve din unsurlarından yoksun oluşu en çok Milliyetçilerin işini zorlaştırır. Adadaki en önemli son grup ise bağımsız İrlanda kurmayı amaçlayan İrlandalı Cumhuriyetçilerdir. Cumhuriyetçileri Milliyetçilerden ayıran tek nokta bunların özerk bir İrlanda istemelerinin tersine kendilerinin İngiltere’den her konuda bağımsız bir İrlanda istemeleridir.

O dönemde Avrupa’da yaşanan sosyalizm furyasından etkilenerek bir başka önemli örgütte İrlanda Sosyalizminin babası olarak kabul edilen James Connolly’nin 1891’de kurduğu İrlanda Cumhuriyetçi Sosyalist Partidir. Emperyalist İngiltere’den tam anlamıyla bağımsızlık kazanmanın ancak Sosyalist bir Cumhuriyet rejimiyle gerçekleşebileceğine inanan Connolly bunun da işçi sınıfı merkezli bir hareketle yapılabileceğini savunur. Ancak adadaki işçi sınıfının zayıflığı partiyi büyütme yetmez. Öyle ki Dublin’de başlatılan bir 1913 işçi grevi Sinn Fein’in muhalefeti ve diğer işçi grupların bu grevden desteğini çekmesi nedeniyle hemen son bulur. Ancak bu grevde yaptığı organizasyonlar sonucunda “*Connolly grevcileri patronların silahlı çetelerinden korumak için oluşturduğu Yurttaşlar Ordusu ile silahlı bir güce sahip olur*”.³⁵

Yine yirminci yüzyılın başlarında İrlandalı Cumhuriyetçi Kardeşler Hareketi (IRB) yeniden canlanır ve üyeleri 1905’de Dublin’li Arthur Griffith liderliğinde Birlik Kanununa tamamen karşı bağımsız bir İrlanda kurma amacıyla kurulan Türkçe’si ‘yalnız kendimiz’ ya da ‘kendi başımıza’ olan Sinn Fein in de içinde olduğu birçok yeni örgüt ortaya çıkar. Bu örgütlerden biri İrlanda dil ve kültürünü yeniden canlandırmak için çalışan³⁶ Gaelic Ligi’dir (the Gaelic League) ve 1893’de kurulur. Ardından da İrlanda sporlarını desteklemek için İngiliz sporlarını yasaklayan³⁷ Gaelic Atletik Derneği (The Gaelic Athletic Association) kurulur. İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği ya da Fenianlar İngiltere’nin silahlı bir direnişle karşılaşmaksızın İrlanda’ya bağımsızlık tanımayacağını düşünürler. IRB tarafından oluşturulan ve sayıları iki yüz bini bulan İrlanda Gönüllüler Ordusu ve İrlanda Vatandaş Ordusu Home Rule Party’nin yeni lideri

³⁵ Özçağatay, a.g.y., s. 56

³⁶ McCaffrey, a.g.y., s.112

³⁷ Coulter, Colin; **Contemporary Northern Irish Society: An Introduction**, Pluto Press, London, 1999, s.29

John Redmond'un da desteğini alarak İngiltere'nin üçüncü Home Rule yasasını yürürlüğe koyması için baskıda bulunurlar.

Katoliklere özgürlük tanıyan ve Birliğin bozulmasını öngören üçüncü Home Rule yasasına Protestanlardan çok büyük tepki gelir.³⁸ Çünkü Birlik onlar için İngiltere'nin desteği dolayısıyla da ayrıcalık ve refah demektir. Hükümet yoluyla silahlanan Katoliklere karşı artık kendilerini koruyamayacaklarına inanan Protestanlar da böylelikle silaha sarılırlar. İngiltere ile birliği silahlı mücadeleyle korumaya çalışan Protestanlar fanatik ve tutucu bir Protestan avukat Carlston önderliğinde, UVF'yi yani Protestan Ulster Gönüllü gücünü (Protestan Ulster Volunteer Force) Ocak 1913'de kurarlar. Örgüt bir yıl içinde yüz bin kişilik silahlı bir güce ulaşır. O dönemlerde sıkı polis kontrolü altında olan Belfast'da bu örgüt mensuplarının rahatlıkla bölgeye silah sokmaları ve Polisin buna göz yumması Polisin UVF ile işbirliği içinde olduğu kanısını yaratır. Ayrıca İngiliz hükümetinin Katoliklerin başlattığı isyanları bastırmak için resmi Polis gücünün yanı sıra bu örgütten de yararlanması bu örgütün doğrudan İngiliz hükümetiyle de işbirliği içinde olduğunu varsayan Katoliklerin şiddete başvurmalarının önemli nedenlerinden biridir.

1913'ün sonunda Liberal Hükümet Muhafazakârlarla uzlaşıp Ulster'in bir kısmını Home Rule yasasının dışında bırakır. Bunun sonucunda adanın tümünün özgürleştirilemeyeceğini dolayısıyla da hiçbir zaman tam bir ulus olamayacaklarını düşünen Katolik Milliyetçilerin bazıları Calston'un silahlı gücüne karşılık kendi silahlı güçlerini oluştururlar. Milliyetçilerin oluşturduğu silahlı güçlerden biri 1913'de kurulan İrlanda Gönüllü Ordusu yani IVF'dir (Irish Volunteer Force) ve kısa bir sürede UVF'den de birçok gönüllüyü kendi saflarına katar. Redmond'un İrlanda konusunda uzlaşmacı bir politika izleyeceğini düşünen IVF yanlıları bunu engellemek için 26 Temmuz 1914'de Dublin yakınlarındaki Howth'a gelirler. Olaylara müdahale eden Polis IVF üyesi üç kişiyi vurur. Bu olayda Polisin IVF ve UVF ye farklı tavrı iyice ortaya çıkar.

1909 da ki genel seçimlerde Liberal ve Muhafazakâr partilerin her ikisi de 272 oy alırlar. Kimin iktidara geleceği ise Parlamentoda seksen dört sandalyesi bulunan John Redmond'un başkanlığındaki Home Rule Partiye bağlıdır. Bu fırsatı kaçırmak istemeyen Redmond tüm isteklerini sıralar. Lordlar Kamarasının gücünün azaltılması

---

³⁸ Bottigheimer, a.g.y., s.221

konusunda Liberallerle işbirliği içine giren Redmond onların Üçüncü Home Rule Bill'i geçirmeleri koşuluyla iktidara gelmelerini sağlar. Sonuçta Lordlar kamarasının gücü azaltılır ve üçüncü Home Rule yasası Parlamentodan geçer. Ancak İngiltere'nin I. Dünya savaşına girmesiyle bu yasanın yürürlüğe konması ertelenir. Bu ertelemeyi kendilerine yapılan bir ihanet olarak gören İrlanda Vatandaş Ordusu (Irish Citizen Army) ve İrlandalı Cumhuriyetçi Kardeşliği (Irish Republican Brotherhood) İrlanda halkının da desteğiyle İngiltere'ye karşı silahlı mücadeleye yeniden başlar.³⁹

Bunun yanı sıra İngiltere'nin, İrlanda'yı savaşta kendi yanında görmesi durumunda savaş nedeniyle ertelenen Home Rule yasasını savaş biter bitmez kesinlikle yürürlüğe koyacağı sözünü vermesi Katolik milliyetçilerinin çoğunun İngiltere'nin yanında savaşa katılmasına neden olur. Tabii ki bu arada savaşa katılmayan ayrılıkçı gruplar belirlenir. Kendilerini bu ayrılıkçılardan ayırmak isteyen IVF'liler kendilerine (National Volunteer Force) (NVF) adını verirler geri kalan ayrılıkçı grup da IVF adını kullanmaya devam eder.

İngiliz Hükümeti, ordulara savaş başladığında 1914 sonunda evlerine döneceklerini söyler. Ancak 1916 yılına gelmiş olmasına karşın savaşın en az birkaç yıl daha süreceğini fark eden IRB ve ayrılıkçı IVF üyeleri tüm dikkatini savaşa vermiş ve elinde boşta çok az gücü kalan İngiltere'nin bu durumundan yararlanarak İrlanda'daki İngiliz güçlerini adadan sürmek için büyük bir isyan planlar. Bu isyan Thomas MacDonagh, Joseph Plunkett ve Patrick Pearse tarafından gelecek Alman silahlarının yardımıyla 1916 Paskalyasında başlatılması planlanır. Bin beş yüz isyancı Dublin Postanesini ve şehirdeki diğer önemli binaları ele geçirerek İrlanda bayrağı asarlar ve İrlanda Cumhuriyetinin oluşumunu ve bağımsızlığını bir duyuruyla ilan ederler.⁴⁰ Bunun üzerine karşı saldırıya geçen İngilizler ve isyancılar arasında çok şiddetli bir çatışma yaşanır. Beş gün süren kanlı savaşta dört yüz elli isyancı ölür ve kalanlar 29 Nisanda teslim olurlar. İsyandan sonra İngiliz hükümeti tarafından kurulan sözde mahkemeler tarafından isyanın on altı lideri en son yaralı olmasından dolayı tedavisi süren Connolly, idamından iki saat önce evlenen Plunkett ve sonrasında da yüze yakın isyancı vurularak öldürülür. İsyana katılmamış olan kişilerin tutuklanması ve liderlerin trajik ölümleri isyana katılmamış halkın tepkisini çeker. Aslında isyanın sorumlusu İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği iken İngilizler isyanın sorumlusu olarak

³⁹ Laçiner, a.g.y., s. 13

⁴⁰ Adelman, a.g.y., s. 132

haksız yere Sinn Fein'i suçlar. Bu durum Home Rule partinin yenilgilerine ve gelecek seçimlerde ki Sinn Fein'in zaferine katkıda bulunur.

1917 Temmuzunda Paskalya ayaklanmasında bulunan ancak Amerika doğumlu olduğu için idam edilmeyen Eamonn de Valera Sinn Fein'nin başkanı olur. Clare ara seçimlerinde amacının bağımsız İrlanda Cumhuriyeti kurmak olduğunu açıkça ilan eden Valera seçimleri kolayca kazanır. Ancak Westminster'da Sinn Fein'in çekimser siyasetinin bir parçası olmak istemeyen Valera kazandığı koltuğu reddeder. Bu arada İngilizlerin haksız suçlamalarına hedef olan ve liderleri idam edilen Sinn Fein'in yeni yönetim adayları halktan destek görürler ve bu destek Partiye oy olarak yansır.⁴¹ Sinn Fein 1918'de İrlandalıların askere alınmasını önlemek için bir savaş başlattığında halktan daha da çok destek görür. I. Dünya savaşı Almanya'nın yenilgiyle sona erdiğinde Sinn Fein'in Parlamentoda, Home Rule'un altı sandalyesine karşılık, sosyalist hareketten korkan Vatikan'ın direktifleri ile Kilisenin de desteğini alarak 73 sandalye kazanır. Ancak bu yetmiş üç kişinin tümü Westminster'a gitmeyi reddederek yerine Dublin'de Ocak 1919'da Dail Eireann adını verdikleri kendi Parlamentolarını oluştururlar.

1919'dan sonra Avrupa da dengelerin yeniden oluşmasıyla Avrupa devletleri sınırları yeniden çizmek için masaya otururlar. Bu sınır toplantılarına katılan Sinn Fein İrlanda'nın da sınırlarının yeniden çizilmesi için girişimde bulunur. Ancak Sinn Fein'i önemsemeyen Avrupa devletleri İrlanda'nın sınırlarının yeniden çizilmesi için İrlanda'nın bağımsızlığını İngiltere ile yapılan bir anlaşma sonucu kesin kazanmış olması gerektiğini söylerler. Adaya eli boş dönmek zorunda kalan Sinn Fein silahlı bir güç oluşturarak hükümeti isyanlar yoluyla tehdit eder. Bağımsız bir İrlanda kurabileceklerini düşünen IVF, diğer gönüllü grupları, Yurttaşlar Ordusu ve tüm Cumhuriyetçi militanları bir araya toplar ve Dublin Parlamentosunun onayıyla tarihte yeni bir sayfa açacak olan İrlanda Cumhuriyet Ordusu yani IRA'yı (Irish Republican Army) 1919'da kurar. Parlamantonun başına geçen Valera Paskalya isyanında yerini belli eden Polis gücüne karşı halkı boykota çağırır. Aynı dönemde tarihe IRA'nın askeri strateji belirleyicisi olarak geçen Michael Collins'de IRA'nın başına geçer.

21 Ocak 1919'da IRA iki polisi öldürerek bağımsızlık savaşını başlatır ve gelecek bir yıl içinde de on dört polisi öldürerek bağımsızlık yolundaki kararlılığını ve

---

⁴¹ Adelman, a.g.y., s. 134

iyi düzenlenmiş bir örgüt olduğunu gösterir. 21 Kasım 1920'de bir gün içinde İngilizlerin birçok başarıya imza atmış ünlü Kahire Çetesinin en önemli on üç adamını öldüren IRA Collins liderliğinde hem tarihinin en başarılı operasyonunu gerçekleştirir hem de İngiliz hükümetine çok büyük bir gözdağı verir. Bu saldırıların ardından Katolik kilisesi IRA'yı lanetler. Tüm bu olaylara kayıtsız kalmayan İngiliz hükümeti de IRA'ya karşı boykotlarda güç kaybeden polisi takviye etmek için giydikleri kıyafetler yüzünden kendilerine Siyah ve Ten (Black and Tans) adı verilen ve I. Dünya savaşından sonra işsiz kalmış fanatik Protestanların oluşturduğu silahlı bir gücü adaya yollar.⁴² 1920'de İngiliz hükümeti bu çatışmalardan ötürü adayı bir merkezi Belfast'ta diğeri ise Dublin'de bulunan iki hükümete böler ve kısıtlı bağımsızlık tanıyan İrlanda Hükümeti Kanununu çıkarır. Ancak bu kanunu kabul etmeyen IRA, Collins liderliğinde başlattığı askeri harekâtı kararlı ve acımasız bir gerilla savaşına dönüştürür.⁴³ Böylelikle adada IRA ve Siyah Tenlerin arasında bir gerilla savaşı başlar. Ayrıca Siyah Tenlerin kendilerine yapılan saldırılara karşılık adada sivilleri öldürmesi halkın o dönemde IRA'ya olan desteklerini artırır.

21 Kasım 1920'de on bir İngiliz ajanının IRA tarafından öldürülmesine karşılık bir grup Siyah Tenin Dublin'de düzenlenen bir futbol maçını basıp sivillerin üstüne ateş açması ve bunun sonucunda on iki masumun yaşamını kaybetmesiyle o zamana kadar adada ki olaylara sessiz kalan İngiliz hükümeti olaylara müdahale etmek zorunda bırakır. Adada şiddet olayların ardı kesilmez ve IRA'nın bu saldırıya misillemesi gecikmez. Maç saldırısından on gün sonra Cork da on yedi polis IRA tarafından vurularak öldürülür. Yine Siyah Tenlerin Kuzeyde beş yüze yakın sivil Katoliki katletmesi ve Cork'da cumhuriyetçi Katoliklerin ev ve iş yerlerini yakmaları üzerine IRA bilinen kral yanlısı ve hatta bazı masum insanların da evlerini ve işyerlerini yakar.

Diğer taraftan Belfast ve Dublin parlamentolarında yapılan seçimlerde Belfast'da 52 sandalyeden 40'ını birlik yanlısı Protestanlar alırken Dublin parlamentosunda yasadışı bir parti kabul edilmesine rağmen Sinn Fein 128 sandalyenin 124'ünü alır. Ancak Sinn Fein Parlamentosu tanımayı reddederek Dail Eireann parlamentosunda toplanmaya devam eder. Bu arada IRA Sinn Fein'in kontrolünden çıkar ve Collins'in idaresi altında daha fazla bağımsızlık için mücadelesine devam eder.

---

⁴² McCaffrey, a.g.y., s.142

⁴³ Özçağatay, a.g.y., s. 64

İngiliz hükümetinin bütün bu olaylar üzerine Cumhuriyetçilerle Londra'da masaya oturması 1921'den önce gerçekleşmez. Kuzey İrlanda ve Protestanlar için bir takım haklar elde etmek isteyen İngiliz hükümeti Güneyde kurulmuş olan devletin varlığını krala bağlılık yemini etmeleri şartıyla kabul eder. Ayrıca da antlaşmanın sağlanması durumunda kendi askeri güçlerini adadan çekecekleri sözünü verirler. Kuzey İrlanda'nın er geç kendilerine bağlanacağını düşünen Collins bu anlaşmayı imzalayarak kendi ölüm fermanını imzalayacağını söyler ve istemeyerek de olsa anlaşmayı IRA adına 11 Temmuz 1921'de imzalar. Gerçekten de adayı ikiye bölen bu anlaşmayı hiçbir zaman tanımayacağını ilan eden Valera, eski dostu Collins'e cephe alır. Neticede IRA ikiye bölünür. Anlaşmayı kabul eden IRA birlikleri yeni kurulan Serbest İrlanda devletinin düzenli ordusunu oluştururken diğer IRA mensupları kuzeydeki illeri kapsayan bağımsızlık savaşına devam edeceklerini ilan ederler.

Collins ve İngiliz hükümetinin imzaladığı bağımsızlık savaşını sona erdiren İngiliz-İrlanda Anlaşması Dublin'deki Home Rule Parlamentosunun yerini alarak İrlanda'ya daha fazla özgürlük tanıyan yeni bir yasayı yürürlüğe koyar. Bu anlaşmaya göre yeni kurulan ve kendi ordusuna sahip bu devlete Serbest İrlanda Devleti adı verilir. Birleşik Krallık ise 'Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı' adını alır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. EAGLETON'IN İRLANDALI KİMLİĞİ VE SÖMÜRGEÇİ SÖYLEM İŞİĞİNDE AZİZLER VE ÂLİMLER

3.1. TERENCE FRANCIS EAGLETON

Terence Francis Eagleton, İrlanda kökenli olup İngiltere'ye yerleşmiş Francis ve Rosaleen Eagleton'ın ortanca çocukları olarak 22 Şubat 1943 yılında İngiltere'nin Salford kentinde dünyaya gelmiştir. Eagleton'ın çocukluğunun geçtiği bu kentteki nüfusun büyük çoğunluğunu İrlandalı Katolik işçi göçmenler oluşturduğu için, bu insanların yaşam standartlarının Dublin'dekilerden pek farkı yoktu. Eagleton öz yaşam öyküsünü aktardığı *Kapı Bekçisi* (2002) adlı yapıtında bu benzerliğe değinir ve özellikle çevresindeki İrlandalıların yoksulluklarından söz eder:

[...] Çevrelerinde yeterli miktarda, kendi seçimlerine bağlı olmayan yoksulluk ve ortaklık vardı. Burası benim de doğduğum yer olan Salford idi ve bugün bile hala Birleşik Krallığın en sağlıksız yeri olarak gösterilir ve o günlerde bırakın bir opera sahnesini, orta sınıfın alt tabakalarını bile barındırmaktan çok uzaktı.¹

Eagleton Salford De La Salle kolejinden aldığı eğitimden sonra lisansüstü eğitimine 1964 yılında Cambridge'deki Trinity Kolej'de başlar. Doktorasını da yaptığı Jesus Kolej'de bir süreliğine asistanlık yapan Eagleton, 1966'da Rosemary Galpin ile evlenir ve bu evlilikten üç erkek çocukları olur. 1969'da Oxford Üniversitesine geçiş yapar ve bu üniversitenin bünyesinde bulunan Wadham kolejinde yirmi yıl boyunca öğretim üyesi olarak derslere girer. 1989 yılında yine Oxford Üniversitesinin Linacre kolejinde doçent olarak eleştiri kuramı kürsüsünde göreve başlar. 1992'de İngiliz Edebiyatı dalında Thomas Warton profesörü ve aynı zamanda St. Catherine kolejinde de öğretim üyesi olur. Terry Eagleton edebiyat kuramı ve kültürel çalışmalarda yaptığı etkinlikler sonucunda Cambridge Üniversitesindeki hocası Raymond Williams'ın ölümünün on yıl kadar sonrasında onun yerini aldığı söylenerek akademi dünyasında önemli bir konuma gelir. Eagleton, bazen oldukça soyut edebi ve kültürel kuramlar, edebi yapıtların uygulamalı eleştirileri, siyasal polemikler ve bazen de halkın benimseyeceği biçimde son derece bireysel yapıtlar veren üretken bir yazardır. Eagleton günümüzde akademik etkinliklerin gözde ismi olarak dünya çapında yayınlanan

¹ Eagleton Terry, *Kapı Bekçisi*, çev; Gökçen Ezber ve Rana Kahraman, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 19

yapıtları aracılığıyla araştırmacılar ve öğrencilerin büyük bir çoğunluğunda derin izler bırakmayı başarmıştır.

Eagleton'ın ilk yapıtlarına, ailesinin İrlanda geçmişinden miras kalan Katoliklik damgasını vurur. Bir ara Cambridge'de Marksist arkadaşlarıyla birlikte *Katolik bir dergi olan Slant' ı çıkararak 60'lı yıllar boyunca manastırlarda oldukça ateşli tartışmalara neden olur.*² 1964–1970 yılları arasında Katolik sol ile ilgili birçok makale ve dört tane de kitap yazmış, bu yapıtların çoğu da Katolik yayınevleri tarafından yayınlanmıştır. Eagleton'a göre Katoliklik, “*ateşli düşünceleri duygusal bir sembolizmle, analitik olanı estetik olanla birleştiren bir dünyaydı*”³ ve sonraki yıllarda bir yazın kuramcısı olmasının bu bakış açısından kaynaklandığını savunur. Durağan olmayan kariyerindeki ilk kitabı olan *The New Left Church* (1966) 'de Eagleton edebiyat eleştirisini, Marksist düşünce analizini, Roma Katolikliğini ve sosyalist hümanizmini uzlaştırmaya çalıştığı Katolik teolojisi konularını ele almıştır. Eagleton'a göre sahip olduğu katı ve kuşkuya yer vermeyen Katolik inancı ve bu inanca bağlı gördüğü eğitim onun herhangi başka bir akıma uğramadan Marksizm'e bağlanışını açıklıyordu:

*Bu durumda liberalizmin içinden geçmeden Katolisizmden Marksizm'e rahatça geçilebiliyordu. Benim gittiğim okuldan, istemeden de olsa, Uluslar arası Marksist Grup için tam gün bir organizatör olarak çalışan saygın bir sosyalist avukat, Ulusal Öğretmenler Birliğine en sol kanada ait yönetici bir üye ve bir dolu radikal filozof ve ekonomist ile ben çıkmıştım... Gittiğimiz okul yalnızca öğrencilerine kültürel bir ayrıksılık aşıl原因 ve belki anlamlandırabilecekleri bir dizi kavramsal gereç veren sıradan bir Katolik lisesiydi. Kiliselerin kahramanca otokrasisine karşın, Katolikler politik sol için en sağlam adaylardır. En azından Britanya'da, genelde göçmen işçi sınıfına aittirler, sistematik düşünce biçimine değer vermeleri gerektiğini öğrenirler, kolektif olandan ve insan varlığının sembolik boyutlarından hoşlanırlar ve öznellikten uzak dururlar.*⁴

Başka bir deyişle, Eagleton'ın İrlandalı kimliği ve Katolik inancı önceleri fark etmediği Katolik-Marksist, Neo-Marksist ve nihayetinde İrlandalı kimliğini oluşturmuştur. Eagleton *Kapı Bekçisi*'nde İrlandalı kimliğini belirli bir süreç sonucunda fark ettiğini anlatırken şöyle der:

İngiltere'nin kuzeyindeki lisem, neredeyse tamamen İrlandalı öğretmenler ve din adamlarıyla doluydu. Bir de elbette, ikinci kuşak İrlandalı öğrenciler vardı. Fakat ben, Doyle, Farrell ya da O'Dwyer gibi adların genelden farklı olduğunun farkında

² **Kapı Bekçisi**, s.33

³ **Kapı Bekçisi**, s.37

⁴ **Kapı Bekçisi**, s.40

*değildim, çünkü okul yaşantım boyunca 'İrlandalı' ya da 'İrlanda' sözcüklerinin kullanıldığını anımsamıyorum... İrlandalıydık, fakat böyle olduğumuzu bilmiyorduk, oysa çoğumuz, İngilizlerin sosyolojik normlarından çok daha büyük ve kalabalık ailelerden geliyorduk.*⁵

Eagleton bir sonraki aşamada hocası Raymond Williams'ın da etkisinde kalarak Marksist kimliğiyle edebi kimliğini birleştirdiği Shakespeare ile ilgili çalışmalara başlar. Birçok farklı türden oluşan sekiz oyun incelemesini içeren *Shakespeare ve Toplum* (1967) adlı ilk eleştiri yapıtı olan geleneksel edebiyat konulu kitabında ise Eagleton yeni eleştiriyi eleştirerek Shakespeare' in oyunlarını Elizabeth döneminin sosyal olguları içinde irdelemiş ve metin okumalarının tarihsel şartlardan kopamayacağını çünkü tüm bu okumaların dönemin koşulları içerisinde üretildiğinin altını çizmiştir. Eagleton'a göre Shakespeare kendini ve yapıtlarını Elizabeth döneminin sosyal düzeninin korunmasına adanmış olan gerçek bir muhafazakârdı. Eagleton Shakespeare konulu çalışmalarına 1986 yılında yayımladığı *William Shakespeare* adlı yapıtıyla devam etmiştir. Ancak bu defa Shakespeare' in oyunlarını dönemin koşulları içerisinde değil, dil ve ideoloji bağlamında incelemeye çalışmıştır. Bakış açısındaki bu değişim, Eagleton'ın Raymond Williams tarzından kopup Marksist yapısalcı bir kimliğe döndüğünü gösterir.

1970 yılında yayınladığı *Dil Olarak Beden (The Body as Language)* adlı yapıtında Eagleton kapitalizmin yarattığı yabancılaşma kavramını, Hıristiyanlığı ve devrimci sosyalizmi savunarak anlatır ve bu kitaptan sonra Hıristiyan doktrinlerini bir kenara bırakarak başka konularla ilgilenmeye başlar ve bu konulardan biri onun bilinen edebi figürler aracılığıyla ortaya koyduğu Marksist kuramıdır.

Daha sonraki yapıtı *Sürgünler ve Göçmenler (Exiles and Emigrés)* her ne kadar hocası Williams'ın edebi etkisini gösteren bir çalışma olsa da çok daha tutkulu ve Eagleton'ın kendi durumuyla çok daha ilintili bir çalışmadır. Eagleton bu yapıtıyla kariyerinin ilerleyen dönemlerinde asıl ilgi duyduğu kuramsal konulara döndüğünü açık bir biçimde gösterir. Kitap tarihsel bir kaynak olmaktan çok, emperyalizmin sınıf sorununa nasıl baktığını ve yine emperyalizmin gölgesindeki yazarları nasıl koşullandırdığı sorularını irdelemektedir. Başka bir deyişle, Marksist kimliğinden ötürü tarih her zaman Eagleton için eleştirinin çok önemli bir ögesi olmuştur ve bu yapıttaki tarih, Orwell ve Conrad'ın gözlemlendiği ve Joyce'un acısını duyduğu İngiliz

---

⁵ **Kapı Bekçisi**, s.42

emperyalizmi tarihidir. Ancak Eagleton burada ne Marksizm'in alt-üst yapısını ne de klişe yazar ve sosyal sınıf ilişkilerini irdelemiştir. Daha çok yaşamları, deneyimleri, tarzları ve farklı yazarların emperyalizme değişik bakış açılarını ele almıştır. Bu kitapla Eagleton ilgiyi kişilerden çok yazarlara ya da kişilerin yazarlarını nasıl temsil ettikleri konusuna çekmiştir. Joseph Conrad, Henry James, T. S. Eliot, Ezra Pound, William Butler Yeats, James Joyce gibi İngiliz edebiyatının önde gelen ancak aslen İngiliz olmayan yabancı göçmen yazarların İngiliz emperyalizminden etkilenmelerini ve kendi kültürlerinden sürgünde yaşamalarını, sosyal baskıları, ekonomik koşulları ve sınıf sorunu gibi birçok konuyu ele almıştır. Eagleton bu yazarların yapıtlarını ele alırken bunların İngiliz kültürü ve emperyalizminden en az etkilenmiş yapıtlarını tercih etmiştir.

Sürgünler ve Göçmenler Williams'ın *Kültür ve Toplum (Culture and Society)* adlı kitabında terimleştirdiği 'sürgünlerin paradoksu' ya da Eagleton'ın betimlediği gibi 'dışlanmış sanatçılar ve otantik olmayan toplum' arasındaki ontolojik farklılığı irdeler. Bu sürgünler yerleşik bir yaşamdan yoksundurlar ve kendilerini sürekli İngiliz toplumunun iktidarsızları olarak görürler. Aynı zamanda bunlarda bir aidiyet sorunu vardır; kendilerini ne tam anlamıyla bir İngiliz ne de ait oldukları ırkın mensubu olarak görememişlerdir. Aslında bu durum Eagleton için de söz konusudur, çünkü daha önce belirtildiği gibi Eagleton gerek ailesinden gerekse yaşadığı Salford'un İrlandalı nüfusundan aldığı, her ne kadar sonradan farkına varmış olsa da, İrlanda kültürü ile büyümüştür. Kendisinin bilinçli olarak İrlandalı topluluk içine girmesi ise Oxford'da İrlanda topluluğuna katılmasıyla başlar. Yazar ironik bir biçimde, yalnızca bu yüzden de olsa Oxford'a teşekkür borçlu olduğunu belirtir⁶ çünkü Cambridge ve Oxford'da kendisini sürekli oradakilerden farklı hissetmiş ve onlar tarafından da kendilerinden farklı olduğu sürekli anımsatılmıştır. Başka bir bakış açısıyla aslen İrlandalı olan Eagleton'ın bu yapıtı ilk bakışta bir çeşit dışarıya eleştiri gibi görünse de Eagleton bilinçli ya da bilinçsiz bir tür içe dönüş ya da günah çıkartmada bulunmuş olabilir. Tek romanı olan *Azizler ve Âlimler*'de de roman kişileri aracılığıyla kendi İrlandalı kimliğini ve bir İrlandalı olarak İrlanda sorununa bakışını ortaya koymuştur. Eagleton'ın, romanda özellikle Connolly vasıtasıyla dile getirdiği İngiliz-İrlanda ilişkileri hakkındaki yorumları birebir *Against The Grain, Crazy John and The Bishop, Kapı Bekçisi*(*The*

---

⁶ **The Guardian**, Guardian Profile, Saturday, February, 2, 2002

Gatekeeper) ve *İrlandalılar Hakkındaki Gerçek (The Truth About The Irish)* isimli yapıtlarında ve İrlanda üzerine yazdığı makalelerinde görülmektedir.

Eagleton'ın 1975 yılında yayınladığı *Gücün Efsaneleri: Bronte Kardeşlerin Marksist Eleştirisi (Myths of Power: A Marxist Study of the Brontes)* isimli çalışmasında edebi yapıtların sosyal içeriklerini irdelemiş ve kendi Marksist kuramını daha da geliştirmiştir. Kitabın 1988 yılında yapılan baskısında ise yazar yapıtına özenli bir giriş bölümü ekleyerek bu kitabı yazmasındaki asıl amacının Bronte kardeşlerin yapıtlarında göz ardı edildiğini düşündüğü feminist söylemleri ve ailenin İrlandalı geçmişini göz önünde tutarak yapıtları bir de bu açıdan ele alınması gerektiğini özellikle vurgulamak olduğunu belirtmiştir. Buradan da Eagleton'ın İrlanda geçmişi olan yazarları sürekli irdelemesi ya da kendisi gibi İrlandalı geçmişe sahip ancak İngiltere'de yetişmiş veya İngiltere'de bir yerlere gelmiş yazarları (Oscar Wilde, James Joyce, William Butler Yeats, Bronte kardeşler gibi) incelemesinin belki de bir tür Marksist kimliğinden ötürü saklamakta olduğu milliyetçi duyguların dışı vurumu olduğu söylenebilir. Kısacası, gerek İrlanda üzerine verdiği yapıtların sayısı gerekse bunlardaki bakış açıları her ne kadar onun Marksist kimliği üzerine vurgu yapsa da, yine de Eagleton'ın İrlandalı kimliğini açığa vurur.

Eagleton'ın bir sonraki yapıtı *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi (Marxism and Literary Criticism)* okuyucuda çok olumlu izlenimler bırakır ve edebiyat eleştirisi uygulamasında kayda değer bir tarihsel ve ideolojik etki gösterir. Eagleton burada sanatçıların yaratma eylemleriyle ilgilenir. Başka bir deyişle, edebiyatçı bir yazar bir yapıtı üretirken ancak tarih ve ideoloji tarafından var olan bir eylemi ya da konuyu üretebilir. Hiçbir tarihsel olay dönemin tarihi ve ideolojisinden bağımsız olarak üretilemez ve düşünülemez. Eagleton aynı yapıtta yazarı üretici olarak göstermenin yanı sıra edebi metinlerdeki yapı ve içerik arasındaki ilişkiyi ve yazar ve sosyal sorumluluk ilişkilerini de ele alır.

Eagleton'ın birinci dönemi olarak da görebileceğimiz bu dönemde yazar edebi yapıtları Marksist söylem ışığında irdelemiştir. *Eleştiri ve İdeoloji* yapıtıyla beraber Eagleton uygulamadan kurama dönmüş ve bir zamanlar överek söz ettiği R. Williams'ın yapıtlarını ve deneyci bakış açısını sert bir dille eleştirmeye başlamıştır. Ona göre, R. Williams'ın yapıtları tüm sınırlardan yoksun, boşluk üzerinden saygınlık için yalvaran

içsel bir refleks niteliğindedir⁷. Bundan sonra yazar aklında uzun süredir var olan özellikle Louis Althusser'in estetik kuramından ve Pierre Macherey'nin Marksist yapısalcılık kuramlarından etkilenerek, estetik ve ideoloji konularına eğilmiştir. Eagleton'ın tarihe olan düşkünlüğü bu dönemde de devam eder ancak artık bu ilginin odak noktasında tarihin rolü ve etkilerinden çok tarihteki ideolojileri açığa vuran dilin nasıl kullanıldığı vardır. Bu bağlamda önceleri R. Williams'ın etkisinde kalarak içerikle ilgili yapıtlar veren Eagleton artık dile dönerek yapısalcı bir eğilim sergilemiştir, Ona göre:

İdeolojik ve estetik arasındaki yakın ilişkiyi anlamak... Metin, onları estetik biçimde incelemek için yalnızca ideolojik tartışmalar almaz, karakterler için ise bu tartışmalar ortaya çıkarıldıkları metinsel metotlar tarafından önceden saptanmıştır. Buna göre belirli bir ideolojik tartışmayı çözmeyi amaçlayan metnin metodu başka bir yerde ideolojik tartışmalar yaratabilir... Başka biri de metnin kendisiyle olan ilişkisinin sorunsal olduğunu çünkü aynı zamanda bunun belirli ideolojik problemlerin bir ilişkisi olduğunu söyleyebilir. Bu nedenle metin kendisiyle asla uyum içinde değildir bunun yerine kendisiyle bir olma sürecindedir.⁸

Eagleton'ın uygulamalı edebi metinlerden çok kurama dönmesinin bir göstergesi olan 1976 yılında yayınladığı *Eleştiri ve İdeoloji: Marksist Edebiyat Kuramında Bir Çalışma (Criticism and Ideology: A Study in Marxist Literary Theory)* isimli yapıtında yazar, Marksizm ve edebiyat eleştirisi üzerine kuramsal bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma, daha önce belirtildiği gibi, edebiyat eleştirilerine araç olmaktan çok sosyalizmin kuramsal boyutta gelişmesine katkıda bulunmuştur. Eagleton Marksizm'in, ideolojik önyargıdan uzak tek yöntem bilim olduğu görüşünü ileri sürer ve eleştirinin amacının bir metni yaratan ideolojik güçlerin ortaya çıkarılması olduğunu söyler. Diğer çalışması *Walter Benjamin (1980)*'de ise Eagleton Benjamin'in devrimsel nitelikteki yapıtının hak ettiği ilgiyi görmediğinin altını çizer ve feminizme duyduğu ilgiyi ortaya koyar.

1982 yılında yayımlanan *Clarissa'nın Irzına Geçiş: Samuel Richardson'ın Yapıtlarında Yazın, Cinsellik ve Sınıf Mücadelesi (The Rape of Clarissa: Writing, Sexuality, and Class Struggle in Samuel Richardson)* isimli çalışmasında, Eagleton'ın Marksizm, cinsellik ve sınıf mücadelesi gibi sosyal içeriğe yeniden dönüşünü görürüz. *Clarissa'nın Irzına Geçiş*'de yazar ortaya koyduğu Marksist ve Psiko-analitik

⁷ Eagleton, Terry *Criticism and Ideology: a Study in Marxist Literary Theory*, NLB, London 1976-191 s.22

⁸ Eagleton, Terry a.g.y., s.88-9

kuramların yanı sıra feminizm yaklaşımını da Samuel Richardson'ın on sekizinci yüzyıla ait romanı *Clarissa*'yı yorumlamak için kullanır. Tüm bu yapıtlar içinde Eagleton kuşkusuz akademik çevreler arasında popüler bir yol gösterici özelliği olan *Edebiyat Kuramı* (Literary Theory) ile bugünkü ününe kavuşur. Eagleton bu yapıtında yalnızca yapısalcılık, anlambilim, fenomenoloji gibi büyük edebi kuramları ele almakla kalmaz bunlara ek olarak tüm bu kuramların sınırlarını ve önemlerini belirleyen ortaya çıktıkları dönemlerdeki tarihsel ve ideolojik şartları okuyucuya sunar. Yani Eagleton bu dönemde Marksist kimliğinin yanı sıra yapısalcılık kuramıyla da ilgilendiğini gösteren yapıtlar yazmıştır. Dönemin önemli ve tartışmalı kuramsal konularını içerdiğinden bu kitap, konusunda üniversitelerde en çok okutulan kitapların arasında haklı yerini almıştır. Ayrıca Eagleton'a göre mevcut edebiyat derslerinin yerine ilk çağlardan on sekizinci yüzyıla kadar uygulanan retorik derslerinin yeniden okutulması öğrencilere çok yarar sağlayacaktır. Günümüzden on sekizinci yüzyıla kadar ki dönemde eleştirel kuramların tartışmalı tarihini gösteren bir yapıt olan *Eleştirinin Görevi* (*The Function of Criticism*) (1984)'nde Eagleton eleştiriye asıl amacı olan kültürel bir söyleme, dolayısıyla kültürel politika ilişkisine döndürebilmek için edebi metinlerden ve toplumdaki yabancılaşma uğraşından uzaklaştırmaya çalışmıştır.

1983 yılında yayımlanan *Edebiyat Kuramı: Giriş* (*Literary Theory: An Introduction*) ve 1984 yılında yayımlanan *Eleştirinin Görevi: İzleyiciden Post-Yapısalcılığa* (*The Function of Criticism: From The Spectator to Post-Structuralism*) (1984) isimli kuramsal yapıtları ile Eagleton hem kuramsal yönünü geliştirmiş hem de bu alanda hiç olmadığı kadar etkin bir konuma yükselmiştir. Eagleton'ın bir yazar olarak katkıda bulunduğu aynı zamanda editörlüğünü yaptığı *William Shakespeare* (1986)'de, bu yapıtın amacının Marksizm, feminizm ve yapı bozumculuk anlayışlarının en çok okutulan yazarların en çok okutulan yapıtlarına dil yoluyla nasıl yeni okuyuşlar kazandırdığını belirtir. *Clarissa'nın ırzına Geçiş* adlı yapıtta olduğu gibi bu yapıt ta üç eleştirel söylevden oluşur. Örneğin Marksist açıdan ele alındığında *Macbeth*'in tartışıldığı ilk bölümdeki üç cadı toplumsal devrimciler olarak gösterilirken buna karşıt olarak Lady Macbeth de burjuva olarak gösterilir. Feminist açıdan bunlar kadınların egemen olduğu bir toplum için savaştan ve erkekleri aşağılayan gönüllüler olarak yansıtılır ve yapı-bozumcu anlayışa göre ise yine bunlar toplumun varlığını sürdürebilmesi için istikrarlı bir toplum, cinsel ve dilbilimsel rol oluşturabilecekleri

anlamsız bir krallığı ve şiirsel bir oyunu ifade ederler. Genel olarak Eagleton, Shakespeare'in oyunlarını iki temel açıdan ele alır. Bunlardan birincisi Shakespeare'in oyunlarının kendi döneminde toplumsal düzeni ve istikrarı koruduğu ikincisi ise bu oyunların muhteşem birer söz sanatı yapıtları olduğudur.

Eagleton'ın tüm yapıtları açıklayıcı ya da eleştirel değildir. İlgisi edebiyat eleştirilerinden ve edebiyat kuramlarından tarihsel analizlere, özellikle İrlanda tarihi üzerine, kaydıkça Eagleton kendi edebi yapıtlarını yayınlamaya başlamıştır. Bu yapıtlar arasında Eagleton'ın odak noktası özellikle İrlandalı yazarlar ve onların belli tarihsel dönemlerle ilgili verdikleri yapıtlar olmuştur. Edebi kariyerinin başlangıcından itibaren yapıtlarının ışığında hem eleştiri, ideoloji, feminizm, Marksizm, yapısalcılık gibi kuramlar hem de kültürel ve siyasal bağlamda İrlanda konusunu dolaylı veya dolaysız irdelemiştir. Tarihsel kişiler arasında ise en çok çift kimlik sorunu yaşayan Oscar Wilde, William Butler Yeats ve sosyalist bir devrimci olan James Connolly'yi yapıtlarının başkışisi olarak kullanmıştır. Bu edebi yapıtlar arasında; Yeats'in *Easter 1916* adlı şiirinin yorumu, 1989 yılında yazdığı ünlü İrlandalı yazar Oscar Wilde'ın yargılanmasını, hapisliğini ve idamını dramatize eden Aziz Oscar (*Saint Oscar*) adlı oyunu, Connolly'nin başkarakter olduğu Samuel Beckett'in *Godoyu Beklerken* oyununu hatırlatan *Beyaz, Altın ve Kangren* adlı oyununun yanı sıra, yine 1987 yılında yayınlanan 1916 Paskalya ayaklanmasının liderlerinden olan James Connolly'nin yakalanışı ve idamını konu alan *Azizler ve Âlimler (Saints and Scholars)* adlı romanını sayabiliriz.

Eagleton'ın yapıtları için karakter seçimi oldukça dikkat çekicidir, çünkü karakterlerinin hemen hemen hepsi kimlik olarak bölünmüş kişilerdir. Wilde gibi ya aslen İrlandalı ama İrlanda için pek bir şey yapmamış kişiler ya da aslen başka kökenden olmasına rağmen İrlanda bağımsızlığı uğruna hayatını vermiş kişilerdir. Kişilerden biri de Eagleton'ın kendi felsefesi ve yaşamıyla bazı ortak özellikler içeren ünlü dil filozofu Ludwig Wittgenstein'dir. Wittgenstein gerçek yaşamında Eagleton gibi Cambridge'den ya da Oxford'dan kaçmaya çalışan ve kaçmak için İrlanda'yı seçen bir filozoftur. Eagleton kendisini asla Oxford'un bir parçası olarak görmediğini, Oxford'da tutunabilme stratejisinin Oxford'la kendisi arasına koyduğu mesafeden kaynaklandığını ve Oxford'un kendisine olan tutumunun hayatta kalma işine zemin olduğunu dile

getirir⁹. Eagleton Wilde gibi aslen İrlandalıdır ama bu kimliğinin belli bir yaşa kadar farkına varmamış ve vardıktan sonra da bu konuda kesin bir tavrı ve sözü olmamıştır. Ancak yazarın yapıtlarına ve bugünkü durumuna baktığımızda onun çoğu zaman kendisini Wilde gibi hissettiğini ve ne kadar karşıt karakterler bağlamında Connolly'yi eleştiriyor gibi görünse de Connolly'yi ve onun idealizmini içten içe kıskandığını ve Wilde'ı da bu anlamda çoğu zaman eleştirdiğini görmek hiç de zor değildir.

İrlanda ve İrlandalılar bundan sonra Eagleton'ın ana konusu olmuş ve bu konulara dönüş onun aynı zamanda kendi kimliğine dönüşüne de zemin oluşturmuştur. Yazar 1997 yılında, romanındaki Wittgenstein gibi İngiltere'den ve İngiliz üniversitelerinden kaçmış ve ailesiyle birlikte İrlanda'ya yerleşmiştir. Söyleşilerinin birinde en küçük oğlunu İrlanda'ca konuştuğunu duyduğunda bunun Fransızca olduğunu sandığını çok hoşuna gittiğini söyler¹⁰.

1990 yılında Eagleton, akademik çevrelerce bugüne kadar ortaya çıkardığı en önemli yapıt olarak görülen *Estetiğin İdeolojisi (The Ideology of the Aesthetic)* adlı yapıtını yazmıştır. *Estetiğin İdeolojisi*, Alman filozof Alexander Baumgarten'ın 1750 yılında yazdığı *Aesthetica* adlı yapıtından *Habermas'ın Hermeneutik'ine* ve Jean-François Lyotard'ın postmodernist estetik anlayışına kadar geçmişten günümüze estetik kavramını ele alır. Eagleton'a göre tarih boyunca estetik kavramının en önemli değişmezi onun çelişik yapısıdır:

Dolayısıyla modern estetik kavramını yorumlamak için önce modern sınıf toplumunun hâkim ideolojilerini yorumlamak gerekir... Fakat burada benim iddiam estetik kavramının aynı zamanda nadiren de olsa bu etkin ideolojilere bir alternatif ve güçlü bir itiraz ve yine bu bağlamda her şeyden önce kendi içinde çelişkili bir görüngü olduğudur.¹¹

Yapıtında bu iki bağlam üzerinde duran yazar, daha da ileri giderek estetiğin ahlak ve siyaset kavramlarını irdeleyen düşünörlere, belirli tarihsel şartlara özellikle sanatın işleyişini ve insanoğlunun özgürlük ve baskı sorularına yanıt ararlarken ve bunları kuramsallaştırırlarken nasıl ev sahipliği yaptığı tezini de ortaya koyar.

Eagleton'ın azarlayıcı tavrı 1991 yılında yayınlanan *İdeoloji (Ideology: An Introduction)* adlı yapıtında devam eder. Bu yapıttaki başlıca konu, tüm ideolojileri erekbilimsel, totaliter ve metafizik temelli gören postmodernizm kavramıdır. Eagleton'a

⁹ The Guardian, **Guardian Profile**, Saturday, February, 2, 2002

¹⁰ The Guardian, **Guardian Profile**, Saturday, February, 2, 2002

¹¹ Eagleton, Terry, **The Ideology of Aesthetic**, Blackwell Publishing, London, 1990, s.56

göre bu eğilim burjuva devletinin baskıcı yapısı ile şüursuz suç ortaklığının tehlikeli bir biçimidir. Bu nedenle yazar yapıtında bu akıma alaycı ve iğneleyici bir dille saldırır. Aynı zamanda Eagleton yapıtında ideolojinin soyut doktrinlerden ziyade bizim dünya ile olan dokunaklı bir o kadar da bilinçsiz ilişki sorunu olduğu görüşünü ileri süren Althusser yaklaşımından da övgüyle söz eder. Bu büyük yapıtı yayınladıktan sonra Eagleton yeniden İrlanda temasına döner ve bu konuda edebi ve kurgusal yapıtlar verir. 1993 yılında sahnelenen *Beyaz, Altın ve Kangren (The White, the Gold and the Gangrene)* adlı oyunu yine İrlandalı lider Connolly'yi konu alır. Aynı yıl Eagleton'ın aslında BBC televizyonunda büyük filozofların yer aldığı bir dizi için yazdığı *Wittgenstein* adlı film senaryosu daha sonradan İngiliz yönetmen Derek Jarman'ın 'Wittgenstein' adlı filmi için kaynak olur.

Eagleton'ın İrlanda sevgisi ve onun için verdiği yapıtlar 1995 yılında kendisinin en uzun ve en disiplinler arası ve çok odaklı yapıtı olan *Heathcliff ve Büyük Kıtık: İrlanda Kültürü Üstüne Çalışmalar (Heathcliff and the Great Hunger: Studies in Irish Culture)* adlı yapıtında doruğa ulaşmıştır. *Heathcliff ve Büyük Kıtık*'da toplanan makaleler yalnızca kısıtlı bir şekilde İrlanda kültürünü estetikle bağdaştırmaz aksine İrlanda'yı birçok yönden çağdaş kültürel kuramın dili olarak gösterme çabası içindedir. Eagleton, yapıtında amacının yalnızca okuyucu için eski İngiliz kolonisini anlamak değil, bunun yanı sıra kuramsal açıdan da yararlı olmasını gözetmektedir. Çünkü Eagleton'a göre İrlanda Sorununda Marksist kaygılar olan sınıf, ideoloji ve maddi üretimler Marksist olmayan kuramlar tarafından çok göz ardı edilmiştir. İrlanda tarihini kültürel kuramın içerisine yerleştirmeye çalışan Eagleton aynı zamanda İrlanda'nın mevcut baskı ve kaçışa karşı meydan okuyuşunu da gözler önüne serer. İlk bölümde Emily Bronte'nin *Uğultulu Tepeler* isimli romanında başkişi olan pejmürde görünümlü, anlaşılması güç, argo bir dil kullanan, Liverpool sokaklarında büyümüş Heathcliff tanıtılır. 1845 yılında İrlanda'da yaşanan patates kıtlığından sonra Liverpool bu görünüşte birçok İrlanda kaçkınına ev sahipliği yapmıştır. Eagleton, Heathcliff'i komşu ada hakkında uzun süredir devam eden ve önü alınması gereken İngiliz titizliğinin bir simgesi olarak görür. Kendisini *Uğultulu Tepeler* romanı hakkında bir konferansında izleyen yakın arkadaşı ve yazarın en önemli yapıtlarını bir araya topladığı *The Eagleton Reader'in* editörü olan Dr. Stephen Regan onun açık bir şekilde Heathcliff'in tarafında olduğunu söyler. Eagleton'a göre İngiltere'nin kültürü temsil etmesine karşılık olarak

İrlanda da Doğayı temsil ediyordu. Bir sonraki bölümde Eagleton sözde Protestan hâkimiyetinin diğer bir ifadeyle, İngiliz-İrlanda yönetici cuntasının başarısızlığını ele alır. Bu uzun bölüm siyasi üstünlüğü koruma çabalarının din örtüsü altında saklanabileceğini birçok yönden gösteren büyüleyici bir bölümdür. Burke sürecinin zorlukları hakkında önemli öngörülerde bulunan Eagleton'a göre Burke, sömürge kurallarının kendilerini yönetenin gelenekleriyle kırılması gerektiğini açıkça anlayan İrlandalı siyasi düşünürlerin en iyisiydi¹².

Üçüncü bölümde on sekizinci yüzyıl ahlak filozoflarından Hume, Kant, Smith ve Thomas Jefferson gibi ünlü düşünürleri etkilemiş İskoç asıllı Hutcheson konu edilmiştir. Bir sonraki bölüm, farklılık ve kimlik bağlamında sürekli birbirine dönüşümler sergileyen İngiliz-İrlanda ilişkisinin ulusal birlik konusunda göz alıcı bir analizinden oluşur. İngiliz-İrlanda romanı üstüne bir sonraki bölümde ise karmaşık İngiliz-İrlandalı karışımının ve İrlanda başarısızlığının kurgusal bir gerçekçilik geleneği yarattığı konusu tartışılır.

'*Heathcliff ve Büyük Kıtılığın*' altıncı bölümü Eagleton'ın tarih ve kuramının birbirlerini açıklamaya çalıştıkları bir bölümdür. Burada Eagleton on dokuzuncu yüzyıl ve yirminci yüzyıl başlarında İrlanda milliyetçiliğinin siyaset ve kültür arasında ki ilişkisini tartışır. Eagleton için cevap biraz karmaşıktır ve sanki toplumsal değişim hareketi için İrlanda sanatını hürleştiren bir şey olarak gören kültürel milliyetçilerin ve de kültürü özünden uzaklaşma ya da derinleştirici olarak görmede haklı olan siyasi milliyetçilerin savlarını haklı bulur.

Bu bölümü takip eden iki bölüm buradaki analizleri zamanda ilerletir. Britanya'ya karşılık İrlanda'da devrimci modernizmin sorumluluğu Batı Avrupa'nın en muhafazakâr oluşumlarından biri olan İrlanda kırsal orta sınıfının eline geçmiştir. Burjuva tarzı yaşam sonrasına savaş için, İrlandalı aydınlar giderek hem kendi milliyetçi hem de modernist güçlerini Eski İrlanda burjuva dönemi öncesine odaklanmışlardır. Eagleton ayrıca İrlanda modernizminin en ayırt edici özelliğinin, onun ezici biçimde bir muhafazakâr doğasının olduğunu söylüyor. Genel bir cevap sunmuyor ancak şunu da ekliyor: *kültüre gerekli dikkati vermek ile ona gerekeninden çok fazla önem veren Marksizm'in zaafi olarak görülen kültürcülük arasında çok ince*

¹² Eagleton, Terry, **Heathcliff and the Great Hunger**, Verso, London, 1995, s.44

*bir ayırım vardır*¹³. Geniş bir yelpazedeki İrlanda milliyetçilikleriyle ilgili çalışmaların tartışıldığı bölüm tarihsel durumlar oluştururken kişinin kendisini duruma göre ayarlayarak özünü inkâr edercesine kültürcülüğe yönelmekten kaçındığını gösterir.

1996 yılında yayınlanan *Postmodernizmin Yanılsamaları* (The Illusions of Postmodernism) adlı kitabında Eagleton Marksist Kuramın mevcut eğilimini postmodernist eleştirilerine karşı savunur. Ona göre dünyayı bölünmüş ve gerçeği belirsizlik olarak gören Postmodernizm, toplum için somut ahlaki görüşleri kendi kapitalizm eleştirisinde gösteren Marksizm'e göre yetersiz bir arıdır¹⁴. Bu kitabından sonra Eagleton tekrar kültürel çalışmalara döner ve İrlanda çalışmaları ve drama ile ilgili yapıtlar vermeye başlar. 1997 yılında yazdığı Dördüncü oyunu *Yok Oluşlar* (*Disappearances*) modern İngiltere'de yazan üçüncü dünya ülkesi asıllı alkolik bir şairi konu alır. Bu yapıt 1997 yılında Eagleton'ın daha önce yazmış olduğu diğer üç drama ile birlikte *Aziz Oscar ve Diğer Oyunlar* (*Saint Oscar and Other Plays*) başlıklı kitapta basılır. Diğer iki yapıt, 1998 yılında yayınlanan *Çılgın John ve Piskopos* (*Crazy John and the Bishop*) ve 1999 yılında yayınlanan *19. yüzyıl İrlanda'sında Âlimler ve Asiler* (*Scholars and Rebels in Nineteenth-Century Ireland*) Eagleton'ın *Heathcliff* ve *Büyük Kıtık* ile başlayan İrlanda Kültürü üzerine oluşturduğu trilojisini tamamlamıştır.

Kuramdan Sonra'da (*After Theory*) (2003) Eagleton'ın ironik bir biçimde kuramın sonunun geldiğini söylemesine karşın *Postmodernizmin Yanılsamaları*'ndakinden daha da sert bir postmodernizm eleştirisi sunar. Kendisinin küçük bir çocukken İrlanda'nın her zaman etrafında ama bir o kadar da yabancı olduğunu belirtir. İrlanda kültürüyle yakından ilgilenmeye Oxford'da başladığını ekler. Öte yandan kendisinin Dublin'e yerleşmesi de Oxford'la arasına koyduğu mesafenin en iyi göstergesidir. O şimdi bir yanında Yeats'in doğduğu ev ve diğer yanında Seamus Heaney'nin oturduğu evin 180 metre yakınında yaşıyor ve atalarının yaşadığı, kendini modernleşmenin her türlü olumsuzluğundan uzak hissettiği böyle bir kültürde yaşamayı sevdiğini söylüyor¹⁵.

3.2. Azizler ve Âlimler: Bir sömürge öyküsü

¹³ Eagleton, Terry, a.g.y., s.239

¹⁴ Eagleton, Terry, *Postmodernizmin Yanılsamaları*, çev; Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, s.79

¹⁵ The Guardian, *Guardian Profile*, Saturday, February, 2, 2002

Bir edebiyat ve kültür eleştirmeni olan Eagleton genelde kurgusal olmayan kuramsal yapıtlarla ya da kurgusal yapıtların eleştirileriyle okuyucusunun karşısına çıkmıştır. Ancak yazar 1987 yılında kariyerinde bir ilke imza atarak günümüze kadar yazdığı tek roman olan *Azizler ve Âlimler*'i yayımlar.

İlk bakışta tarihsel kişi ve olayları betimlemesi bakımından tarihsel romanı andıran *Azizler ve Âlimler* daha derin bir irdeleme sonucunda aslında tür yönünden çok boyutlu ve postmodern teknikle yazılmış bir yapıt olarak değerlendirilmelidir. Dahası Batı felsefesinde önemli yerleri olan Wittgenstein, Bahtin ve Russell gibi kişilerin romanda Sokrat tarzı diyalog biçiminde felsefe ve fikir tartışmalarına girişmeleri yapıtın bir düşünce romanı olarak değerlendirilmesini olası kılar. Yapılan fikir tartışmalarına İngiltere'nin siyasal gündeminde önemli bir yer tutan İrlanda sorununun eklenmesi ve bu tartışmalara ülkenin efsane siyasal ve askeri liderlerinden biri sayılan Connolly'nin katılması romana politik bir hava katar. Zaten postmodern tarihsel roman aslında resmi tarihi reddetmez ancak iktidar sahibi olanların değil de marjinal kalmış ve tarihte sesini duyuramamış olanların farklı bakış açılarından tarihsel olguları değerlendirirler.¹⁶ Eagleton romanın hemen başında her ne kadar yapıtındaki kurgusal öğeleri vurgulasa da okurun kurgu ve gerçek dünya ayrımı zorlaşmaktadır:

Bu roman bütünüyle bir fantezi ürünü değildir. Ünlü Rus eleştirmen Mihail Bahtin'in ağabeyi Nikolay Bahtin gerçekten de İngiliz Dil felsefesinin en önde gelen filozofu Ludwig Wittgenstein'in yakın bir arkadaşıydı. Wittgenstein gerçekten de, bu metinde varsayılandan daha genç bir zamanda olmakla birlikte, bir süre İrlanda'nın batı kıyısındaki bir kır evinde yaşamıştır. Diğer bölümlerin çoğu uydurmadır.¹⁷

Yukarıda sözü edilen tarihsel kişilerin yanı sıra Homer'in *Odyssey* adlı yapıtının bir parodisi sayılabilecek James Joyce'un *Ulysses* adlı romanında kullandığı ve Umberto Eco ve Brian McHale'in 'transworld character'olarak tanımladıkları¹⁸, kurgu ve gerçek dünyalar arasında gidip gelen bir kişi olan Leopold Bloom'un *Azizler ve Âlimler*'de ortaya çıkması kurgu ve gerçek dünya arasındaki sınırların bulanıklaşmasına ve yapıtın bir fantastik romanı anımsatmasına neden olur. Linda Hutcheon'un tarih yazımcı üst anlatı (historiographic metafiction) olarak adlandırdığı¹⁹

¹⁶ Hutcheon, Linda, **The Politics of Postmodernism**, Routledge, New York & London, 1989, s. 76

¹⁷ Eagleton Terry, **Azizler ve Âlimler**, Çev: Osman Akınhay, Agora, İstanbul, 2003, s. 1

¹⁸ McHale, Brian, **Postmodernist Fiction**, Routledge, London, 1996, s. 57

¹⁹ Hutcheon, Linda, **The Poetics of Postmodernism: History, Theory and Fiction**, Routledge, New York & London, 1998, s. 5

ve romanda zamanın durdurularak yazarın okura doğrudan seslenip onunla birlikte alternatif bir tarih yazımına girişmesi teknik bağlamda Postmodern yazım tekniklerinden yararlanıldığını gösterir. Kısacası yapının tanıtımında da belirtildiği gibi kurgusal ve teknik yapısı, politik, ideolojik ve felsefi özelliklerinden ötürü yapıt tür olarak çok katmanlı bir yapıya sahiptir ve bu bağlamda: “*Terry Eagleton’ın yazdığı tek roman olan Azizler ve Âlimler, anekdotlar, idealler, kavramlar, kültürler ve St. Petersburg, Viyana ve (hiçbir şeyin başkenti) Dublin gibi çalkantılı şehirlerarasında gezinen keyifli ve oyuncu bir fikir romanıdır*”.²⁰

Eagleton romanında tarihte yaşamış gerçek kişilerden yola çıkarak onları kurgusal bir biçimde İrlanda’nın batı kıyısında bir evde buluşturur. Aslında farklı tarihlerde yaşadıklarından bir araya gelme olasılıkları olmayan bu karakterleri kurgusal boyutta bir araya getiren yazar karakterleri ideoloji, din, felsefe, devrim, milliyetçilik, politika gibi birçok konuda fikir tartışmalarına sokar:

*1916’da İrlanda’nın Batı kıyısında bir kulübede, sıra dışı kaçaklar bir araya gelmiştir. Wittgenstein, İngiliz dar görüşlülüğünden yorgun, felsefeden ise tamamen bitap düşmüş bir halde Cambridge’den kaçmıştır. Yol arkadaşı Bahtin Rus devrimci hiziplerinden gına getirip kendini oburluğa adamıştır. Onlar yüksek meseleler hakkında komik gevezelikler, kulübeleri İrlanda Cumhuriyet Ordusunun lideri James Connolly ile Joyce’un Ulysses romanından kaçıp gelen Leopold Bloom tarafından basılır. Ve aralarında devrimden felsefeye, hayattan boş vermişliğe, itişli kakışlı, bol küfürlü ve ortalığa harika fikirlerin saçıldığı bir muhabbet başlar.*²¹

Eagleton romanında karakterler aracılığıyla İrlanda-İngiltere sorunu hakkındaki düşüncelerini dile getirmiştir. Marksist bir eleştirmen olan yazar, daha önceki yapıtlarında de İngiliz edebiyatında Shakespeare ve Bronte kardeşler gibi önemli yazarların yapıtlarını irdelemiştir. Bunu gerçekleştirirken hem toplumsal dönemin şartlarının hem de yazarların ideolojik görüşlerinin çalışmalarına yansımaları ile ilgili eleştirel yorumlarda bulunmuştur. Eagleton romanına konu olarak seçtiği, İrlanda tarihinin dönüm noktası görülen 1916 Paskalya ayaklanmasını ve ana karakter olarak seçtiği ayaklanma liderlerinden James Connolly’i kullanarak dönemin sömürgeci bağlamda bir analizini yapmış ve kendi ideolojik görüşlerini okuyucuya yansıtmıştır.

²⁰ Azizler ve Âlimler, s. 1

²¹ Azizler ve Âlimler, s. 1

Öte yandan yazar romanın adını bilinçli olarak bölgeyle ilintili vermiştir, çünkü günümüzde bile İrlanda resmi ve resmi olmayan kaynaklarda Azizler ve Âlimler adası olarak tanımlanmaktadır. “*Sekizinci yüzyılda İrlandalılar Aziz Gall tarafından ‘öğrenme yeteneği açısından kıyaslanamaz insanlar’ olarak betimlenmiştir. Bir zamanların Putperest İrlandası şimdi Hıristiyanlığın kalesi haline gelmiştir ve haklı olarak Batının Okulu, Azizler ve Âlimler adası diye adlandırılmıştır*”²².

M.S. 432 yılında Aziz Patrick İrlanda adasına Hıristiyanlığı, İncil’i ve Latince’yi dolayısıyla okuma yazmayı getirir: “*Tarihçiler genelde bilgi sağlamak için yazılı dokümanlara bağlı olduklarından İrlanda tarihi mutlaka, İrlanda’da bilinen en eski belgenin yazarı olarak kabul edilen Aziz Patrick ile başlatılmalıdır*”²³. Bu dönemde Hıristiyanlığın dilinin Latince olması ve Latince’yi genellikle din adamlarının okuyup yazabiliyor ve öğretebiliyor olmaları din adamlarının hem aziz hem de âlim sıfatı almalarını sağlıyordu: “*Bu kilise okulları dışında İrlanda’da Hukukçular ve Şairler Okulları da vardı ki bunlar uzun bir zaman kilise kurumundan ayrıldılar*”²⁴. İrlanda bu bağlamda özellikle Avrupa’da aynı dönemlerde yaşanan ve Karanlık Çağ olarak adlandırılan beşinci ve dokuzuncu yüzyıllar arasında birçok aziz ve âlime ev sahipliği yapmış bir kültür merkeziydi. Öyle ki bu azizler ders vermek için çoğu zamanlarını İngiltere ve Avrupa’nın diğer ülkelerinde geçiriyorlardı ve “*bu dönem İrlanda’nın altın çağıdır*”²⁵.

Eagleton romanında, hem adanın bu yönünü vurgulamak hem de seçtiği karakterlerin hem aziz hem de âlim olmalarından dolayı bu adı koymuştur. Roman kahramanlarından Wittgenstein ilk başlarda aziz olarak gördüğü Connolly’nin daha sonraları bir âlim olduğunu düşünür ve Connolly’ye “*İrlanda’ya kaçıp sizin gibi meslekten bir felsefeciyile karşılaşmam ironik bir durum; felsefeci diyorum çünkü siz her ne kadar askerim deseniz de aslında felsefecisiniz*”²⁶ der. İrlanda felsefenin sonu gelmeyen isteklerinden yorulmuş bıkmış olan basit bir yaşama sahip bir topluluk bulmak için diğer aklın ve düşüncenin tüm karmaşıklığından ve fikirlerin bulaşıcı virüslerinden kaçmak isteyen Avrupalı entelektüeller tarafından batıda iyi bir sığınak

²² **The Glories of Ireland** Ed; Joseph Dunn and P.J. Lennox, Kessinger Publishing, New York, 2004 s.

12

²³ Clarke, Aidan, a.g.y, s. 61

²⁴ **Azizler ve Âlimler**, s. 73

²⁵ **Azizler ve Âlimler**, s. 81

²⁶ **Azizler ve Âlimler**, s. 136

yeri olarak görülmüştür. Ancak bu sadece bir yanılgıdır, çünkü Eagleton'ın romanda vurguladığı gibi batıdan batının yoluyla kaçılmaz.

James Connolly gerçekte bir İrlandalı asi değil bir İskoç Marksistdir. Wittgenstein ise Marx ve Engels gibi bir Alman'dır. Eagleton'ın bu romanda ve daha sonraki *Beyaz, Altın ve Kangren* adlı oyununda başkişi olan Connolly'e duyduğu ilgisi onun İrlanda sömürgeciliğine karşı üstlendiği Marksist rolünden kaynaklanmaktadır. Eagleton'ın Connolly'si bir Marksist devrimci olarak Marx'ın Hindistan sömürgeciliğini okuduğu gibi, İrlanda'yı sınıf mücadelesinin diyalektik anlatımının içine sokmak istiyordu. Bunun yanı sıra Connolly 1916 Paskalya Ayaklanmasını diğer sömürgelerin bağımsızlık hareketleriyle eş tutma çabası içindeydi: *Derimizin rengi siyah olsaydı belki o zaman İngilizler neyle uğraştıklarının farkına varabileceklerdi*²⁷.

Roman on iki bölümden oluşmakta ve bu bölümler her ne kadar bir bütün oluşturuyor gibi görünseler de aslında özellikle sekizinci bölüme kadar hepsi kendi içerisinde bağımsızdır. Dahası birinci bölüm ve son bölüm arasında geçen bölümler fantastik bir kurguyla bir kurşunun namludan çıkıp hedefe saplandığı ana kadar ki zaman dilimi içerisinde gerçekleşir. Birinci bölüm 12 Mayıs 1916 sabahı saat altıya on kala Dublin'deki Killmainham hapisanesinde 1916 Paskalya Ayaklanması liderlerinden James Connolly'nin idam edilmek üzere bekletildiği hücrede başlar. Yazarın yer ve zamanı bu denli açık bir biçimde ortaya koyması okuyucuya gerçeklik izlenimi vermektedir çünkü Connolly'nin idam sahnesi, yani kurşunların göğsüne saplanmasına kadar anlatılan her şey, tarihsel gerçeklik içerisinde birebir aktarılmıştır. Diğer bir ifadeyle, tarih, hapisane, gardiyanların isimleri, idam mangası ve kurşunların sayısına kadar her şey gerçektir.

Yazar birinci bölümde, yapıtın geri kalan tüm bölümlerinde olduğu gibi, ironik bir üslup kullanmıştır. Connolly'nin her tarafının yara bere içinde olması ve adeta yaşayan ölü gibi cansız bir biçimde yatakta yatıyor hali bile odadaki İngilizleri korkutmaktadır. Sayıca ve maddi yönden üstün olmalarına rağmen, İngilizler tarih boyunca İrlandalılardan çekinmişlerdir ve adadaki abartılı şiddet uygulamaları bunu kanıtlar niteliktedir. Ayakta durmaktan aciz ve daha o sabah çırılçıplak soyulup her tarafının aranmasına rağmen, odada bulunan herkes Connolly'nin varlığından tedirginlik duymuş ve aşırı silahlanmıştır: *“Connolly boğuşmaya kalkarsa, başgardiyen*

---

²⁷ *Azizler ve Âlimler*, s.113

onu engellemek için elinin altında hazır tuttuğu birkaç araç arasında bir tercih yapabilecekti: vurma, dövme, uyuşturma, ağız tıkaçı kullanma ya da başından idam gömleğini geçirme”²⁸.

Genelde vurgulanan İrlandalıların yaşam koşullarının güçlüğü özelde Connolly’nin geçmişinden söz etmek kaydıyla örneklenmeye çalışılmıştır. Diğer bir ifadeyle, Connolly’nin sömürülen insanın fiziksel özelliklerini barındırdığının ve bunun nedeni olarak sömürülenin sefaletinin sömürenin refahından kaynaklandığının altı çizilir: “Crichton, Connolly’nin ufak tefek biri olmasına şaşmıştı... Connolly’nin Edinburgh’un kenar mahallelerinden birinde, gösterişli bir fiziğe sahip olmasına izin vermeyen koşullarda büyüdüğünü bilmiyordu”²⁹.

Hiçbir sömürenin sömürgeci insanları çıkarımı ve hakkını gözetmediği aksine yalnızca kendi çıkarına uygun davrandığı gibi, İngiliz Emperyalizmi de her geçen gün servetine servet eklerken sömürdüğü bölgeler buna ters orantılı bir biçimde günden güne yokluk ve sefalet içine düşmüşlerdi: “Terazinin bir gözünde kendisi, diğerinde sömürgeleştirilen insan vardır. Eğer kendisinin yaşam standartları yüksekse, bunun nedeni, sömürgeleştirilen insanların yaşam standartlarının düşük olmasıdır”³⁰. Bir tür otobiyografi olan *Kapı Bekçisi*’nde Eagleton nüfusun çoğunluğunu İrlandalı işçi göçmenlerinin oluşturduğu Salford şehrinde geçen çocukluk yıllarından söz ederken kendisinin de benzer sağlıksız koşullarda ve yokluk içinde büyüdüğünü söyler: “Bizler ince uzun cılız bodur, dar göğüslü, Sefiller romanından fırlamış karakterler gibiydik... hijyen bize Heidegger kadar uzaktı”³¹.

Birinci bölüm, Connolly’ye saplanması gereken yedi kurşunun hedefe ulaşma süresi içerisinde yazarın okuyucuyu alternatif tarih yazımına ortak etmesiyle biterken asıl roman Eagleton’ın da dediği gibi bu andan itibaren başlar:

*Connolly’nin göğsüne de yedi kurşun saplandı ama ona ulaşmadılar, en azından burada ulaşamadılar. Öyleyse gelin bu mermileri havada yakalayalım, bu sıkışık olayların içinde Jimmy’nin kaçabileceği bir alan açalım ve onu tarihin kasvetli sürekliliğinden koparıp bambaşka bir yere uçuralım.*³²

²⁸ Azizler ve Âlimler, s. 3

²⁹ Azizler ve Âlimler, s. 4

³⁰ Memmi, a.g.y, s. 29

³¹ Kapı bekçisi, s. 108

³² Azizler ve Âlimler, s. 11

İkinci bölüm, James Connolly'nin idamının infaz edilmediği günün akşamı geç saatlerde, önce Cambridge'e bağlı Trinity kolejinde Bertrand Russell'in odası ve sonra da Wittgenstein'in odasında geçmektedir. Bu bölümde İngiliz kurumları ve özellikle Cambridge eleştirileri göze çarpar: *"Yeni öğretim üyelerinin seçimi konusunda yaşlı adamın cinsel tercihleri kolej demokrasisine baskın çıkmıştı: O akşam masada oturan hemen hemen bütün öğretim üyeleri sarışın, ince uzun ve otuz yaşın epey altında kişilerdi"*³³.

Aynı zamanda bu bölümde yazarın otobiyografik anlatımları da dikkat çekmektedir. Wittgenstein "orada asla yemek yemezdi" cümlesinin aynısı Eagleton'ın kendi yaşamını yazdığı *Kapı Bekçisi'* nde de geçmektedir ve Wittgenstein Cambridge'den nefret edip kendini oraya ait hissetmediğinden söz edip kurumla arasında bir mesafe bıraktığı gibi Eagleton'da gerçek yaşamında benzer şikâyetlerde bulunur:

*Genç bir akademisyen olarak hiçbir zaman entelektüel bir güvensizlik yaşamadım ama sosyal geçmişim beni pek çok kez engelledi... Kurumda yaşamak için stratejim kurumla arama mesafe koymaktı. Ben yemeklere ve diğer etkinliklere katılmadığımdan onlara göre çok iyi bir kolej adamı değildim. Ancak yine de yaşadım.*³⁴

Ayrıca Cambridge'lilerin yapaycılığından ve anlamsızlıklarından bıkmış olan Wittgenstein Cambridge'den kaçmanın planlarını yapmaktadır: *"Makinelerden bihaber, fikir virüslerine bağışıklığı olan, basit insanlardan meydana gelen bir topluluk bulmak istiyorum"*.³⁵ Eagleton'da sürekli kaçış planları yaptığı Cambridge'den 1997 yılında ayrılmıştır: ikisinin de sığındığı yer İrlanda'dır.

Üçüncü bölümde Wittgenstein ve onun az sayıdaki arkadaşlarından olan ünlü Rus Dilbilimci Mihail Bahtin'in kardeşi Nikolay Bahtin geçmişleriyle okuyucuya tanıtılır ve o dönemde bu karakterlerin büyüdüğü Petersburg ve Viyana şehirlerinin felsefi bağlamda analizleri yapılır. Yazarın buradaki en önemli amacı dönemin kıyaslamalı bir panoramasını çizmektir. O yıllar Birinci Dünya Savaşının yaşandığı ve ülkelerinin rejimlerinin değiştiği bir dönemdir. Diğer bir ifadeyle, Rusya 1916 yılında çarlık rejiminin son dönemlerini yaşarken Bolşevikler sosyalist bir devrim hazırlığındaydı. Şehir ise her türlü ideolojik ve maddi sapkınlığa bulaşmıştı:

³³ *Azizler ve Âlimler*, s. 18

³⁴ The Guardian Profile 2002

³⁵ *Azizler ve Âlimler*, s. 25

Şiddet devriydi. Bir yandan sarhoş askerler Bolşeviklere işkence etmek için öğrenci yurtlarını basarlarken, öbür yandan okullarını terk etmiş Dostoyevskivari öğrenciler, boğazlanacak yaşlı kadın arayarak döküntü apartman kapılarını kolağan ediyorlardı. ...bütün şehir yeraltındaydı... Azizle günahkârı ayıran sınır çizgisi yeniden çizilemez biçimde silinip gitmişti Şişkinlikten iki büklüm olan şehir tir tir titriyor, içi kalkıp Çar'ı ve onun elinden çıkan her şeyi bir defada kusup çıkarmaya çabalıyordu...³⁶

Bahtin bir Rus aristokratıdır ve o da hem siyasal hem de sosyal yönden kendisini umutsuzluğa düşüren bu şehirden kaçmak için bir yer arayışındadır. İlk önce Fransa'ya, sonra İngiltere'ye ve en son olarak da Wittgenstein ile beraber İrlanda'ya kaçar.

Wittgenstein'in Viyana'sı ise kültürün başkentiydi. Göz kamaştırıcı mirası üzerinden her ne kadar başını dik tutmaya çalışsa da, ruhunu yitirmiş ve çökmek üzere olan bir hanedanın ürünü yönetici sınıfların çaresizliğini en ince ayrıntısına kadar yansıtıyordu:

Rusya'da ruh, tayını mahpustaki kadar kıt olduğu halde coşup kendinden geçerken, Viyana'da yüzyılların şaşalı molozları altında çürüyordu. Viyana donuk, pörsümüş, tadı kaçmış bir yer, gizli ihtirasların ve sanatsal banalliklerin arenasıyken; uçsuz bucaksız buzların üstünde uzanan yıpranmış Rusya aç, çıplak ve sivil kurumlara hasret bir haldeydi. Rusya'yı bir arada tutan yalnızca Çar'ın merkezi aygıtıydı ve ona indirilecek ölümcül bir darbe özgürlük demektir. Hakikat ruhu, Rus hayatının derme çatma maddi yüzeyinde sanki ince bir zarı delecekmişçesine ateşler içinde yanıyor; bazen açlık yüzünden fantastik haller alıyorsa da hasreti dinmiyor, ne kadar prangaya vurulursa o kadar elle tutulur hale geliyordu. Viyana ise hakikatin anlamını yitirmişti. Şehir çöp ve pislikten tıknefes olmuş, beni temizleyin diye feryat ediyordu... Kendi gücüyle başı dönmüş burjuvazi, artık gerçeği fanteziden, bir Grek vazosunu lazımlıktan ayırmaktan acizdi...³⁷

Dördüncü bölümde ise, Eagleton'ın üçüncü kahramanı ve aynı zamanda IRA'nın kurucusu Connolly Dublin'de bir çatışmada yaralanır ve kahramanlarımız Wittgenstein ve Bahtin'in buldukları kır evine kaçar. Varoluşcu kaygılar içinde boğulan felsefecilere karşın bu azizler ve âlimler ülkesi, her şeyleriyle İngilizlere karşı kendi var oluşunu gerçekleştirmek adına ayağa kalkmaya hazırlanıyordu. Connolly'i görene kadar ne Bahtin ne de Wittgenstein bunun farkındaydı:

Biri paslanmış, diğeri onur kırıcı iki dilden hangisini konuşacağına karar veremeyen Dublin, murın kırın ediyor, kekeleyip duruyordu. Sinn Fein geçit törenlerinde bütün sokakları, "Dilsiz bir ülke, ruhsuz bir ülkedir" yazılı pankartlarla dolduruyordu. Şehir yeraltında gıcırıyor, inliyor, gizli

³⁶ Azizler ve Âlimler, s. 28

³⁷ Azizler ve Âlimler, s. 23

*temelleri oynayıp sarsılmaya başlıyordu. Dublin Kalesi uyurken, Dublin uyanıyordu. İşçi liderleri incecik şiir kitapları bastırırken, şairler seçim meydanlarını arşınılıyordu. Kendi halindeki her kekemenin arkasına sanki bir meydan Cicero'su gizlenmişti...*³⁸

Yirminci yüzyılın başlarında İrlanda'nın içinde bulunduğu zor koşullar yazar tarafından Dublin aracılığıyla çizilmektedir. Sömürülen bu halk da, diğerleri gibi, açlıktan ve sefaletten güçsüz kalmış ve çaresizlik içinde kıvranıyordu:

*Ucuz, adi kiralık odalar, sıçan suratlı insan müsveddeleri ve yalınayak kimsesiz çocuklarla tka basa doluydu. Altı- yedi kişinin barındığı odalarda aile hayatını sürdürmeyi becerenler, büyüyüp kemik yapısı bozuk ergenler, uçuk benizli çilli oğlanlar ve kamburu çıkmış omuzları asabilikten birbirine kilitlemiş kalçalarıyla kızıl saçlı kızlar haline geliyorlardı.*³⁹

Ancak bu kadar olumsuz koşullar altında adada yaşayan üst sınıf İngilizlerin bu açlık ve sefalet karşısındaki ilgisizlikleri, cehaletleri ve en önemlisi de umursamazlıkları göze çarpmakta ve bu da genel bir sömürgeci yaklaşımı ifade etmektedir. Dahası, bu sınıf tarafından 'çözüm' olarak ileri sürülen öneriler yönetimleri altında bulunanların durumları hakkında habersiz olduklarını gözler önüne sermektedir.

*İrlanda Valisi Teğmen'in karısı Lady Aberdeen .... Yayınladığı bir broşürde, kaymağı alınmış süt, jambon, şeker pekmezi ve kızarmış yağlardan artan damlacıkların idareli biçimde kullanılması sonucu yedi kişilik bir ailenin haftada sekiz şilinle nasıl geçinebileceğini anlatıyordu. Ortalama Dublinli aileler bu sayede kentin boyanmasına katkıda bulunacak parayı artırma imkânı bile bulacaklardı.*⁴⁰

Sömürülen ülkelerin en büyük sorunlarından biri olan ve insanların yaşamlarını her yönden etkileyen işsizlik ve insanların ekonomik sıkıntıları da bu bölümde ele alınmaktadır. Okuma yazma oranının düşük olması ve insanların eğitilmemesi sorunu onların herhangi bir işte uzmanlaşmalarını engellemektedir. Katoliklerin çoğunluğu içinde buldukları yaşam koşullarından ötürü eğitim görmemişlerdir ve yaşamlarını sürdürebilmek için yoğun bir biçimde çalışmak zorunda kalmışlardır. Bunun ötesinde İngilizler mezhep farklılığını ortadan kaldırmak, daha doğrusu Katoliklerin de Protestanlığa geçmesini sağlamak ve böylece önemli mevkilere Katoliklerin gelmelerini engellemek için onların yüksek tahsil görmelerini ya da herhangi bir işte uzmanlaşmalarını engelleyecek yasalar koymuşlardır: "On dört

³⁸ Azizler ve Âlimler, s.31

³⁹ Azizler ve Âlimler, s. 52

⁴⁰ Azizler ve Âlimler, s. 55

yaşındaki bir kız ya yoksullar arasında hayırsever patron diye ün yapmış Jacob'un bisküvi fabrikasında çalışıp haftada yedi şilin kazanır ya da Bakire Meryem'e benzemeye çalışmaya son verip, Dublin'in kırmızı fener semti Monto'da kendini satmaya başladılar"⁴¹.

Şehirde zor şartlarda yaşamaya çalışanların yanı sıra ellerinde kalan çorak toprakları ekip geçimlerini sağlamaya çalışan kırsal kesimlerdeki halk da ağırlaşan vergiler altında eziliyordu. Kendileri için çözümü genelde ülkeden kaçmakta bulan bu insanlar çok geçmeden yani İngilizlerin en ummadıkları anda güçlenmiş bir biçimde karşılıklarına çıkacaktı: "*İç bölgelerde nüfus günden güne eriyordu. Halkın neredeyse yarısı ülke dışında yaşayan İrlanda, yanan bir bina gibi boşalmaktaydı.*"⁴²

Yazar, özellikle bu bölümde İngiliz İrlanda sorununa sömürgeci söylem ışığında yaklaşmış ve yüzyıllar boyunca İngiltere tarafından sömürülmüş bu ülkenin artık ayağa kalkan bir resmini çizerek okuyucuyu daha sonraki bölümlerde betimlenecek gerçek olaylara bir ön hazırlık sunmaktadır. Çünkü burada üstü kapalı anılan tarihsel olaylar özellikle sekizinci, dokuzuncu ve onuncu bölümlerde Connolly aracılığıyla tek tek örneklendirilmektedir.

Yine bu bölümde hiçbir işten anlamayan ama her işi yapmaya razı tipik bir İrlandalı olan Finbar Tierney tanıtılır. Eagleton, Tierney aracılığıyla o yıllarda İrlanda Keltçe'sini ve Kelt kültürüne dayanan bir ulusal bilincin oluşturulması için ulusal tarihe vurgu yapan dönemin önemli gruplarından ve yazarlarından söz eder. Dile yapılan bu vurgu İrlanda'da o dönemde dil sorununun kimlik sorunuyla eşdeğer olmasından kaynaklanmaktadır:

*Bazı okumuşlar İngiliz olduklarının düşünüleceği ve Avrupalı sayılacakları korkusuyla yalnızca Keltçe yazıyorlardı. Bazıları ise Gal uyanışının, yurttaşlarının bir yerine iki dilde birden cahil kalmasından başka işe yaramayacağını ileri sürmekteydiler. Bazıları da kısa öykülerini bir dilden ötekine çeviriyor, bazen orijinali hangi dilde yazdıklarını unutuyordu*⁴³.

İrlanda'da bu dönemde hem Milliyetçiler hem de Cumhuriyetçiler İrlanda'yı özgürlüğe götürecek bir ulusal bilinci sağlayacak birçok örgüt kurarlar. Bunlar arasında yalnız İrlanda dilinin konuşulmasını savunan Galli Ligi, yalnız İrlanda sporunun oynanması gerektiğini savunan ve İngiliz sporlarını yasaklayan Gaelic Athletic Association gibi o döneme damgasını vurmuş önemli oluşumlar vardır. Her ne kadar

⁴¹ Azizler ve Âlimler, s. 52

⁴² Azizler ve Âlimler, s. 54

⁴³ Azizler ve Âlimler, s. 57-8

isimleri ve uygulamaları farklı da olsa bu örgütler aynı amaç üzerine kurulmuştur ve bu amaç İrlanda topraklarında İrlanda kültürünün geri kazanılarak yaşatılması çabasıdır ve gerçekten bu örgütler ulusal bilincin kazanılması yönünde oldukça başarılı olmuşlardır: “Gizlenmiş, azarlanmış, yasaklanmış İrlanda; okullarında yalnızca İrlanda tarihi ve edebiyatı değil, aynı zamanda İrlanda fiziği, kimyası ve biyolojisinin de öğretilceği İrlandalılar İrlandası yeniden doğmak üzereydi”⁴⁴.

Sömürgeleştirilenler sömürgeleştirdikleri ülkenin insanlarının her türlü toplumsal haklarını kısıtladıkları gibi onların kendi dillerini konuşmalarını, kendi örf ve adetlerini uygulamalarını, kendi dinlerinde ibadet etmelerini, kendi okullarında kendi tarihlerini öğrenmelerini gibi daha birçok konuya da sınırlamalar getirirler. Sömürgeleştirilenlere olumsuz birçok özellik yüklerler ve bunun asıl sebebi kendi üstünlüklerinin ortaya çıkarılmasıdır. Dahası, bu insanların ahlak ve kişiliklerine hakaret ederek onların aşağılıklarını kendi üstünlükleriyle kanıtlama çabası içindedirler. İngilizler bu gibi söylemleri İrlandalılara özgü olarak yaparlar:

*İki taraf Abbey Tiyatrosunun koltuklarında sert bir kavgaya tutuşmuşlardır. Kavga, oyunda kombinezon giyen kızlardan söz edilmesi ve kahramanın öz babasını öldürdüğünü itiraf etmesi üzerine çıkmıştı. Edepli hiçbir İrlandalı erkek, bayanların yanında kadınların kombinezon giymesinden söz etmezdi ve tek bir İrlandalı bile kendi öz babasını öldürmemişti. Batılı İngilizler yine İrlandalı kadınların namusuna dil uzatıyor, erkeklerin ahlakını ayaklar altına alıyorlardı*⁴⁵.

İngilizler, diğer kolonilerde olduğu gibi, sömürge politikaları gereği sömürgeleştirilenlerle doğrudan bir ilişkiye girilmemesi için her türlü önlemi alırlar. İlk sömürgesi ve ‘deney tahtası’ olan İrlanda’da on ikinci yüzyılda adaya yerleştirilen İngilizlerin İrlandalılarla evlenmeleri ve kültürlerini benimsemeleriyle İrlanda’dan daha İrlandalı olup sonrasında da anavatanlarına karşı isyanlar başlatmaları, İngilizlere bundan böyle tüm sömürgelerde bu konuda ciddi ve caydırıcı kanunlar koyma gerekliliğini göstermiştir. Bu konuda İrlanda örneğinin yardımıyla deneyim sahibi olan İngiliz imparatorluğu, on beşinci yüzyılda diğer sömürgeci devletlerin bu serbest tutumunu da sert bir dille eleştirir. Portekizliler ve İspanyolların kolonilerindeki topraklara yerleşip yerli halkla iç içe yaşamalarını ve evlilikler yapmalarını eleştiren İngilizler, özellikle İrlanda’da en küçük bir paylaşımı bile engelleyecek katı kurallar

⁴⁴ Azizler ve Âlimler, s. 59

⁴⁵ Azizler ve Âlimler, s. 60

koymuşlardır. Bir Katolik, Protestan toprağının kölesi bile olamazken sömürgeci nüfusun yerli halkla iletişimi, onlar gibi giyinmeleri, onlarla evlenmeleri, hatta konuşmaları yasaktı⁴⁶.

Sömürgelerdeki en önemli sorunlardan biri olan kimlik sorunu sadece sömürgeleştirilenlerin üzerinde düşündüğü ve uğruna savaştığı bir konudur. Çünkü sömürgeci zaten sömürgeleştirdiğine göndermede bulunduğu olumsuz özelliklerin zıtlıklarıyla kendine bir kimlik oluşturur ve dolayısıyla bu konuda rahattır. Romanda İrlandalı karakter Finbar, cehaletine karşın bu zıtlığı görüyordu: “*En azından yukarıda, kalede bulunan karakersizler ne yaptıklarını biliyorlardı; fatih olmanın güzelliği, kim olduğunuza kafa yormaya hiç ihtiyaç duymamanızda yatıyordu*”⁴⁷. Bir değişikliğin yolda olduğu ve Dublin şehrinin İrlanda’nın tümünde yaşanan bir değişimi işaret ettiği okuyucuya görüntü biçiminde sunularak sonrasında yaşanacaklarla ilgili bir ipucu veriliyordu:

Finbar tutanaklarını birer birer kaybederken Dublin hareketleniyordu. Yüzeyden bakıldığında şehir hala tespih gibi dönüyor, herkes her gece aynı barlarda, aynı rakipleriyle, aynı hararetle tartışmalara dahiyordu. Kara Maria*⁴⁸ lar her gün Dominick Sokağında görünüp, suçüstü yakaladıkları yoksulları yaka paça Mountjoy Hapishanesine teslim ediyorlardı. Bu mezbahalarda çalışanlar gün boyu, acılarına son vermek için bir sürü insan öldürüyor, öldürdükleri her insandan sonra derin bir sessizliğe gömülüyor, ama daha sonra yeniden işe koyuluyorlardı.⁴⁹

Dördüncü bölümün sonunda Finbar oğlu Donal’ı da yanına alarak ölen amcasından kendisine Kerry’de miras kalan bara gitmek için yola çıkar. Finbar da Wittgenstein ve Bahtin gibi kendisinden ve onu umutsuzluğa düşüren bu şehirden kurtulmak için batıya kaçıışı tercih ediyordu. Wittgenstein önce Viyana sonra İngiltere’den, Bahtin önce Petersburg sonra İngiltere’den Finbar ise Dublin’den kaçmak için İrlanda’nın batı kıyısında şehrin karmaşıklığından uzak Ballymeany’ye gelirler. Ancak bu üçü de aslında ortak bir noktada buluşurlar: hepsi de kendinden ve içlerinde buldukları bu umutsuzluktan inançsızlıktan kaçarlar.

Beşinci bölümde yolculuklarının sonlarına yaklaşan Wittgenstein ve Bahtin geldikleri bu komşu adanın yoksulluğu ve yoksunluğu karşısında şaşkınlıklarını gizleyemezler. İnsanların yokluk içerisinde doğanın da en az efendileri kadar

⁴⁶ Loomba, Ania; a.g.y.. 135

⁴⁷ *Azizler ve Âlimler*, s. 61

⁴⁸ Hapishane arabaları

⁴⁹ *Azizler ve Âlimler*, s. 63-4

kendilerine cimri davrandığı bu ‘topraksız’ topraklarda ellerinde kalan bir avuç topraktan çıkaracakları bir lokma ekmek için verdikleri mücadele, Bahtin ve Wittgenstein’in gözüyle okuyucuya aktarılır. Özellikle Cromwell döneminde İrlandalı halkın ellerinden zorla alınan topraklara yerleştirilen İngiliz derebeyleri ve üst düzey askerler bu verimli topraklarda kayıtsız bir yaşam sürerken, kültürel etkileşimi önlemek ve halkın Protestan mezhebine geçmesini sağlamak için kendi topraklarında çalışmaları bile yasaklanan İrlandalı Katolik halk sürülmesi neredeyse olanaksız toprakları kendi kas güçleriyle sürüp ölmeyecek kadar beslenmeye çalışıyordu:

Bir iki sıksa keçiyle terk edilmiş birkaç kulübe yıkıntısının şurada burada moloz gibi göze çarptığı el kadar tarlaların yanından geçerlerken, Bahtin, şaşkınlıkla bu ufacak çorak tarlaların hala ekildiğini fark etti. Üstü başı çamur olmuş, geniş pantolonlu genç bir adam, insanın gözünü karartacak kadar eğimli bir tarlayı tekerleksiz sabanla sürüyor, toprağın her karışından fırlayan kocaman kayalar arasından kendisine zar zor bir yol açıyordu.⁵⁰

Geldikleri bu yer güç coğrafi koşullara sahip, bir yanı dağlarla çevrili diğer yanı ise Atlantik okyanusuna bakan kurak bir bataklıktır. Cromwell ve diğer İngiliz hanedanlar kendi topraklarından sürdürdükleri İrlanda halkını İrlanda’nın en kurak, en verimsiz topraklarına sahip bölgelerine yerleştirmiştir. Geldikleri yer müfettişlerinin Cromwell’e “ *Ne bir insanı boğacak kadar su, ne asacak tek bir ağaç, ne de gömecek kadar toprak bulunan yaban yerler*”⁵¹ diye rapor verdikleri topraklardan biriydi.

Bu bölümde vurgulanan diğer önemli bir noktada, Donal’ın sorunlu çocukluğu ve babasıyla arasındaki ilişki hakkında bilgi verilmesidir. Bu iki roman kahramanı yaşamı algılama biçimleri ve yaşam tarzları açısından her ne kadar baba-oğul olsalar da birbirinden çok farklı karakterlerdir. Finbar çok şey görmüş geçirmiş, sürekli yüksek idealleri olmuş, kendi çapında okumuş ve aydınlarla entelektüel sohbetlerde bulunmuş sonraları ise hiçbir şeyden tatmin olamamış ve bu dünyadan vazgeçerek kendini içkiye vermiş eski bir âlimdir. Öz oğlu Donal ise babasının tersine daima birilerinin buyruklarını yerine getirmiş, herkese evet diyen, topallığıyla tezat bir hızla her işe koşan ama içinde hiçbir şeye inancı olmayan fakat görünürdeki buyurganlığı ve hayata bağlılığıyla bir aziz gibidir. Yazar bu noktada, Donal ve Finbar karakterleriyle bir bakıma İrlanda’yı ve İrlandalıları anlatır. Donal, Bahtin ve Wittgenstein ile

⁵⁰ Azizler ve Âlimler, s. 71–2

⁵¹ Azizler ve Âlimler, s. 72

konuşmalarında bu adadaki insanların açlık ve sefaletinden söz ederken, aynı zamanda kaybolmayan umutlarında gönderme yapar:

Burada hayat zordur. Balıkçılık işleri iyice kötüleyince biz de okyanustan gelen ürpertici rüzgârların banshee* gibi inlediği uzun yıldızsız kış gecelerinde, bataklıktan kendi ellerimizle kazıyarak topladığımız çalı çırpı ateşinin etrafında bomboş karınlarla birbirimize sokulup, yüreklerimiz kan ağladığı yorgun tabanına geçirecek bi deri parçası bile bulamadan taşlık yolları aşan bi tamircinin topukları kadar acı dolu olduğu halde keman ve flütle neşelenmeye çalışırız.⁵²

Yolculukları sona eren Wittgenstein ve Bahtin'in Ballymeany'de bulunan Profesör Gardner Smith'in kır evine varmalarıyla romanın bundan sonraki geçtiği yer burası olur. Bölgedeki tek barın sahibi Finbar Tierney'in oğlu Donal kahramanlarımızı barın önünde meraklı gözlerle karşılar ve çok yakında bulunan Profesör'ün evine kadar götürür. Wittgenstein ve Bahtin eve girerlerken aynı saatlerde Dublin'de isyancılar ve İngiliz ordusu arasında bir çatışma yaşanıyordu. Donal kendini bildi bileli babasıyla arasında geçen bir sohbeti hatırlamadığından ve babasını hiç ayık görmediğinden söz eder. Tüm umutlarını kaybetmiş içmekten ve unutmaktan başka bir kaygısı kalmamış olan Finbar kendini bu yoksul ve geleceği belirsiz halktan soyutlar. Dolayısıyla oğluna da böyle bir bilinç kazandırır. Ünlü eleştirmen Albert Memmi sömürgeleştirilenlerin içine düştüğü bu durumu şöyle özetler:

Kendisini bir yurttaş olarak görmeyen sömürgeleştirilen insan, çocuğunun yurttaşlığı gerçekleştirilmesini görme umudunu da kaybeder. Çok geçmeden kendisi de yurttaşlıktan vazgeçerek onu artık planlarına dâhil etmez, onu babalık tutkularından tasfiye eder ve öğrettiği şeylerde yer vermez ona. Bundan dolayı, genç yaştaki sömürgeleştirilen insana yurttaşlığın verdiği özgüven ya da gururu hiçbir şey anımsatamaz.⁵³

Kilisede çalışmış olan Donal'ın azizsel buyurganlığı babasıyla olan ilişkisinden sonra asıl burada biçimlenir. Dini inancı olmayan ve kiliseye girmek için böyle bir koşulun aranmadığını anlatan Donal burada birçok el becerisine sahip olmuştur. Bu becerileri yardımıyla Bahtin ve Wittgenstein'in hizmetini yapacaktır. Yazar bu insanların yaşamına girmesiyle birçok yeni olayın başladığını hisseden Donal'ı

* Özellikle Galler'de, bir evin dışında çılgık atınca o aileden çok geçmeden bir ölü çıkacağını haber verdiğine inanılan hayali bir peri.

⁵² Azizler ve Âlimler, s. 75

⁵³ Memmi, a.g.y, s. 94-5

hareketsiz bu hareketsiz mekânda canı sıkılan ve olay çıkaracağı öngörüsüyle pasif görünümlü karakter olarak sunmaya çalışır.

Altıncı bölümde, âlimlerimizin kurmaya çalıştıkları yeni düzende en basit günlük işlerden bile anlamadıklarından bir takım sorunlar yaşadıkları görülür. Çünkü her iki filozofun da günlük yaşamlarında işlerini gören uşakları olmuştu, dolayısıyla bir patatesin kabuğunu bile soymaktan aciz olan kahramanlar en sonunda pes ederek ilk başta geri çevirdikleri Donal'ın hizmet önerisini bu kez çaresizce kabul ederler. Uygun bir ücret karşılığında onların her türlü işlerini gören Donal, efendilerinin yemek, çamaşır, bulaşık, ütü, alışveriş gibi tüm işlerini yaptığından 'âlimlere' yine en iyi bildikleri işi yani âlimliği yapmaktan başka bir iş kalmamıştır ve bu iki filozof tüm günlerini yine her konuda tartışarak geçirmeye başlarlar. Diğer bir ifadeyle, kaçışları tam anlamıyla bir fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Özellikle Wittgenstein için durum böyledir, çünkü Wittgenstein Bahtin'le konuşmadığı zamanlar kendini yazmamak için zorlar ama buna engel olamaz ve kendisinin yazmak ve konuşmak dışında hiçbir şey bilmediğini bir kez daha görünce yıkılır ve Donal'ı kendilerinden çok daha üstün bir insan görerek diğer konularda olduğu gibi bu konuda da ondan yalvarırcasına yardım ister: *“Yak bunları diye fısıldadı. Yazdığım her şeyi yak. Çöp yığını bunlar ben hiçbir şey bilmiyorum... Fikirlerimi çalmak istiyorlar oysa bende fikir falan yok”*⁵⁴.

Wittgenstein paranoya derecesinde Cambridge'li akbabalar ve asalaklar dediği öğretim üyelerinin gelip kendisini tekrar oraya götüreceklerinden korka dursun Bahtin yaşadığı bu yerin ayrımına varmadan gece gündüz içmeye devam eder ve Petersburg'daki anılarıyla yaşamaya çalışır.

Yedinci bölümde yapacak tek işleri birbirleriyle didişmek ve konuşmak olan iki filozof yine düşünce, özgürlük, kültür, felsefe, dil ve tarih gibi varoluşsal konular üzerine boş boş tartışırlar. Yazar onların tartışmaları arasında o dönemin tarihsel olaylarını ve farklı biçimde düşünen bu iki filozofun tarih hakkındaki düşüncelerini de okuyucuya yansıtır. O dönemde Avrupa'da yaşanan tarihin en kanlı savaşlarından biri olan I. Dünya Savaşından, dolayısıyla tarihten kaçtığını anlatan Wittgenstein romandaki durumunun tam tersine gerçek yaşamında savaşa gönüllü olarak katılmış ve İtalyanlar tarafından esir alınmıştır. Bu bölümün sonunda kahramanlar tartışırken kapıdan gelen bir sesle irkilirler. Sesin sahibi Wittgenstein'in kafasına tabancayı doğrultarak *“İrlanda*

---

⁵⁴ Azizler ve Âlimler, s. 89-91

Cumhuriyeti adına” derken Wittgenstein’da Bahtin’e yardım etmesini ve gelenlerin onu geri götürmeye gelen Cambridge’li akademisyenler olduğunu söyler fakat uzun süredir yerde yatıp içmekte olan Bahtin çoktan sızmıştır. İçeriye aniden girenler İngilizlerden kaçarak kendilerine sığınacak yer arayan Connolly ve emrindeki subay Molloy’dur.

Sekizinci bölümde, yazar tarihsel gerçekliklere bağlı kalarak okuyucuyu 1916 Paskalya ayaklanmasının olduğu güne götürür. Bu dönemde dünya savaşı içinde olan İngiltere’nin, bir taraftan düşmanlarına karşı çeşitli cephelerde savaşırken, diğer taraftan imparatorluğu altında bulunan topraklardaki diğer halkların milliyetçi eğilimlerinin artması ve dolayısıyla yaşanan isyanlardaki bağımsızlık istemleriyle başı derttedir. Tüm bu nedenlerden dolayı endişe içinde olan İngilizler İrlanda’yı da kaybetme korkusuyla yaşanan isyanı bastırmak için abartılı biçimde şiddet kullanır. Diğer bir ifadeyle, mevcut durumdan oldukça endişe duyan İngilizler düşünmeden hareket edip İrlanda’ya gereğinden fazla ekonomik ve politik zarar verirler ve dolayısıyla aynı zararı görürler: *“İngilizler, her zaman olduğu gibi kendi imparatorluklarını yakıp yıkmakla meşguldüler”*⁵⁵.

Padraic Pearse ve James Connolly’nin liderliğinde yaklaşık 1600 İrlandalı kadın ve erkeğin katıldığı 1916 Paskalya Ayaklanması, Paskalya gününden bir gün sonra 24 Nisan pazartesi günü Dublin’de saat on bir buçukta Jacob’ın bisküvi fabrikasının kaba saba zemininde ve O’Connell Sokağı 34 numarada ki Noblett’in tatlıcı dükkânında başlar. O’Connell Sokağındaki isyancı cumhuriyetçi güçler karargâh olarak postane binasında konuşlanmıştır. İsyandan önce İngiliz gizli servisini yanıltmak için gönüllülere birçok farklı tarih ve saat verilmiştir ve bu nedenle isyanın başladığından çok az gönüllü haberdar olabilmiştir: *“ Olaydan önce birbirini tutmayan bir sürü emir verilmesi, İrlandalı gönüllülerden sadece küçük bir kesimin devrimin başlamasından haberdar olmasına yol açmıştı ”*⁵⁶.

Bu durum o yıllarda yaşanan I. Dünya Savaşında İngilizlere karşı olan Almanya’nın da işine yarayacak fakat isyancılara yapacakları silah ve cephane yardımı sekteye uğratacaktı. Bu kadar olumsuzluğa rağmen başlayan ve devam eden ayaklanma gönüllülerin durumdan haberdar olması ve ayaklanmaya katılmalarıyla yine de giderek büyür:

⁵⁵ Azizler ve Âlimler, s. 104

⁵⁶ Azizler ve Âlimler, s. 105

İsyancılara bir kargo dolusu kırık dökük silah taşıyan bir Alman gemisi, Tralee Koyu'na girdiğinde kimseyi bulamamış, çünkü geliş tarihi yanlış anlaşılmıştı. Alelacele bir randevu ayarlamaya çalışırken İngiliz savaş gemilerince saptanan Alman gemisi, hızla demir alıp izini kaybettirerek ülkenin güneyini ve batısını silahsız bırakmıştı. Almanya'yla bağlantıyı sağlayan cumhuriyetçi kurye Sir Roger Casement, bir Alman denizaltısından karaya çıkar çıkmaz tutuklanmıştı. Yine de ayaklanma genişliyordu.⁵⁷

İngilizler hiç düşünmeden abartılı bir biçimde binaları yakıp yıkıyor ve sivilleri öldürüyordu, ancak Connolly ve arkadaşları sivil halkı koruyabilmek adına mücadelelerine son vermeyi kararlaştırırlar. Yine de İngilizler bu savaşı İrlandalıların köklerini kazımak için bir fırsat olarak görüyor ve teslim olmaya çalışan beyaz bayraklı askerleri bile vuruyorlardı:

Başkente binlerce İngiliz takviye gücü dolmuştu ve İngiliz topçuları şehrin yüzlerce sivilin yaşadığı bir bölgesini kalbura çevirmeye hazırlanıyorlardı. Cumhuriyetçi ordu konseyi bunun üzerine acil bir toplantı düzenleyip teslim olmayı kararlaştırılmış hatta elçi olarak beyaz bayraklı bir asker göndermiş ama İngilizler o askeri anında delik deşik etmişlerdi. Pusuya yatmış askerler beyaz bayraklı iki kişiyi daha vurdular.⁵⁸

İrlanda'da tarihsel geçmişi olan sömürülenleri öldürmek ve onları elverdiğince az sayıya indirmek politikası hala şiddetinden hiçbir şey kaybetmeden devam etmekteydi. Connolly ve diğer liderler bu insanları daha iyi koşullarda yaşatmak ve onlara rahat bir gelecek sağlamak uğruna kendi canlarını feda ediyorlardı:

Biz sırf başkaldırılmış olmak için baş kaldırmadık. Böyle bir şey benim komutan olarak adamlarımı amaçsızca İngiliz kurşunlarının önüne sürmem tabi ki ahlak dışı bir macera olur. Benim işim mezbahaya kuzu göndermek değil zaten eylemimizi bu yüzden durdurduk. Amaçlarımıza ulaşmak istiyorsak kurban vermemiz zorunlu, oysa bu kutlanası bir şey değil, bir trajedi. Bu bizim seçimimiz değildi.⁵⁹

Sömürgeleştirilen halkların kaçınılmaz trajedisi, ellerinden alınmış olan ülkeleri, dilleri, dinleri, kültürleri ve özgürlükleri için eninde sonunda kendilerinden özveride bulunup ülkeleri uğruna gerekirse kurban vermek zorunda olmalarıdır. Sömürgeleştirilen ulusların kurtuluş mücadelelerine baktığımızda benzer tablo karşımıza çıkmaktadır, çünkü şiddet şiddeti doğurur. Kendilerine her türlü fiziksel ve psikolojik şiddeti uygulayan sömürgecilerine karşı sömürülen halklar da bu kaçınılmaz silaha başvurmak zorunda bırakılmışlardır. Onların artık başka seçenekleri kalmamıştır ve sömürgecilerin anladığı tek yol da budur. Kendisini eleştiren Wittgenstein'a

⁵⁷ Azizler ve Âlimler, s. 106

⁵⁸ Azizler ve Âlimler, s. 105

⁵⁹ Azizler ve Âlimler, s. 120

Connolly'nin verdiği cevap bu bağlamdadır: *“Sanki seçme şansımız varmış gibi konuşuyorsunuz. Bu sizin fanteziniz, akademik düşünce alışkanlığı. Seçme şansı yok. Ezilenler er geç isyan edecek. Buna karar vermek bize düşmez”*.⁶⁰

Yazar, bu bölümde yine kurguya başvurur. Artık Connolly, Wittgenstein, Bahtin ve diğerleri İrlanda'nın batı kıyısındaki bu evde hep birlikteler. Eve gelen Connolly ve emir subayı Molloy evde bulunan bu kişilerden emin olduktan sonra onlarla koyu bir sohbeta koyulurlar. Dışarıdaki dünyadan kendilerini soyutlayan ve dolayısıyla kopuk yaşayan filozoflar Dublin'deki ayaklanmadan habersiz oldukları için eve gelen bu yabancıları hırsız sanırlar. Sonradan Connolly'nin kendini ve Molloy'u tanıtmaları ve Dublin'de yaşanan ayaklanmayı anlatmaya başlamasıyla kafalarında İrlandalıların hoşnutsuzluğuna dair bir şeyler oluşan filozoflarımız Connolly ile tartışmaya başlarlar ve yaşanan ayaklanma ile ilgili ona sorular sorarlar. Rusya'nın içinde bulunduğu devrim öncesi bunalım ve kargaşa'dan kaçmış olan Bahtin konuya yakın bir ilgi duymaktadır. Wittgenstein ise daha çok Connolly'nin idealizmiyle ilgili görünmektedir. Bahtin Connolly'e ayaklanmalarının bitip bitmediği ve başarıya ulaşım ulaşmadığı yönünde sorular yöneltir. Marksist ve idealist bir lider olan Connolly ise, silahlı ayaklanmanın bittiğini ama zaten her şeyin ters gitmesi, gönüllülerin durumdan haberdar olamaması ve silah yardımı sağlayacak Alman gemilerinin kendilerini silahsız bırakmaları gibi daha birçok nedenden dolayı böyle bir sonuç beklediklerini söyler. Ancak yenilgi ile sona eren silahlı ayaklanmadan sonra İngilizlerin ayaklanma liderlerini idam etmeye başlamalarıyla İrlanda halkının ayaklanacağını çünkü onların devrimden ne kadar korkarlarsa korksunlar kendi yurttaşlarının İrlanda'yı sevdikleri için liderlerinin kurşuna dizilmelerine katlanamayacaklarını belirtir⁶¹.

Yazar burada Connolly vasıtasıyla bir öngöründe bulunur. Connolly İrlanda halkının manevi yönünü çok iyi bilmektedir ve söylediklerinin hepsi tarihsel süreçte haklı çıkar. İngiliz hükümeti devrime ilgisiz görünen İrlanda halkından aldığı cesaretle ayaklanmanın on altı liderini idam eder ve bundan sonra halk bu insanların vatanları için canlarını hiç düşünmeden feda ettiklerini, onların dramatik kurşuna dizilme görüntülerini ve yapılan yargısız infazlarla olayla ilgisi olmayan birçok masumun öldürülmesini unutmuyarak İngilizlere karşı giderek artan kızgınlık ve öfke duygularına kapılır. Eagleton'ın kendi ifadesiyle, *“İngilizler kendi zaferlerini ayaklanmanın*

⁶⁰ Azizler ve Âlimler, s. 137

⁶¹ Azizler ve Âlimler, s. 110

*liderlerini kurşuna dizerek yenilgiye dönüştürmüşlerdir”.*⁶² Yine Eagleton bu görüşünü romanda Connolly'nin ağzından şöyle ifade eder: “*Eğer başarıya ulaşırsak, birilerini vurarak değil, vurularak ulaşacağız. Egemen sınıf ancak zaferin dilinden anlar, yenilginin gücünü küçümser. Yenilgi işçi sınıfının çok yakından tanıdığı bir tablodur. Bu konuda yöneticilerinden daha üstünler”.*⁶³

Tüm bu olaylardan sonra İngilizlere karşı duydukları tarihsel kını canlanan İrlanda halkı 1916'dan sonra ulusal bir bilinçle yeniden sömürgecilerine meydan okumaya başlarlar. Connolly'nin 1913 yılında kurduğu ve 1916 ayaklanmasının temel gücünü oluşturan İrlanda Yurttaşlar Ordusu 1916 yılında IRA'yı oluşturur ve Katolik halktan büyük bir destek görür. 1918 yılında ise ayaklanmayla hiçbir alakası olmamasına karşın ayaklanmayı ve idam edilen liderleri sahiplenen Sinn Fein* partisi halkın çok büyük desteğiyle aday olduğu seçimleri kazanır. Ancak parti liderleri Westminster'a gitmeyi reddedip İrlanda'da kendi meclislerini oluşturunca İngiltere ile İrlanda arasında başlayan savaş, İrlanda'nın 1921 İngiliz-İrlanda antlaşmasıyla İrlanda Cumhuriyetinin kuruluşuna dek sürmüştür. Sonuç olarak, “*Ayaklanma dolaylı olarak beş yıl sonra İrlanda'ya politik bağımsızlığına kavuşturur*”⁶⁴.

Romanın sonunda haklı çıkan tek kişi olan Connolly'ye göre halkların üzerindeki sömürgeci baskıyı sona erdirmek için silahlı başkaldırı şarttır, çünkü İngilizler onlara ve sömürgeci baskı kurdukları diğer halklara başka seçim şansı bırakmamışlardır: “*Ezilen halklar silaha başvurma konusunda ne kadar gönülsüzlük gösterdiyse, yöneticiler de her zaman o kadar kan dökmeye hazır olmuşlardır*”⁶⁵.

Kısaca başkaldırı, sömürge durumundan tek çıkış yoludur ve sömürgeleştirilen insan da bunu er geç fark eder. Durumu mutlaktır ve mutlak bir çözüm ister; bir uzlaşma değil, bir kopuş gerekir. Geçmişinden koparılıp atılmış, geleceğinin önü tıkanmıştır; gelenekleri yavaş yavaş yok olmaktadır ve yeni bir kültüre sahip olma umudunu yitirmiştir. Ne dili vardır, ne bayrağı, ne teknik bilgisi, ne ulusal ne de uluslararası bir kimliği, ne hakları ne görevleri ve hiçbir şeye sahip değildir; artık hiçbir şey değildir ve dolayısıyla, hiçbir şey umut edemez. Sömürge ortamı kendi içsel kaçınılmazlığıyla

⁶² Eagleton, Terry, **The Truth About the Irish**, St. Martin's Press, New York, 2000, s. 65

⁶³ **Azizler ve Âlimler**, s. 113

⁶⁴ Eagleton, a.g.y, s. 62

⁶⁵ **Azizler ve Âlimler**, s. 113

başkaldırımı beraberinde getirir, çünkü sömürge koşulları düzeltilemez; demirden bir tasma gibidir, ancak kırılabilir⁶⁶.

Bu bölümde vurgulanmak istenen diğer bir önemli nokta da, yazarın Connolly’i Hazreti İsa’ya benzetmesidir. Connolly’nin yenilgiden zafere ulaşmada kastettiği şeyin ölülerini diriltmek ve ölüler yoluyla zafer elde etmeyi ummak olduğundan söz eden Bahtin’in Hıristiyan İnançlarından dolayı, İrlandalıların bir cesede tapındıklarını ve sürekli ölülerle işi olduklarını ve ölülerinden kurtuluş ışığı umduklarından dem vurur. Connolly bunu doğrular ve ekler; “*Hıristiyan inancının merkezinde gerçekten de ölü bir beden vardır; ancak öyle bir ölü bedendir ki bu, yenilgisiyle yeniden dirilişi müjdelere*”⁶⁷. Kendisinin ve ayaklanmanın diğer liderlerinin İngilizler tarafından idam edilmesiyle ölülerine sahip çıkacağını düşündüğü halkın bu sayede kurtuluşa ereceğini dile getiren Connolly’nin bu düşüncesi, Hz. İsa’nın ölümünden sonra halkın ona ve inancına sahip çıkması ve dini bağlamda kurtuluşa ermesiyle eş tutulur. Adalet için savaşan İsa’nın yok edildiği gibi kendisinin de İngilizler tarafından yok edileceğini söyleyen Connolly, Hıristiyanların İsa’nın ölü bedenini bir diriliş olarak gördükleri gibi, İrlanda halkının da onların ölü bedenlerini yeni bir halkın dirilişi olarak göreceğini söyler ve devam eder:

*İngilizler bizi birçok şeyden yoksun bıraktılar ama bize ölülerimizi bırakacak kadar budalaca davrandılar, işte bu onların mahvına yol açacak. Savaş alanındaki ot darağacındakinden çabuk büyür. Özgür olmak için unutmamak zorundasınız. İnsanları isyan ettirecek şey özgürleşecek torunları hakkındaki düşleri değil, köleleştirilmiş ataların anıdır.*⁶⁸

Sömürgeciler sömürgeleştirdikleri halklara yükledikleri olumsuz özellikler sayesinde tarih boyunca kendi söylemlerini oluşturmuşlar ve ötekinin varlığını hem kendi varlıklarını meşru bir zemine oturtmak hem de kendi üstünlüklerini betimlemek için kullanmışlardır. Sömürgeleştirilen halklar sömürgeleştiricilerin söylemleri doğrultusunda uygarlaşmaya ihtiyaç duyan, tembel, duygusal ve kendi kendilerini yönetmekten aciz halklardır. Sömürgecilerin kendilerine yükledikleri bu ‘kutsal’ görevle orada bulunma amaçlarını bu halklara yardım ve onları medeniyet seviyesine getirme olarak dile getirirler. İngilizlerin ilk sömürgesi olan İrlanda, diğer

⁶⁶ Memmi, a.g.y, s. 117–8

⁶⁷ *Azizler ve Âlimler*, s. 120

⁶⁸ *Azizler ve Âlimler*, s. 153

sömürgeleştirilen halklar gibi, onların bu tür sömürgeci söylemlerini oluşturmalarında ve kendi üstünlüklerini betimlemelerinde köşe taşı olmuştur:

Nitekim İngiliz, Fransız, Hollandalı, İspanyol ve Portekiz kolonyalistler tembellik, saldırganlık, kabalık, oburluk, cinsel serbestlik, hayvanilik, ilkelik, masumiyet ve irrasyonellik gibi özellikleri (çoğunlukla çelişkili ve tutarsız olarak) Türklere, Afrikalılara, yerli Amerikalılara, Musevilere, Hintlilere, İrlandalılara ve öbür halklara atfettiler.⁶⁹

Foucault'nun güç ve iktidar ilişkisini betimlediği gibi bu tür adlandırmalarda önemli olan anlam değil, gücün dolayısıyla da söylemin kimde olduğudur. Dil egemen sınıfın egemenliğini göstermek için kullandığı en önemli araçtır. Başka bir deyişle, İrlandalı ya da İngiliz kimliklerini de ortaya koyan şey söylemdir. İrlanda'da özellikle on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından sonra canlanan İrlanda dilinin geri kazanılması çalışmaları ulusal bilincin kazanılmasında en az onun kadar önemli bir yere sahip olan öyküleri de beraberinde getirir. İrlanda'nın bu tür öykülerle dolu olduğunu söyleyen Connolly ayrıca halkın bunlara manevi yönden ihtiyacının olduğunu da altını çizer. Ünlü kültür eleştirmeni Edward Said'e göre de bu görüş doğrudur:

Öyküler ayrıca, sömürgeleştirilen halkların, kendi kimliklerini ve kendi tarihlerinin varlığını öne sürmekte kullandığı bir yöntemdir. İrlanda halkı da 1800'lü yıllarda Wolf Tone önderliğinde kendi kültürlerini uluslaşmak ve İrlandalılık bilincini yeniden diriltmeye çalıştıkları bu dönemde genç, yaşlı çocuk tüm insanları vatansever öykülerle ateşlendirmişlerdir.⁷⁰

Eagleton Connolly'nin yaşamından kesitler vererek onun düşüncelerinin oluşumuna ve İrlanda'nın içinde bulunduğu duruma ışık tutar. İskoçya doğumlu olan Connolly kendi yurttaşları gibi maddi zorluklar içinde büyümüş, on bir yaşında hayatını kazanmak için okulu bırakmak zorunda kalmış, birçok işte çalıştıktan sonra on dört yaşındayken Liverpool'daki kraliyet alayına yazılmıştır: “Kendisine uzatılan şilini almak ile açlıktan ölmek arasında yapılan bir seçimdi bu”⁷¹. On altı yaşındayken alayının İrlanda'ya sevk edilmesiyle, babası John Connolly'nin memleketini namlunun ters tarafından da olsa ilk kez görme fırsatını bulmuştur. Kraliyet alayında çok sayıda İrlandalı bulunduğundan burada Fenianlarla tanışmış ve böylece yaşamı değişmiştir. Terhisine dört ay kala askerden kaçmış oradan Amerika'ya gitmiş ve nihayetinde tekrar

⁶⁹ Loomba, a.g.y, s. 131

⁷⁰ Said, Edward, a.g.y, s. 13

⁷¹ **Azizler ve Âlimler**,s. 125

İrlanda'ya dönmüştür. Amerika'da birçok örgütlenme faaliyetinde bulunmuş ve Dublin'de İrlanda Sosyalist Cumhuriyetçi Partisi'ni kurmuştur. Sonrasında başkentin yarısının ayaklandığı Dublin'deki büyük 1913 lokavtı sırasında hapse atılmış, ancak yaptığı açlık grevi sonucu serbest bırakılmıştır. Polisin sokağa dökülüp işçileri kurşun yağmuruna tutarak öldürmesi üzerine, sonradan Paskalya Ayaklanmasının çekirdeğini meydana getirecek olan İrlanda Yurttaşlar Ordusunu kurar.

Gerçek bir İrlandalı olarak dili çok iyi kullanabilen bir şair olan Connolly, yaptığı konuşmalarla birçok insanı derinden etkilemiş, örgütler kurmuş, kitleleri greve yönlendirmiştir. Ona göre söylem yaptığımız bir şeydi. Söylem yoluyla on bin silahlı adamı sokağa dökülebilir, liman işçilerini sendikaya sokabilir, bir aristokratı bir feniana çevirebilirdiniz: *“İrlandalılar dilin gerçekliğinin ikinci elden bir yansıması olduğunu iddia eden İngiliz mitine hiçbir zaman inanmamışlardı... Dil hem hastalık hem ilaçtı; moral açıdan yıkılmış bir ülkenin elinde kalan son özgürlüktü dil”*⁷². Aynı bağlamda romanın bir başka yerinde yazar şöyle devam eder:

*Dil döküp bol bol konuşmak dışında İrlandalıların elinde ne kaldı ki, diye acı acı düşünmüştü: tarihsiz bırakılmış bir ırkın elinde başka ne kalabilirdi ki? Sömürgeleştirilmiş bir ülke, topraklarında hiçbir olayın meydana gelmediği, kendinizinkini yaratmaktan çok efendilerinizin anlatısına tepki gösterdiğiniz bir yerd. Bu taşlı topraklarda hiçbir şey bitmezdi; çorak Batı, muazzam kayalıklarla kaplı bomboş bir yerd...*⁷³

Aslında tarihe baktığımızda İrlandalıların ellerinde kalan son özgürlük dedikleri dillerinin de kendilerinden alındığını, kendi ülkelerinde kendi dillerini konuşmalarının yasaklandığını görürüz. Dahası bu yasak Parlamento kararıyla alınmıştır. Zaten yüksek öğrenim görmeleri ve kilit noktalarda çalışmaları Katolik olmalarından dolayı engellenen İrlandalılar bunun yanı sıra tüm kurum ve kuruluşlarda kendi dillerinin yasaklanması ve İngiliz dilinin zorunlu olması darbesini yemişlerdir. Romanda Molloy'un da dediği gibi: *“bir dil başkası tarafından çalındığı zaman anadil haline gelir”*⁷⁴. Dolayısıyla, ellerinden alınan özgürlüklerini geri kazanmaya çalışan İrlandalıların ilk olarak bu konuya odaklanmaları ve ulusal bilinci dil birliğiyle yeniden canlandırma girişimleri bir rastlantı değildir. Bundan dolayı, hem sömürgeciler hem de sömürgeleştirilenler dilin ulusal birlikteki rolünü en iyi biçimde algılamışlar ve kendi

⁷² Azizler ve Âlimler, s. 121

⁷³ Azizler ve Âlimler, s. 124

⁷⁴ Azizler ve Âlimler, s. 125

mücadelelerinde bunu kullanmışlardır: “Bir yerin adlandırılması ya da yeniden adlandırılması bir ırk, bir bölge, bir insanın adlandırılması ya da yeniden adlandırılması başlangıçta var olan bütün aday gösterme eylemleri gibi bir sahip olma eylemidir”⁷⁵. İngilizler bu politikalarını yalnızca İrlanda da değil diğer sömürgelerde de uygulamışlardır.

Dokuzuncu bölümde, yazar okuyucuya Joyce’un *Ulysses* adlı romanından kaçıp Eagleton’ın romanına gelen Leopold Bloom karakterini tanıtır. Her biri bir şeyden kaçışta olan karakterler, Bloom’un kendileri için geldiğini düşünürler. Connolly ve Molloy Bloom’un kendileri için İngiliz gizli servisinden geldiklerini düşünür, Wittgenstein ise onun Cambridge’den Moore’un öğrencisi olduğunu ve kendisini Cambridge geri götürmek için geldiğini düşünür. Ancak sonuçta bu tahminlerin yanlış olduğu, Bloom’un da Dublin’de içine düştüğü umutsuzluktan kaçarak diğer karakterler gibi buraya sığındığı ortaya çıkar. Böylece yapıttaki kurmaca karakter olan Bloom da evdeki sohbete katılır.

Onuncu bölümde daha önceden buyurgan ve efendilerine hizmet eden Donal farklı bir kimlikle okuyucunun karşısına çıkar. Connolly ve diğerlerinin yüzüne karşı birçok övgüde bulunan Donal, kendi kendine konuşurken bu insanlara karşı beslediği nefreti açıklar ve hepsini ihbar edeceğinin sinyalini verir. Diğer kahramanlar ise bu durumdan habersiz koyu bir tartışma içine girerler. Kendisini ve halkını nostaljiye batmış durumda gören Bahtin’e Connolly yüzyıllardır halkının çektiği sıkıntıları dile getirir ve yine bu halkın ileriye gitmesi ve zincirlerinden kurtulması için geçmişini ve ölümlerini hatırlamak zorunda olduğunu söyler, çünkü onları sömüren İngilizlerin onlara tarihlerini unutturmak için her türlü çabayı gösterdiğini dile getirir:

*İrlandalılar geçmişi hatırlamak zorundalar, çünkü İngilizler unutupuyorlar... Biz cumhuriyetçiler geçmişi hatırlamazsak kim hatırlayacak? Bizi yönetenler bugünle sürekliliğini sağlamak için geçmişi yeniden yazıyorlar. Bu yüzden ölümler bile ellerinden kurtulamıyor*⁷⁶.

İrlanda’da olduğu gibi diğer sömürgelerde de sömürgecilerin ilk olarak yaptıkları şey sömürülenlerin kültürlerini, tarihlerini ve dillerini onlardan çalmaktır, çünkü kültürü, tarihi ve dili elinden alınmış bir ülke her şeyini kaybetmiş; en önemlisi de kimliğini kaybetmiş bir ülkedir ve böylece kimliksiz bırakılmış bu ülkenin

⁷⁵ Azizler ve Âlimler, s. 147

⁷⁶ Azizler ve Âlimler, s. 149

sömürgeciyi kabullenışı çok daha kolay olur. Said'in de belirttiği gibi: “*Sömürgeciliğin en güçlü olduğu zaman ırkçı mülksüzleştirme sürecidir. Sömürgeleştirilmiş bir halk özgül bir tarihe sahip değildir ve İrlanda ile diğer yerlerde olduğu gibi özgül bir dili yoktur*”⁷⁷.

Sömürgeleştirilen insanın tarihi sömürgeciye göre kendisinin o topraklara geldiği zamanla ve ondan önce bu halkın bir geçmişi yoktur. İngilizler İrlandalıların geçmişle olan bağlarını koparmak için her türlü çabayı göstermişlerdir, çünkü bu insanların onlardan önce bir geçmişlerinin olduğunu kendilerine ait bir kültürlerinin olduğunu hiçbir zaman kabul etmek istememişlerdir. Dahası onlara okullarında kendi tarih ve dillerini öğretmek için yeni bir bellek oluşturmuşlardır: “*Sömürgecilik, halkı pençesine almakla, yerlinin beynini her tür biçim ve içerikten boşaltmakla doymaz. Bir tür sapkın mantıkla, o halkın geçmişine de döner ve o geçmişi çarpıtır, şekilsizleştirir ve yok eder*”⁷⁸. Zaten tarihi yazan hep güçlüler olmuştur; onlar özne olarak tarihi yazarlarken tarih sahnesinde her zaman en ağır yükü omuzlarında taşımak zorunda kalan sömürgeleştirilen halklar ise bu sahnede nesne olmaktan öteye gidememişlerdir: “*İngiliz okullarında çocuklara Good Queen Bess'i öğrettiler, ama onun hükümranlığı sırasındaki en büyük orduyu İrlanda halkının kökünü kazımak için topladığını anlatmazlar*”⁷⁹.

İrlandalıların elinden tarih ve dillerinin yanı sıra her türlü vatandaşlık hakları da alınmış ve kendi ülkelerinde ikinci sınıf insan konumuna gelmişlerdir. İrlanda'da on sekizinci yüzyılda başlayan Protestan sınıfın üstünlüğüyle burada bulunan Katolik halkı Protestan yapmak isteyen İngilizler, parlamento yoluyla Katoliklerin dini ibadetlerini yapmalarını, silah sahibi olmalarını, herhangi bir işte uzmanlaşmalarını, siyasal yaşama katılmalarını, toprak sahibi olmalarını, Protestan eğitimi dışında eğitim almalarını ve değeri beş sterlinden yüksek bir ata sahip olmalarını yasaklayan bir dizi aşağılayıcı ceza kanununu (Penal law) yürürlüğe koyarlar.⁸⁰ Bu cezalarla yetinmeyen Protestanlar 1728'de yeni bir ceza yasası daha çıkararak Katoliklerin oy kullanma haklarını da ellerinden alır. Bunun sonucunda on sekizinci yüzyıla gelindiğinde Katoliklerin sahip oldukları toprak oranı yüzde beşlere kadar düşer ve bunun ötesinde

⁷⁷ Said, Edward, **Kültür ve Emperyalizm**, çev: Necmiye Alpay, Hil Yayın, İstanbul, 1998, s. 335

⁷⁸ Said, Edward, a.g.y., s. 346

⁷⁹ **Azizler ve Âlimler**, s. 149

⁸⁰ Ranelagh, a.g.y., s.71

İrlanda halkı daha da parçalanır. Romanda Connolly ayaklanmanın haklılığını ispatlamak için kendisine tüm bu yaşananlardan habersiz eleştiride bulunan Wittgenstein ve Bahtin'e olanları açıklar: “Bizim halkımız yoksulluk içinde yaşamaya zorlandı. Oy kullanmaları, kamu görevlerine gelmeleri engellendi; bir papazın başına konulan beş poundluk bedel bir kurdun başına konulan bedele eşti”⁸¹.

Yine İrlanda tarihinin en trajik olaylarından biri belki de en önemlisi, 1845 yıllarında özellikle Katolik halkın tek besin maddesi olan patatese musallat olan bir hastalık sonucu yaşanan büyük kıtlıktır. Bu kıtlığa karşı İngilizler hem İrlanda da refah içinde yaşayan Protestanlardan hem de aç insanlardan mal kaçırmaya devam eder; “Büyük Kıtlık döneminde İrlanda açlık ve yoksulluktan nüfusunun 1/3'ünü kaybederken bile İngiliz emperyalizmi adadan hammadde kaçırmakla meşguldü”⁸² İngilizlerin yaşananlar karşısında ki acımasız tavırları Connolly tarafından şöyle betimlenir:

*Swift acı bir olayla kendi çocuklarını yiyen insanlarımızı kâğıda dökmüştü, ama bu, üstünden kâr etmek için perişan edilmiş ağızına sıçılmış, feodal Almanya ve Polonya'daki Vassallardan bile daha çok açlık çeken bir ırk için boş bir fantezi değildi; on kadar aile, tek bir saman yatakta sefil bir kulübeye sığışır, İrlandalılık kelimesi Avrupa'nın her tarafında aşırı yoksulluk ve sefalet yerine kullanılırdı. ... Ama açlık salgınına yardım etmek için Avrupa'dan gelen yiyecek yüklü gemiler, İrlanda limanlarından İngiltere'ye halkımızı iki kez doyurabilecek kadar tahıl ve sığır taşıyan ve kendilerinden altı kat daha fazla ticaret gemileriyle karşılaşır ve da şaşkına dönerlerken, o büyük açlık döneminde bir milyon kadın, erkek ve çocuğun açlıktan ölmesinin yanında bu işkenceler az kalır. Ölüm ve göç o yıllarda İrlanda halkının 1/3'ünü yok etmiştir.*⁸³

Gerçektende yaşanan bu açlık salgınında Avrupa'nın göbeğinde bulunan İrlanda halkının üçte biri ölürken bir o kadarı da dış ülkelere özellikle de Amerika'ya göç etmiştir. O dönemde İrlandalı Katolik halkın sayıca azalmasını ve adadan gitmesini kendi çıkarlarına uygun bir avantaj olarak gören İngilizlerin yanıldıklarını anlaması çok uzun sürmemiştir. Çünkü göz göre göre varlık içinde insanların öldüklerini gören adadaki Katolik halkın nefreti, bu durum karşısında had safhaya ulaşmış, dışarıya yanlarına İngilizlere karşı duydukları kinlerini de alıp götüren İrlandalıların ise bu ülkelerde oluşturdukları diasporalar sayesinde adada yaşanan ayaklanmalar ve İngilizlere karşı yürütülen her türlü örgütlenmeye maddi manevi tüm desteği sağlamışlardır.

⁸¹ Azizler ve Âlimler, s. 149

⁸² Loomba, a.g.y., s. 21

⁸³ Azizler ve Âlimler, s. 154

Halkın sefilliği ve yoksulluğundan bahseden Connolly topraklarını ellerinden alan onları topraksız bırakan, tarihlerini adeta bir mezbahaya çeviren sömürgecilerinin kendilerine şiddet kullanmaktan başka çıkar bir yol bırakmadığını ve bu durum karşısında hayret ettiklerini oysa kendi alınlarındaki Kabil işaretini görmezden gelip bu halka vahşi damgası vurduklarını dile getirir:

Dışlanmış insanlar dışlanmışlıklarını ulusal benlik adına talep edeceklerdir. Sömürgeleştirilen insanların yurtseverliklerini sömürgecilik ortaya çıkarmaktadır. Bir baskı sistemi tarafından hayvan düzeyinde tutulan bu insanlara hiçbir hak hatta yaşama hakkı bile tanınmamıştır. Yaşam koşulları her geçen gün kötüleşmektedir. Eğer bir halkın kendi ölüm biçimini seçmekten başka hiçbir şeyi kalmadıysa eğer ezenlerden aldığı tek armağan umutsuzluksa o halkın kaybedecek neyi olabilir? Bu halkın felaketi onun cesareti olacaktır; sömürgecilik tarafından sürekli reddedilişine sömürgeciliğin mutlak reddedilişiyile yanıt verecektir.⁸⁴

Eagleton'ın bir diğer yapıtı olan *İrlandalılar Hakkındaki Gerçek*'te belirttiği gibi, İrlanda İngiltere'ye her zaman umursanamayacak kadar yakın ve anlaşılacak kadar uzak olmuştur. Yalnız İngilizler burada bir şeyi unuturlar; İrlandalılar İngilizce konuşuyorlar çünkü İngilizler onların topraklarını ellerinden almışlar ve kendi dillerini onlara zorla öğretmişlerdir⁸⁵. Romanda Eagleton bu görüşünü Connolly'nin ağzından okuyucuyla paylaşır:

Bizi umutsuzluğa sürüklüyor, sonra da şiddetle karşılık verdiğimizde, kendi alınlarındaki Kabil işaretini görmezlikten gelip, bize⁸⁶ vahşi damgasını vuruyorlar. Kendilerine tıpkı, Kızılderililerin batılı göçmenlere baktıkları gibi, yabancı işgalciler gözüyle baktığımızı anlayamıyorlar; belki kullanmanız için gırtlığımıza çöktükleri kendi dilleriyle, yani İngiliz diliyle konuştuğumuz için, belki de yaşadığımız ada onlarınkine pek uzak olmadığı için⁸⁷.

Sömürgecilerinin kendilerine yaptıklarını görmeyip onları vahşilik ve barbarlıkla suçlayan Connolly'e göre tarih boyunca kendi halkına yönelik yapılan her şeyi onlar İngilizlere yapsalardı ancak o zaman bu insanlar onları anlayabilirdi belki:

Biz İrlandalılar, Kent, Sussex ve Surrey'i işgal edip, onları topraklarından atsaydık, vatandaşlık haklarını zorla ellerinden alsaydık, çocuklarını okullarda Galce öğrenmeye zorlayıp, Protestan dinine inandıkları için hepsini vahşi cezalara çarptırsaydık, İngilizler bunu kolayca kabullenirler miydi? Bütün bunlar mazide kalmış olduğu için bize karşı mücadele etmekten vazgeçerler miydi? İngilizler, Hindistan'ı, Afrika'yı ve Batı Hint adalarını bizim üstümüzdeki egemenliklerini bırakmadan önce terk edecekler, çünkü bu halkların onları sevimsiz yabancılar

⁸⁴ Memmi, a.g.y, s. 23

⁸⁵ Eagleton, a.g.y, s. 18

⁸⁶ **Azizler ve Âlimler**, s. 151

⁸⁷ **Azizler ve Âlimler**, s. 152

*olarak algıladıklarının kendileri bile farkında. Belki de derilerimiz siyah olmalıydı: o zaman İngilizler neyle uğraştıklarının farkına varmaya başlayabilirlerdi.*⁸⁸

Bazı durumlarda deri rengi, kültür ve ırk farklılığının en önemli göstereni olurken, diğer bazı hallerde ise, renk daha az ön plana çıkıyordu. Aslında, İrlandalılar örneğinde renk farklılığının bulunmayışı İrlandalılar karşısında sömürgecilerin kapıldıkları endişeyi arttıran bir etkendi:

*Nitekim Charles Kingsley İrlanda'ya yaptığı ilk seyahatten sonra şu gözlemlerini bildiriyordu. “ yüzlerce mil uzayıp giden dehşet verici bir ülkede gördüğüm insan kılıklı şempanzeler gözümün önünden gitmiyor. Ama beyaz şempanzeler görmek çok korkunç bir şey. Derilerinin rengi siyah olsa o kadar sorun olmazdı. Ama güneşin altında çok durmanın tesiriyle oluşan bronzlaşmaların dışında bu yaratıkların derileri en az bizimki kadar beyaz.*⁸⁹

İngilizlerin özellikle on dokuzuncu yüzyılda Katolik halka karşı uyguladıkları caydırıcı ve ağır yaptırımlar ve bunun tersine Protestanlara tanınan ayrıcalıklar adada bulunan bu iki halkı karşı karşıya getirmiş ve Katoliklerle Protestanların arasında yaşanan tarihsel gerilimi zirveye çıkarmıştır. Eagleton'ın da dediği gibi: “*ayrıcalık bir iktidar iddiasıdır*”⁹⁰. İngilizler de kendilerinden olan Protestanlara sağladıkları her türlü ayrıcalıkla iktidarın kimin elinde olduğunu bir kez daha göstermişlerdir. Bu dönemden itibaren iki farklı mezhep arasında, kurulan yasadışı örgütler yoluyla, adada terör rüzgârları esmeye başlamış ve Katolik örgütler ezilirken, Protestan örgütler açık bir biçimde devletten destek görmüşlerdir. Sırf Katolik oldukları için öldürülen insanların ardından doğal olarak Katoliklerin Protestanlara karşı duydukları nefret ve şiddet artmaya başlamıştır: “*Sekter bir toplum insanları Katolik ya da Protestan, cumhuriyetçi, birleşmeci, terörist, güvenlik güçleri mensubu ya da herhangi bir şey olduğu için öldürür*”⁹¹. Bu ayrımcılık yalnızca bir mezhep sorunu olmaktan çıkmış, ulusal kimliğe dönüşmüştür. Bu bağlamda, kendi eylemlerini sekter bir hareket olarak değerlendirmeyen ve kendisinin de İskoçya doğumlu olduğunu belirten Connolly yoluyla yazar burada tarihsel bir öngöründe bulunur:

Bizim uygarlaşmaya ihtiyaç duymamızdan falan değil, düpedüz açgözlülüklerinden saldırıyorlar üstümüze. Bugünkü mücadele başarıya ulaşırsa ve Taht'tan bir parça bağımsızlık koparsak bile, İngilizler sanayilerinden büyük yararlar sağladıkları Kuzey bölgelerinin yakasını bırakmamak için canla başla savaşıacaklardır.

⁸⁸ **Azizler ve Âlimler**, s. 153

⁸⁹ **Azizler ve Âlimler**, s. 153

⁹⁰ Eagleton, Jameson, Said, **Milliyetçilik, Sömürgecilik ve Yazın**, çev.: Ş Kaya, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1993, s. 19

⁹¹ Eagleton, Jameson, Said, a.g.y, s. 19

Katolikler ile Protestanlar arasındaki ayrılıkları körükleyerek, egemenliklerini sağlama almak için halkı bölerek bunun yolunu ustaca hazırladılar zaten. Ama kuzeydeki bu nefis lokmayı kaptırmamakta ısrar ederlerse, kendi kuyularını kendileri kazıyor olacaklar.⁹²

Gerçekten de Connolly'nin belirttiği gibi 1921 yılına kadar süren savaşın ardından İngilizler ve İrlandalıların imzaladığı anlaşmaya göre güneyde İrlanda Serbest Cumhuriyeti, kuzeyde ise 6 vilayetten oluşan Kuzey İrlanda İngiltere'ye kalmıştır. Özellikle kuzeyde bulunan sanayi şehirlerini açgözlülüklerinden dolayı ellerinden çıkarmak istemeyen İngilizler bunun karşılığını Kuzeyde yaşanan ağır bedellerle ödemişlerdir. İrlanda'nın bölünmesi düşüncesini kabul etmeyen Katolik halk destek verdikleri İrlanda Cumhuriyet Ordusuyla İngilizlerin başını hem adada hem de kendi ülkelerinde uzunca bir süre ağrıtmış, ekonomilerine yaptıkları bombalama eylemleriyle ciddi zararlar vermişlerdir. İngilizler Connolly'nin de dediği gibi hiçbir zaman yüzyıllardır ülkelerinde buldukları bu halkın gerçekliğine inanmamışlar ve her zaman onları kendi görmek istedikleri gibi görmüşlerdir:

Ama bunu anlamazlar çünkü bu ülkede meydana gelen hiçbir şeyi ciddiye almıyorlar aslında. Bana postane de, İngiliz başbakanın ayaklanmamızın haberini aldığı zaman, "yaa, bak sen şunlara" deyip yatmaya gittiğini anlattılar. İngilizler İrlanda'nın gerçek olduğuna inanmıyorlar; burada sadece fantezilerini uyguluyorlar.⁹³

Geçmişleri, özgürlükleri ve kimlikleri sömürgecileri tarafından ellerinden alınmış halklar, özgürlük mücadelelerine başlamak için öncelikle sömürgecilerine karşı yalnızca kendilerine ait bir kimliğe sahip olmak zorundadırlar. Kendisine kimliği niye bu kadar kafaya taktıklarını soran Bahtin' e Connolly'nin verdiği cevapta bu görüşü destekler niteliktedir; "*Sorun kimliğimizi ortaya koymak sorunu değil, bir kimliğin keşfedilmesi sorunu öncelikle ne olabileceğimizi öğrenmek için özgür olmaya ihtiyacımız var. Şu anda kim olduğumuzu söylemek bizim için imkânsız*"⁹⁴. Eagleton'ın Milliyetçilik, sömürgecilik ve Yazın için yazdığı makalesinde konuyla ilgili şöyle der:

Kimse kendisi olma duygusunun sürekli ertelenmesiyle yaşayamaz ya da kim olduğuna ilişkin güçlü bilinç olmaksızın esirlikten kurtaramaz. Bu öz bilinç olmaksızın, yoksun olunanlar bile bilinemez ve kendisinin tamamlanmış olduğunu hisseden bir özne ayaklanma gereksinimini duymaz. Yabancılaşmanın gerçek zaferi, kimse yabancılaşmamış olsaydı bilinemezdi. Fakat bütün böyle olumlu

⁹² Azizler ve Âlimler, s. 151-2

⁹³ Azizler ve Âlimler, s. 152

⁹⁴ Azizler ve Âlimler, s. 153

*kimlikler ezme koşulları içinde ortaya çıktığı için hiçbir zaman belirsiz olmayan bir siyasal kazanım olamaz ve her zaman uzlaşmaz karşıtlarıyla bir dereceye dek hileli bir ortaklık kurar.*⁹⁵

Milliyetçiliği bir sınıfa benzeten ve bunu bir amaç değil bir araç olarak gören Connolly' e göre, halklar ondan kurtulmak için önce ona sahip olmak zorundadırlar. Aynı görüşü Eagleton da dile getirir: “*Milliyetçilik. Onu sona erdirmenin tek yolu sahip olmak ve hissetmektir*”⁹⁶.

Yapıtın son kısmında yazar daha önce Connolly yoluyla dile getirdiği sömürülenler için yenilgi zaferi getirecek savının İrlanda halkı için doğru olduğunu ve bu idealist liderlerin boş yere ölmediklerini, İngilizlerin onları idam etmeye başlar başlamaz halkın ayaklanacağını ve özgürlüğünü sömürenlerinden alacağı öngörüsünde bulunmuştu. Bu öngörü romanın sonunda olduğu gibi tarih sahnesinde de haklı çıkmıştır. Romanda Connolly'nin dile getirdiği gibi ayaklanmayı bastırmak için İngiliz ordusunun yanında yer alan Protestan çetelerinin Katolikleri hunharca öldürmeleri ve devlet tarafından kollanıyor olmaları Katolik halkın tepkisini çekmiş ve kendilerini bu güçlere karşı korumasız bulan Katolik halkta benzer örgütlenmeler başlatmıştır. Bu örgütlerden en önemlisi ayaklanmanın hemen ardından kurulan ve varlığını bugüne kadar taşımış olan İrlanda Cumhuriyet Ordusu'dur (Irish Republican Army) . Bu örgütün siyasi kanadı olan Sinn Fein partisinin ayaklanmayla hiçbir ilgisi olmamasına rağmen ayaklanmadan sorumlu tutulması ve üyelerinin tutuklanması da İrlanda halkının tepkisini çekmiş ve halk 1918 seçimlerinde büyük bir oy patlamasıyla partiyi parlamentoya sokmayı başarmıştır. Ancak parlamento ve Westminister'a gitmeyi reddeden parti üyeleri Dublin'de kendi parlamentolarını oluşturarak Westminister'a karşı bağımsızlık ilan etmişler ve bunun üzerine İrlanda-İngiltere arasında yaşanan savaş patlak vermiştir. I. Dünya Savaşı'ndan yeni çıkmış ve zaten ekonomik bağlamda zor günler geçiren İngiltere bir de IRA'nın bombalama eylemleriyle ekonomik bir çıkmazın içine girer ve istemeye istemeye de olsa Sinn Fein ile anlaşmaya oturur. 1921 yılında iki ülke arasında imzalanan İngiliz-İrlanda antlaşmasına göre yirmi altı vilayetten oluşan güney bölgesi İrlanda Serbest Cumhuriyetine kavuşur. Böylece Wittgenstein yanılmış Connolly ise bir kez daha haklı çıkmış olur: “*Mermiler vücuduna*

⁹⁵ Eagleton, Jameson, Said, a.g.y, s. 37

⁹⁶ Eagleton, Jameson, Said, a.g.y, s. 37

değdiği anda tümüyle kaybolup bir efsaneye dönüşecekti o; cesedi artık yalnızca bir ses olacaktı, yeni doğan cumhuriyetin ilk haykırışydı bu ses”⁹⁷.

---

⁹⁷ Azizler ve Âlimler, s. 174

SONUÇ

Yerleşime açılmasıyla birlikte İngiltere ile arasında egemenlik sorunlarının başladığı İrlanda, Hıristiyan halkı, beyaz ırk oluşu ve de Avrupa dâhilindeki konumundan ötürü yeryüzünün yüzde seksen beşini sömürgeleştiren Avrupa sömürgecileriyle örtüşen özelliklerinden ötürü sömürgecilik söylemi içerisinde ayrı bir yere sahiptir. Sömürgeci söylem bağlamında değerlendirildiğinde İrlanda'da yirminci yüzyıla kadar sömürgeciliğin bütün özelliklerinin görülmesine karşın birçok tarihci günümüzde bile belli çıkarlardan ötürü, İrlandalıların beyaz oluşları, İngilizlerle benzer kültürel özelliklere sahip oluşları ve de bir ulusun belirlenmesinde çok önemli olan dil bağlamında İngilizce'yi kullanmalarını ileri sürerek İrlanda'nın bir sömürge olmadığını iddia ederler. Hâlbuki tarihteki sömürgecilik örneklerine bakıldığında oluşma koşulları ve İrlanda halkına yapılan her türlü toplumsal, ekonomik, siyasal baskıların diğer sömürgelerden hiçte farklı olmadığını görmek olasıdır. İrlanda'nın İngilizlerin ilk siyasal tahakkümü altına girmesi bile İrlanda'nın iradesi dışında dönemin Papa'sı IV. Adrian'nın siyasal olduğu kadar da ekonomik sebeplerden ötürü İrlanda'yı İngiltere kralı II. Henry'e vermesiyle gerçekleşir.

O dönemde güç bağlamında her türlü iktidarın üstünde söz sahibi olan Roma Kilisesi krallıklar içerisinde vakıf toprakları diye adlandırılan topraklarıyla krallıklardan daha çok ekonomik gücü de ellerinde bulundurmaktaydılar. Dolayısıyla bu durum İngiltere örneğinde olduğu gibi zaman zaman kilise ile krallıklar arasında iktidar sorunlarına neden olmaktadır. İşte böyle bir iktidar kavgası içinde olan İngiltere krallığı ve kilisenin bu mücadelesi sonucunda papanın İngiltere kralına ekonomik değere sahip küçük bir hediye olan İrlanda'yı vermesiyle bir süreliğini de olsa ilişkileri kopma noktasından kurtarmıştır. Bu dönemde İngilizlerle aynı mezhepten oldukları için İrlanda halkından bu iktidar değişimine tepki gelmemiş ve İngilizler adayı herhangi bir kültürel asimilasyona tabi tutmadan yalnızca ekonomik bağlamda değerlendirmişlerdir. Ancak, yaklaşık dört yüzyıl sonra Henry VIII'in Roma kilisesinden ayrılarak Anglikan kilisesini kurması ve Roma kilisesinin topraklarını yine yandaş edinebilmek için soylulara dağıtması ve İrlandalıların mezheplerini değiştirmeyerek Roma kilisesine bağlı kalmaları İngilizlerin İrlanda üzerinde asimilasyon siyaseti uygulamaya başlamasına neden olmuştur. İrlanda Sorunu da zaten bu mezhep ayrılığından sonra ortaya çıkmış ve bu farklılık zamanla bir ulusal kimlik sorununa dönüşmüştür. Her ne kadar bu sorun

İrlandalı-İngiliz sorunu gibi bir millet sorunu olarak tarihte yansıtılsa da özünde ekonomik nedenlerin de etkin olduğu bir mezhep sorunu, yani Katolik-Protestan sorunudur.

On altıncı yüzyılda yaşanan birçok isyanın sonucunda adayı ellerinden kaybetmemek için kültür asimilasyonunun zorunlu olduğunu gören İngiliz kralları çözümü adaya kraliyete bağlı Protestanları yerleştirmekte bulmuş bu sayede hem adayı Protestanlaştırmayı hem de adadan Katoliklik atmayı amaçlamışlardır. Bu tarihe kadar gündelik hayatlarına devam eden İrlanda halkı İngilizlerin topraklarını ellerinden zorla almalarıyla ve bu topraklara İngiltere'den gelen Protestanları yerleştirmeleriyle sömürgeciliğin sömürülen tarafının farkına varmışlar ve özgürlük mücadelelerine başlamışlardır. Ancak bu özgürlük mücadelesinin tek taraflı bir halk hareketi olması 1900'lerin başlarına kadar sürmüştür. Yirminci yüzyıla kadar adada ulusal bilinci sağlamak için birçok farklı örgütlenmeler yapılmış ve bunlar genellikle İngilizlerle aralarında yaşanan sorunun demokratik yollarla çözüme ulaşacağını savunmuşlardır. Ancak kendilerinin tüm demokratik yolları denemelerine rağmen her girişimleri İngilizler tarafından şiddet yoluyla bastırılan İrlandalılar bu defa çözüme ulaşmak için sömürgecilerin yöntemlerini kullanmaya başlamışlardır. Yine bu dönemde adada yaşanan isyanlarda polis ve askerın yanı sıra Protestan örgütlerin de Katoliklere karşı şiddet kullanmaları halkın terörün devlet kanalıyla gerçekleştiği kanısına varmasına neden olmuştur.

İrlanda tarihini değiştiren ve ülkenin bir kısmının da olsa özgürlüğe kavuşmasını sağlayan isyan 1916 yılında gerçekleşen Paskalya Ayaklanmasıdır. Ayaklanmanın idealist liderleri İngilizlerin iyi eğitilmiş ve düzenli askeri güçleri karşısında çok fazla şanslarının olmadığını ve İrlanda'nın ancak halk tabanlı bir destekle özgürlüğe kavuşturulabileceğinin bilinciyle kendi yaşamlarını hiçe sayarak ayaklanırlar. Gerçekten de liderler haklı çıkmış ve bu ayaklanmaya ilk başta tepkisiz kalan halk ayaklanma sonrasında liderlerin idamları ve birçok olaylarla ilgisi olmayan kişilerin de yargısız infazları karşısında tepki göstermeye başlamışlardır. Öyle ki ayaklanma ile hiçbir ilişkisi olmamasına karşın ayaklanmadan sorumlu tutulan Sinn Fein partisi halktan çok büyük bir destek görerek 1918 seçimlerini kazanmıştır. Özellikle 1916 İsyanından sonra Protestan halkın çeteler tarafından korunduğunu ve hatta kimi zaman gerçekleşen Katoliklerin ölümünün arkasında devletin olduğu düşüncesinden hareketle

Katolikler kendilerini koruyacak bir silahlı güce sahip olma gerekliliklerini fark eder ve İrlanda Cumhuriyet Ordusunu kurarlar. Bu dönemden sonra İrlandalılar hem siyasal yoldan Sinn Fein aracılığıyla hem de silahlı yoldan IRA ile İngilizleri zorlayan bağımsızlık mücadelelerine aralıksız devam etmişlerdir. Sonuçta Birinci Dünya Savaşıyla birlikte sömürge ve güçlerini yavaşça kaybeden İngilizler İrlandalılarla yaşanan sıkıntılar karşısında isteksiz de olsa ülkenin bir kısmına bağımsızlık verirler ancak sanayi ve ticaret açısından ekonomik önem taşıyan kuzeydeki bölgeyi İrlandalılara bırakmazlar. Böylece 1921 yılından sonra İrlanda Sorunu bölgede yaşayan Katolik ve Protestanların savaşlarından ötürü kuzey İrlanda Sorununa dönüşmüş ve günümüzde de devam etmektedir. Günümüzde boyutu değişse de Kuzey İrlanda ekonomik ve siyasi yönden yine İngiltere'ye bağlı bir "neo-koloni" olarak değerlendirilebilir.

Yukarıda özetlenen ilk iki bölümden sonra bu tez çalışmasında kendisi aslen İrlandalı olan ve bu kimliğinden ötürü diğer çoğu yazar gibi dışlanmışlık psikolojisi içerisinde Dublin gecekondularından farksız çoğunluğunu İrlandalı göçmen ailelerin oluşturduğu İngiltere'nin Salford şehrinde büyümüş günümüzün en önemli kuramcıları arasında görülen Terry Eagleton'ın İrlandalı kimliği bu kimliğin yapıtlarına yansımaları ve kendisinin tek romanı olan *Azizler ve Alimler*'i İrlanda sömürgeciliği bağlamında irdelendi.

Katolikliği kendisine ailesinden miras kalmış olan Eagleton İrlandalı kimliğine ve yetiştiği güç yaşam koşullarına karşın büyük bir başarı göstererek iyi bir eğitim almış ve akademik yaşantısını Cambridge gibi köklü bir İngiliz kurumunda sürdürmeyi başarmıştır. Daha sonra belli bir süre burada öğretim üyeliği yaptıktan sonra yine benzer bir İngiliz Kurumu olan Oxford'da mesleğini sürdüren Eagleton kimliği ve sert dilinden ötürü kendisini bu kurumlarda daima bir yabancı olarak gördüğünden söz eder. Oxford'da İrlandalı bir gruba katılınca kadar İrlandalılığının ayırımında olmadığını dile getiren yazar bu dönemden sonra kimliğinin bilincine vararak odak noktasını İrlanda'ya çevirir ve bu yönde yapıtlar verir. Marksist bir yazar olan Eagleton bu bağlamda İrlanda Sorununa yalnızca ekonomik altyapı sorunu olarak değil bunun yanı sıra neo-marksist olarak sömürgecilik sorununun kültürel bağlamıyla da ilgilenir. Sömürgeci söylemi sert bir dille eleştiren Eagleton özellikle İrlanda'da yaşanan Kıtık döneminde İngiliz Sömürgeciliğinin kayıtsız kalmasını ve nüfusun üçte birinin açlıktan

ölmesi ve bir bu kadarının da ülke dışına göç etmesini seyretmesinden söz eder. Eagleton'ın İrlanda üzerine verdiği yapıtlar çoğunlukla İrlanda halkına yapılan baskı ve zorluklardan bahseder. Yazarın tek romanı olan *Azizler ve Âlimler* 1916 Paskalya ayaklanmasını, bu ayaklanmanın liderlerinden olan James Connolly'yi ve sömürgecilik üzerine farklı bakış açıları sağlayan karakterleri Ludwig Wittgenstein, Nikolay Bahtin gibi ünlü tarihsel karakterleri konu alır. Kişiler arasındaki felsefe ve siyaset tartışmaları aslına bakılırsa yazarın İrlanda konusundaki düşüncelerini pekiştirmektedir. Bu bağlamda yapıt bir fikir romanı olarak değerlendirilmelidir. Dahası *Azizler ve Âlimler* Eagleton'ın İrlanda halkının İngiliz sömürgeciliği altında yaklaşık dokuz yüzyıl ezildikten sonra silahlı bir mücadele başlatmasının haklılığını vurgulayan yüzlerce bilimsel ve siyasi içerikli makalelerdeki fikirlerin hikâye edilmiş yansımasıdır.

KAYNAKÇA

ADELMAN, Paul; **Great Britain and the Irish Question 1800–1922**, Redwood Books, Wiltshire, 1996

ARARGÜÇ, M. Fikret; **Sömürgeci ve Emperyalist Söylem Işığında Rudyard Kipling ve Kim**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002

AYDIN, Kamil; **Images of Turkey in Western Literature**, The Eothen Press, London, 1999

BOTTIGHEIMER, Karl S.; **Ireland and the Irish: A Short History**, Columbia University Press, USA, 1982

CAIRNS David; SHAUN Richard, **Writing Ireland: Colonialism, Nationalism and Culture**, Manchester University Press, New York, 1988

CLARKE, Aidan; “The Colonisation of Ulster and the Rebellion” **The Course of Irish History**, ed T.W.Moody&F.X.Martin, The Mercier Press, Cork,1967, s.190 of 1641 (1603-60)

COULTER, Colin; **Contemporary Northern Irish Society: An Introduction**, Pluto Press, London, 1999

EAGLETON, Terry, **Azizler ve Âlimler**, Çev: Osman Akınhay, Agora, İstanbul, 2003

_____ **Kapı Bekçisi**, çev; Gökçen Ezber ve Rana Kahraman, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002

_____ **Criticism and Ideology: a Study in Marxist Literary Theory**, NLB, London 1976

_____ **Heathcliff and the Great Hunger**, Verso, London, 1995

_____ **Postmodernizmin Yanılsamaları**, çev; Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999

_____ **The Ideology of Aesthetic**, Blackwell Publishing, London, 1990

_____ **The Truth About the Irish**, St. Martin’s Press, New York, 2000

FABER, Richard; **The Vision and the Need: Late Victorian Imperialist Aims**, Faber and Faber, London, 1966

FANON, Frantz; **The Wretched of the Earth**, Grove, New York, 1968

GOSDEN, Chris; **Archeology and Colonialism: Cultural Contact from 5000 BC to the Present**, Cambridge University Press, Cambridge

GUY, John; “The Tudor Age (1485-1603)”, **The Oxford History of Britain**, ed Kenneth O.Morgan, Oxford University Press, Great Britain, 1999

HADFIELD Andrew, Willy Maley, “Introduction: Irish Representations and English Alternatives”, **Representing Ireland**, ed. by Brendan Bradshaw, Cambridge University Press, Cambridge, 1993

HARDT, Michael and Antonio Negri; **İmparatorluk**, çev.: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı, İstanbul, 2001

HARVIE, Christopher; “Revolution and the Rule of Law (1789-1851)”, **The Oxford History of Britain**, ed Kenneth O.Morgan, Oxford University Press, Great Britain, 1999

HUTCHEON, Linda, **The Politics of Postmodernism**, Routledge, New York & London, 1989

_____ **The Poetics of Postmodernism: History, Theory and Fiction**, Routledge, London, 1989

J. ATTICUS, Ryan and CHRISTOPHER A. Mullen: **Unrepresented Nations and Peoples**: Yearbook Kluwer Law International, The Hague, 1997

KIBERD, Declan, **Inventing Ireland**, Jonathan Cape, London, 1995

LAÇİNER Sedat; **İngiltere, Terör Kuzey İrlanda Sorunu Ve İnsan Hakları**, Asam, Ankara, 2001

LOOMBA, Ania; **Kolonyalizm Postkolonyalizm**, çev: Mehmet Küçük, Ayrıntı yayınevi, İstanbul, 1999

McCAFFREY, J. Lawrence; **The Irish Question**, The University Press of Kentucky, Kentucky, 1995

McDOWELL, R.B.; “The Protestant Nation (1775-1800)”, **The Course of Irish History**, ed T.W.Moody&F.X.Martin, The Mercier Press, Cork, 1967

McHALE, Brian, **Postmodernist Fiction**, Routledge, London, 1996

MEMMI, Albert; **Sömürgeci ve Sömürgeleştirilen İnsan**, çev: Salih Ak, Öteki, Ankara, 1996, s. 26

OSTERHAMMEL, Jürgen; **Colonialism: A Theoretical Overview**, Markus Wiener Publishers, Princeton, NJ, 1997

ÖZÇAĞATAY, Levent; Kuzey İrlanda ve IRA: Silahlı Mücadeleden Siyasal Çözüme, Papirüs Yayınevi, İstanbul, 1998

PEARSALL, Judy. **Oxford English Dictionary**, Oxford University Press, New York, 1999

RANELAGH, John O' Beirne; **A Short History of Ireland**, Cambridge University Press, Great Britain, 1999, s.65

SAID, Edward, **Kültür ve Emperyalizm**, çev: Necmiye Alpay, Hil Yayın, İstanbul, 1998

_____ **Şarkiyatçılık**, çev.: Berna Ünler, Metis, İstanbul, 1999

SIMMS, J.G.; "The Restoration and the Jacobite War (1660-91)", **The Course of Irish History**, ed T.W. Moody & F.X. Martin, The Mercier Press, Cork, 1967

The Glories of Ireland Ed; Joseph Dunn and P.J. Lennox, Kessinger Publishing, New York, 2004

The Guardian, Guardian Profile, Saturday, February, 2, 2002

Was Ireland a Colony? **Economics, Politics and Culture in Nineteenth Century Ireland**, Ed; Terence McDonough Irish Academic Press, Dublin, 2005

WHYTE, J.H.; "The Age of Daniel O'Connell (1800-47)", **The Course of Irish History**, ed T.W. Moody & F.X. Martin, The Mercier Press, Cork, 1967

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Bornova/İzmir’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Fethiye/Muğla’da tamamladı. 1998 yılında Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandı. 2003 yılında bu bölümden mezun oldu ve 2005 Şubat ayında aynı Üniversite’nin İletişim fakültesinde İngilizce okutmanı olarak göreve atandı. Halen aynı kurumda görevini sürdürmektedir.

